

***Estratexia galega de
acción exterior
(Egaex)
[2025-2029]***

Contido

0. Limiar	4
1. Un novo marco: a Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia (Lacex).....	7
2. Balance da acción exterior galega.....	10
3. A Estratexia española de acción exterior (Eñaex), Estratexia europea, ODS e Galicia..	14
4. Unha acción exterior reticular a prol da eficiencia.....	29
5. Axentes e actores galegos da acción exterior: coordinación, cooperación, colaboración perfeccionada (C ³ +).....	33
6. Ámbitos sectoriais da acción exterior.....	40
6.1 Reactivación económica e enfoque <i>Next Generation</i>	54
6.1.A. Estratexia macroeconómica exterior.....	54
6.1.B. Estratexia microeconómica exterior: exportacións e expedicións de bens e servizos, investimentos no exterior e captación de investimentos.....	57
6.1.C. Turismo e acción exterior	73
6.1.D. Sector primario.....	87
6.1.E. Selo-país no exterior	105
6.2 Cultura, educación e universidades.....	109
6.3 Galeguidade e poboación	112
7. Cooperación para o desenvolvemento.....	120
7.1. Ámbitos estratéxicos.....	124
7.2. Prioridades xeográficas.....	125
7.3. Prioridades transversais	126
7.4. Colectivos prioritarios	129
7.5. Capacidades e axentes galegos de cooperación	130
7.6. Marco de resultados de xestión do V PD	131
7.7. Marco orzamentario	138
8. Ámbitos xeográficos e institucionais	138
8.1 Portugal e países da Lusofonía.....	139
8.2 Unión Europea e Estados da UE.....	156
8.3 Europa extra-UE.....	171
8.3.A Reino Unido.....	171

8.3.B	Restantes Estados europeos fóra da UE.....	173
8.4	Iberoamérica: Brasil e Hispanoamérica.	174
8.4.A.	Brasil.....	174
8.4.B.	Hispanoamérica	185
8.5	Norteamérica.....	189
8.6	Norte de África e bacía sur do Mediterráneo.....	190
8.7	África subsahariana: África lusófona e Guinea Ecuatorial	190
8.8	Oriente Medio, Asia-Pacífico e outras áreas xeográficas	191
9.	Intersección de prioridades sectoriais e xeográficas: prevalencia e concentración....	193
ANEXO ACTUALIZADOR		196

0. Limiar

Galicia ten personalidade de seu e como tal debe presentarse no mundo. Presentarse dun xeito proactivo, amosando o que somos e o que podemos ofertar como pobo e como cultura.

Somos un pobo aberto, cunha economía non autárquica e cunha sociedade disposta a acoller novas achegas. Formamos parte dun proxecto dinámico e en permanente andaina, como é o proceso de construción europea, xunto co resto de España e mais de Portugal desde o 1 de xaneiro de 1986.

Grazas a ese fito histórico do ingreso nas Comunidades Europeas, as relacións entre Portugal e Galicia mudaron de xeito radical. Logo de vivir de costas mesmo desde antes da proclamación da República Portuguesa en 1910 e durante a trasfega das ditaduras ibéricas, a incorporación ás Comunidades Europeas posibilitou a consecución dun novo fito, como foi a constitución da Comunidade de Traballo Galicia-Norte de Portugal en 1991.

Habería que se remontar aos tempos previos a Don Afonso Henriques durante o século XII para atopar tanta sintonía no espazo herdeiro da vella Gallaecia romana. Nin sequera durante a Unión das coroas ibéricas, comprendida entre 1580 e 1640 baixo os Austrias, a sintonía entre os pobos daquela orixinaria Gallaecia foi tan fértil como o é hoxe. Nada disto sería posible sen a cobertura democrática de Europa e do seu bo facer no camiño de convivencia entre os pobos do vello continente.

Somos unha cultura perfectamente definida pola nosa lingua xenuína, herdeira do latín, polo noso dereito civil e polas nosas institucións consuetudinarias, entre outros diversos trazos identitarios. Somos fillos da historia, mais tamén podemos superar o seu presunto determinismo. Esta segunda Estratexia galega de acción exterior (Egaex) pretende afianzar o vieiro iniciado en 2018 coa primeira Egaex. Hoxe, contamos por fortuna con sólidos alicerces legais, chantados sobre a Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia.

Esta Lei de acción exterior (Lacex, no que segue) é plenamente constitucional e posúe un amplo eido de aplicación, que nos habilita mesmo para participar en negociacións internacionais tendentes á sinatura de tratados. Tal avance e outros que se incorporan nese texto legal son dunha natureza cuasi estatutaria e permítennos compaxinar a lealdade constitucional coa lexítima ambición internacional a prol de Galicia.

Nada está escrito no porvir. O peto da covid nas nosas portas así o acreditou. A primeira Egaex bateu con ela e coas súas réplicas, trastornando por completo os escenarios previstos, tanto para nós como para os actores foráneos cos que pensabamos concertar máis intensas canles de cooperación. Despois, a invasión da Ucraína por orde do presidente ruso xerou toda unha sucesión de fenómenos que impactaron na nosa realidade, mudando os plans e programas previos e obrigándonos a improvisar outros para minorar os perniciosos efectos da guerra.

O fenómeno pandémico amosoulles a todos que a mundialización non é un recurso retórico. A mundialización forma parte xa da nosa cotiá existencia a todos os niveis. As cadeas de subministración tronzaron de súpeto. Os Estados amosaron as súas feblezas e limitacións, o que reforzou a convicción de que cumpría mellorar a cooperación e a coordinación, singularmente dentro da Unión Europea. O chamado «intre hamiltoniano», que alumeou o xurdimento do plan *Next Generation* de recuperación da economía e a emisión internacional de débeda europea mancomunada para financiarlo, foi se cadra a máis nidia expresión deste xigantesco avance integrador en Europa. Logo, vista a desapiadada invasión rusa da Ucraína, hai un amplo consenso europeo sobre a necesidade de intensificar os esforzos a prol dunha política europea de defensa, que mesmo empurrou países fondamente neutrais como Suecia ou Finlandia a se integrar na Organización do Tratado do Atlántico Norte. Paradoxos da historia, xa que os nacionalistas galos tronzaron en 1954 o nacemento da Comunidade Europea de Defensa coa inestimable axuda do PCF por instancia de Stalin.

A Unión Europea deseñou un paquete de axudas para mitigar os efectos económicos da crise sanitaria e para promover unha transición cara a unha economía máis verde, dixital e resiliente. Os fondos Next Generation EU son un compoñente crucial para o desenvolvemento e a recuperación económica dos territorios europeos tras a pandemia de covid-19. Supuxeron un cambio de paradigma e de resposta ante unha gran crise e unha

axuda fundamental para garantir que todos os territorios europeos, independentemente do seu nivel de desenvolvemento, teñan unha recuperación económica xusta e sustentable.

Os fondos son particularmente importantes para os diferentes territorios da UE por varias razóns:

- Redución de desigualdades rexionais: garantir que todas as rexións de Europa, incluídas as máis afectadas pola crise e as menos desenvolvidas, teñan acceso aos recursos necesarios para a súa recuperación.
- Fomento da transición verde: promoción dunha economía máis sostible. Os proxectos que apoian as enerxías renovables, a eficiencia enerxética, a economía circular e a adaptación ao cambio climático son cruciais para alcanzar os obxectivos do Pacto verde europeo.
- Impulso á dixitalización: co obxectivo de impulsar a adopción de novas tecnoloxías en todos os sectores económicos. Para territorios rurais ou menos urbanizados, a dixitalización é unha oportunidade para superar a brecha en termos de acceso a servizos, educación, emprego e desenvolvemento económico.
- Fomento da innovación e da investigación: os fondos tamén se destinan a proxectos de investigación, innovación e educación, o que ten un impacto directo na creación de emprego de alta calidade. Isto é importante para diversas rexións que buscan diversificar a súa economía e atraer investimentos en sectores de alta tecnoloxía, como a biotecnoloxía, as tecnoloxías da información e a intelixencia artificial.
- Fortalecemento da cohesión social e económica: os fondos tamén son clave para abordar os desafíos sociais derivados da pandemia, como o desemprego, a pobreza e a exclusión social.
- Investimentos en infraestrutura: estes investimentos non só melloran a calidade de vida da cidadanía, senón que tamén xeran emprego a nivel local e contribúen ao desenvolvemento económico a longo prazo.

Non obstante, a Egaex (2025-2029) ten que se adaptar a este novo contorno mundial e europeo. Trátase dunha estratexia de país, non só da Administración autonómica, e nin sequera do conxunto das administracións públicas galegas. O plural e diverso corpo social galego tamén posúe o seu protagonismo nela. O Consello de Acción Exterior (Caex) galego ten por iso a súa importancia na súa definición. Trátase dun Caex integrado polos axentes

sociais, polo Sistema universitario de Galicia (SUG), polo Consello da Cultura Galega (CCG), por entidades da sociedade civil, entre outros membros, que contribúe en conxunto a realizar un mellor diagnóstico e fixar un axeitado abano de obxectivos para o lustro por diante.

Gallaecia fulget, como axeitadamente salientou o cincocentos aniversario da creación da nosa primeira universidade, e Galicia debe proseguir refulxindo de hoxe en diante. Estamos en disposición para amosarlle ao mundo que aquí, onde conflúen as culturas lusitana e hispánica, proxectadas en América e noutros continentes, hai no seu cerne unha cultura de seu, un pobo e un espírito colectivo que teñen moito que ofertar e que demandan en troques máis cooperación en todos os eidos humanos.

1. Un novo marco: a Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia (Lacex)

A Lacex naceu da visión consubstancial a unha oportunidade, a oportunidade que se abriu coa reformulación da acción exterior española grazas ás novas leis de acción exterior¹ e de tratados².

Con esas leis consúmase e positivízase a evolución na esexese do artigo 149.1.3^a da Constitución, que foi espectacular: «O Estado ten competencia exclusiva sobre as seguintes materias: (...) Relacións internacionais.» Non é só que o Tribunal Constitucional fose mudando paseniñamente a interpretación sobre que entender por *relaciones internacionales*, senón sobre todo que se foi asumindo que o Estado non é simplemente a Administración xeral –ou central– do Estado (AXE), porque as comunidades autónomas (CC. AA.) son Estado tamén e configúranos dun novo xeito. Superouse definitivamente daquela a interpretación rigorista marcada inicialmente pola Sentenza 154/1985, do 12 de novembro (BOE nº 283, do 26 de novembro), contra o Decreto 120/1982, do 5 de outubro, da Xunta de Galicia (DOG nº 22, do 23.10.1982), polo que se crea o Instituto Galego de Bacharelato a Distancia (Ingabad),

1 Lei 2/2014, do 25 de marzo, da acción e do servizo exterior do Estado.

2 Lei 25/2014, do 27 de novembro, de tratados e outros acordos internacionais.

e mesmo a interpretación máis flexible ofertada pola Sentenza 165/1994, do 26 de maio (BOE nº 151, do 25.6.1994), sobre a representación autonómica en Bruxelas.

Esta concepción do Estado só pode funcionar se hai unha lealdade recíproca, das CC. AA. cara á AXE e desta cara aquelas. Na esfera internacional, esa lealdade debe ser máis forte e directa que noutros planos, porque os restantes Estados e organizacións internacionais (OO. II.) son lexítimos acredores dunha interlocución non condicionada por eivas domésticas na formación da vontade estatal, igual que nós a exiximos dos restantes actores internacionais públicos, tal como sinala a Convención de Viena sobre o dereito dos tratados.

Galicia quixo aproveitar esa oportunidade e facelo sen dobreces e sen intencións espurias. Así llelo fixeron saber e entender os responsables galegos aos representantes das relacións internacionais españolas. Como consecuencia deste leal proceder e da leal cooperación entre as dúas partes, foi posible a aprobación da Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia (Lacex), e o seu inmediato despregamento sen ter acudido ao Tribunal Constitucional. Desta maneira, a nosa Comunidade Autónoma pode xa artellar a súa acción exterior coas máximas garantías xurídicas e institucionais.

O capítulo I do título II da Lacex preceptúa como cómpre materializarse a Egaex. Nos seis artigos do devandito capítulo detállase a súa natureza e o procedemento que cómpre seguir.

O artigo 9 da Lacex establece: «A acción exterior galega programarase periodicamente por lustros nun documento estratéxico denominado Estratexia galega de acción exterior (Egaex), que prelacione os obxectivos a longo prazo, tanto materiais coma xeográficos, e ordene e rexa as diversas iniciativas sectoriais na materia, dotándoas de congruencia e coherencia, aproveitando as súas complementariedades e velando pola eficiencia no uso dos recursos públicos, co obxecto de maximizar os retornos socioeconómicos, demográficos e culturais para a comunidade autónoma.»

Esta programación ten, polo tanto, un horizonte temporal superior ao dunha lexislatura ordinaria, precisamente porque a política pública da acción exterior debe estar por riba dos naturais vaivéns electorais e concitar o maior apoio social e político posible, pero sobre

todo porque a imaxe e valoración dun país no exterior sempre transcende das cotiás diverxencias domésticas. Os países serios, solventes e fiables adoitan ser mellor acollidos por potenciais socios foráneos que os que mudan cada pouco de orientacións básicas, porque as relacións de confianza mutua custan moito esforzo en fraguar, e pola contra poden estragarse axiña sen remisión.

O lexislador tamén nos exige facer prelación dos obxectivos exteriores a longo prazo porque onde todo é prioritario realmente nada é prioritario. O tempo e os recursos son limitados, e impiden atender todo aquilo que podemos querer ou soñar. Por iso hai que acudir aos ordinais antes que aos cardinais á hora de fixar verdadeiras prioridades.

Dalgún xeito o lexislador xa nos axuda a priorizar, por canto ao se pronunciar sobre ámbitos xeográficos comeza aludindo á Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal e á Lusofonía –título IV da Lacex–, e posteriormente á UE e ao resto da Europa –título V–; ficando, daquela, despois os restantes ámbitos. A elección do lexislador ten toda a súa lóxica, tanto social e cultural como económica. Así as cousas, por dar unha referencia ben gráfica, durante o que vai de século XXI Galicia estalle vendendo bastante máis a Portugal que a todo o continente americano. Consonte o IGE, abonden como mostra estes datos de expedicións a Portugal –cuns dez millóns de habitantes– e de exportacións a Arxentina e ao Brasil –con máis de 250 millóns de habitantes entre ambos países– (datos en miles de euros):

Ano	Portugal	Arxentina	Brasil
2000	1.419.182,6	39.616,1	27.763,3
2001	1.677.522,1	34.957,7	49.280,7
2002	1.674.929,0	37.481,2	53.026,2
(...)			
2018	3.133.993,1	166.033,7	174.657,9
2019	3.260.953,5	62.886,1	125.631,5
2020	2.729.242,1	62.323,8	78.589,4

Nin que dicir ten que a acción exterior de calquera país non debe estar exclusivamente predeterminada polo comercio nin por outros parámetros económicos illados, pero estes tampouco deben ser ignorados por canto son esenciais para a bonanza e o desenvolvemento de mellores indicadores socioculturais.

A Lacex obríganos, pois, a mellorar na priorización entre as iniciativas da acción exterior. Esta priorización debe servir como guía ou faro para todos os suxeitos da acción exterior previstos no seu artigo 7 e subsidiariamente para aqueles do sector privado previstos no artigo 8. A razón deste proceder resulta obvia: só deste xeito podemos obter un meirande impacto e unha maior eficiencia no exterior, considerando a escala de Galicia como actor internacional. Negar esta evidencia só serviría para consumo interno e sería estéril cara fóra. Un bo exemplo que cómpre considerar podería ser a promoción das nosas universidades públicas se non se aliñan e coordinan, indo cada unha pola súa conta e competindo entre elas para captar talento e financiamento de fóra, financiamento vía iniciativas da UE ou doutros fornecedores de recursos, tanto públicos como privados, caso de grupos empresariais que contraten proxectos de investigación.

2. Balance da acción exterior galega

Cómpre salientar que desde o arranque deste século, e acelerándose durante os últimos anos, Galicia triplicou as súas exportacións anuais, que pasaron de pouco máis de 8.000 millóns de euros a superar os 27.000 millóns, gozando xa dunha taxa de cobertura superior ao 100 % desde 2007 e mesmo se atinxiu preto do 130 %. Sirva de referente máis achegado no tempo que ata durante o terceiro trimestre de 2022 a taxa de crecemento das exportacións galegas superou a do conxunto de España (30 % para Galicia fronte ao 24,6 % para toda España). Daquela precisamos do exterior para compensar as limitacións do mercado doméstico, constrinxido polo estancamento e avellentamento da nosa poboación, e para desta maneira acelerar o retorno en mellores condicións dos nosos concidadáns e intensificar a atracción de alóctonos que nos axuden a transformar a nosa economía consonte os obxectivos do Plan de recuperación para Europa, logo do impacto da covid-19 e do instrumento *NextGenerationEU*.

Desde 2017 superamos xa o listón dos 20.000 millóns de euros anuais en exportacións e acadamos un reto absoluto polo de agora, ao se superar o outro outeiro máximo con 25.269 millóns de euros durante 2021 e ademais cun saldo positivo na balanza comercial galega de 5.154 millóns de euros. Isto implica que en pouco máis de quince anos duplicamos as nosas

vendas fóra de España, principalmente de produtos industriais. Asemade o turismo vén gañando protagonismo económico durante este século, transformando o noso tecido sociolaboral, á par que outros servizos que ocupan profesional e laboralmente a meirande parte do noso pobo.

Isto demostra que a colaboración público-privada no exterior dá vizosos froitos. Plans de longo percorrido como o Foexga (Fomento da exportación galega) e ferramentas como a Estratexia 21-25 de internacionalización de Galicia perseveran neste vieiro e fan moi verosímil o obxectivo de acadar antes de finais de 2025 as 8.000 empresas exportadoras e superar os 25.000 M€ anuais en exportacións.

Tamén resulta estratéxica a promoción dos produtos amparados por denominación de orixe e indicacións xeográficas protexidas. En relación con esta materia, no ano 2023 efectuouse unha actividade de promoción exterior en Zúric e México co fin de dar a coñecer os produtos de calidade diferenciada, onde Galicia conta con 36 selos que representan máis de 27.000 produtores e de 1.000 industrias. Para iso cóntase cunha previsión orzamentaria de 500.000 euros e cun impacto previsto de máis de 100 expositores, cun concepto multisectorial que pretende dar a coñecer as posibilidades produtivas do sector primario galego.

Ademais, no eido do turismo, e sempre considerando os datos recompilados polo IGE, a evolución ate o estoupido da pandemia en 2020, mantivo unha relevante medra ata 2019 incluído, considerando as estadías en establecementos hoteleiros, aloxamentos rurais, apartamentos turísticos e campamentos como parámetros principais de avaliación.

Galicia acada máximos históricos no eido turístico o pasado ano 2024 cun volume de viaxeiros que supera os 8,2 millóns de turistas aloxados en establecementos da Comunidade, incluídos os aloxados en vivendas de uso turístico. En canto ao nivel de demanda, segundo o INE, este superou os 13,6 millóns de noites con 115 mil novas noites respecto do indicador de 2023. Ademais, a Comunidade consolida o seu crecemento desestacionalizado con incrementos ao longo do ano en meses fóra de tempada como maio, cun incremento do 11,1 por cento, e novembro, co 12,2 por cento de suba.

O sector turístico galego está nun bo momento e seguimos a traballar para que se poida consolidar como un destino preferente tanto para viaxeiros nacionais como internacionais, polo que cómpre primeiro, de forma prioritaria, promover un turismo de calidade e sustentable.

Temos que ter en conta tamén que un turismo de calidade non só respecta o ambiente, senón tamén os costumes, as tradicións e o patrimonio cultural das comunidades locais e o patrimonio inmaterial do carácter acolledor da sociedade galega, para así potenciar un turismo que valore a autenticidade dos destinos, as identidades culturais e evitar a homoxeneización das experiencias turísticas, tal e como se recolle na Estratexia de turismo de Galicia 2030.

Galicia ten que seguir innovando e diversificando a súa oferta, o que non só atrae turistas máis interesados en experiencias específicas, como o turismo de aventura, o turismo gastronómico ou o cultural, senón que tamén axuda a reducir a dependencia dun só tipo de turismo. Isto permite un desenvolvemento turístico máis sólido e menos vulnerable a crises específicas que poidan afectar un sector concreto.

No turismo, a complicitade estratéxica entre actores públicos e privados demostra igualmente que esta resulta indispensable para mellorar en todas as ordes, en especial considerando que Galicia posúe un modelo de atracción de viaxeiros radicalmente diferenciado do predominante no resto de España, fortemente asentado historicamente no modelo *desarrollista* de sol e praia.

Outro indicador que debemos considerar para ponderar a acción exterior galega pode ser o relativo aos movementos migratorios. Aquí, contra o acontecido nos séculos pasados, agora experimentamos un saldo migratorio positivo, a prol de Galicia, dado que, consonte co IGE, respecto aos movementos poboacionais cara e desde fóra de España³ os resultados foron desde 2010 (número de persoas):

Ano	Saldo
2010	1.939
2011	278

3 E o saldo poboacional co resto de España foi consonte co IGE:

2010: 4.708

2011: 4.530

2012: 432

2013: -2.471

2014: 85

2015: 1.380

2016: 4.949

2017: 7.209

2018: 13.015

2019: 17.857

2020: 8.408

2021: 11.197

Isto implica que, se non fose pola capacidade que xa temos para atraer poboación e para integrala axeitadamente, padeceríamos máis perda natural de poboación a causa do comportamento do noso propio saldo vexetativo, dado que morren máis galegos residentes cás crianzas nadas na nosa terra e que esa brecha vai medrando desde hai décadas. Velaí que Galicia precisa abrirse á inmigración e xerar máis e mellores oportunidades económicas para os que han ser algún día novos concidadáns e para gañar xente nova, precisamente grazas aos mellores datos do noso comercio exterior. Nesta dinámica positiva a prol da inmigración ten un rol relevante a Estratexia Retorna, que desenvolveu o previsto no punto 264 da Egaex de 2018.

2012	814
2013	-362
2014	-2.364
2015	-2.154
2016	-1.924
2017	-526
2018	-624
2019	-110
2020	6.208
2021	3.251

O futuro demográfico das zonas rurais máis despoboadas depende principalmente da inmigración, pero gran parte do posible éxito das medidas que se propoñan dependerá do seu deseño institucional, da capacidade de adoptar un enfoque comprensivo no que se coide a coordinación das diferentes áreas de goberno e niveis administrativos, e no sexan involucrados todos os axentes afectados.

Doutra banda, a repoboación é un proceso de longo prazo que depende, fundamentalmente, do benestar no novo territorio, pero tamén da acollida no territorio de chegada e do seu potencial de desenvolvemento.

Galicia ten que implementar políticas de acollemento que contribúan a acadar o reto demográfico e a compensar o saldo vexetativo negativo que arrastramos na última década.

Porén, considerando estes eidos –taxa de cobertura positiva e crecente do comercio exterior, bo comportamento do turismo desde que o IGE posúe datos de seu, e por riba máis inmigración que emigración, moita daquela de orixe galega–, entre outros que cabería citar, podemos afirmar sen dúbida algunha que a relación de Galicia co exterior resulta nidiamente positiva. Onde hai cifras sobran os adxectivos. Un país autárquico ou pechado nunca logrará avanzar asentado nun contorno aberto ao mundo como é o da Unión Europea. Doutra maneira poderíase dicir que non se pode ser xenuinamente galego sen ser europeo e, por conseguinte, cunha mentalidade a prol da internacionalización e da mundialización.

Finalmente, resulta axeitada unha valoración na metade do exercicio da execución da Egaex e outra final, acorde con este tipo de textos, co fin de coñecer o estado do seu desenvolvemento, así como as desviacións que se puidesen apreciar.

3. A Estratexia española de acción exterior (Eñaex), Estratexia europea, ODS e Galicia

Tanto na Eñaex'2015 como na vixente Eñaex (2021-2024) existe un núcleo fundamental de converxencia merecente de ser salientado, maiormente por ser análogo baixo o pulo de

dous gobernos de distinta cor, baixo a dirección no Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea e Cooperación (MAEUEC), do ministro García-Margallo e da ministra González Laya.

O devandito núcleo salienta a aposta de España por ser membro activo do proceso de construción europea cun obxectivo estratéxico de país:

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A Unión Europea é a nosa vocación natural, a mellor maneira de facer a España máis próspera e segura. Por iso, España debe contribuír activamente á construción dunha unión cada vez máis estreita entre os pobos de Europa. (...)</i> <i>O destino final do proceso de construción europea é a unión política, unha Europa federal –os Estados Unidos de Europa–, e non simplemente unha unión de estados soberanos. Este proceso debe facerse por fases ou por etapas, pero o obxectivo final debe definirse con claridade canto antes. (páx. 61)</i>	<i>España impulsará unha Unión Europea máis federal. Para iso serán fundamentais en primeiro lugar a implementación activa do Plan de recuperación para Europa e o novo orzamento da Unión, así como a culminación da unión económica e monetaria, o impulso da Europa social e o Pacto verde europeo e a xestión coordinada das fronteiras. Pero España aspira a ir máis alá.</i> <i>A nivel instrumental, España impulsará o reforzamento das competencias da Unión e o paso da unanimidade á maioría cualificada nun maior número de ámbitos a través das cláusulas pasarela, como manifestación concreta do obxectivo de acadar unha Unión cada vez máis estreita. (páx. 66)</i>

Xa non só por obriga, senón por vocación e devezo, Galicia comparte este destino común, sabendo que nin sequera nos documentos de carácter estratéxico da UE esa orientación figura dun xeito tan nido e taxativo. Neste senso, Galicia está indefectiblemente e sen ningún tipo de condicionante co Goberno de España nesta liña directriz.

A opción estratéxica por unha Europa plenamente integrada resulta básica para Galicia. Todos os matices que se queiran apostilar son consubstanciais ao Estado de dereito e ao xogo democrático que só nel se pode desenvolver, pero apreciamos que a corrente maioritaria do pobo galego rexeita o illamento de España e da propia Galicia no concerto europeo, e ademais desexa que a integración atinxa máis eidos, desde o social ata o fiscal e desde o da defensa ata a acción exterior europea, entre outros igualmente salientables.

Esta arela, este degoiro, pola unidade de Europa foi consolidándose en Galicia desde 1986, superando escasos episodios de eurofobia moi delimitados. Lembremos que o proxecto de Constitución europea acadou entre os votantes galegos un apoio superior ao 85 % no referendo que tivo lugar en 2005. Logo da pandemia fica claro que os obstáculos e continxencias que se nos poidan presentar no porvir son máis levadíños ficando unidos, mesmo porque a UE tamén ten e terá que encarar competidores sistémicos máis fortes e compactos que, por riba, non comparten os nosos valores democráticos e sociais. Ademais, a invasión da Ucraína por orde de Vladimir Putin demostra outra vez que o lema da UE, «Unida na diversidade», ten que reafirmarse a diario e referendarse de maneira cotiá pola nosa cidadanía.

Pero, ademais, a congruencia e a compatibilidade entre a Eñaex'2015 e a de 2021-2024 teñen moitos máis puntos de engarzamento que a nosa Egaex debe respectar e tamén complementar desde unha perspectiva nidamente galega:

Eñaex'2015	Eñaex 2021-2024
<i>O fomento de institucións multilaterais fortes e lexítimas.</i>	<i>Impulso dun «mellor multilateralismo» que explote o carácter nodal e vertebrador do noso país como facilitador dunha mellor gobernanza global e xestión da interdependencia; ...</i>
<i>O multilateralismo non é un fin da política exterior. É un medio para conseguir obxectivos superiores desa política como son un mundo en paz, próspero, en que se protexan os dereitos básicos do ser humano e se fomente un desenvolvemento compatible coa</i>	<i>Ser catalizadores dun multilateralismo máis integrado, eficaz e reforzado, que reforme e adapte os seus instrumentos ás necesidades da nosa época e centre a súa</i>

<i>cohesión social e a preservación do ambiente. (páx. 47-48)</i>	<i>acción na consecución da Axenda 2030. (páx. 8)</i> <i>Máis alá da acción individual da cidadanía e dos gobernos, necesítase unha xestión colexiada e responsable dos bens públicos globais a través dun multilateralismo reforzado e renovado, máxime cando asistimos a unha nova carreira pola colonización nacional dos últimos espazos virxes: os polos, os océanos, o aire; mesmo o espazo exterior. (páx. 22)</i>
---	--

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A promoción, na comunidade internacional, de sistemas políticos democráticos baseados no Estado de dereito é un reflexo, case natural, na política exterior do noso modelo constitucional. (páx. 51)</i>	<i>A promoción dos dereitos humanos, a democracia, a seguridade, o feminismo e a diversidade como referentes da acción de España no mundo. (páx. 38)</i>

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A pobreza afecta máis de 2.200 millóns de seres humanos. É o principal problema do mundo e del deriva gran parte dos problemas que enfronta a humanidade. Por pór só un exemplo, a inmigración irregular aliméntase fundamentalmente de persoas que foxen da pobreza nos seus países de orixe. (páx. 52)</i>	<i>España impulsará a construción no plano global dun novo contrato social e interxeracional sobre a base da Axenda 2030 e o pleno desenvolvemento dos dereitos políticos, sociais, económicos e ambientais. O crecemento das desigualdades e da precariedade laboral e a redución das oportunidades están alimentando o populismo e o proteccionismo. Ademais de abordar as</i>

	<i>desigualdades ex post, a través da redistribución, hai que facelo ex ante, nos sistemas educativos, nos mercados laborais, nos sistemas de saúde, na infraestrutura e na exposición a riscos ambientais. Este novo contrato social porá especial énfase na erradicación da pobreza en todas as súas dimensións (ODS 1), a promoción dos dereitos sociais e económicos (ODS 2-7), educativos (ODS 4), laborais (ODS 8), a redución das desigualdades (ODS 10) e a responsabilidade ambiental (ODS 11-15), así como no fomento da paz, a xustiza e a solidez institucional (ODS 16). (páx. 50)</i>
Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A defensa do ambiente, a protección da biodiversidade e a loita contra o cambio climático. Os retos ambientais son, ademais, esenciais para acadar un desenvolvemento social e económico sostible.</i> <i>A política exterior debe ter entre os seus obxectivos a defensa do ambiente e a loita contra o cambio climático, para contribuír así á consecución de bens públicos globais que, pola súa propia natureza, competen a toda a comunidade internacional. Son retos globais e só poden encontrar unha resposta adecuada nese ámbito. (páx. 56)</i>	<i>A defensa dun planeta máis sostible, habitable, resiliente e verde, no cal aspiramos a estar á vangarda en materia de diplomacia climática, xestión do ambiente, transición enerxética, preservación e restauración da biodiversidade, loita contra a desertificación e promoción da saúde global. (páx. 8)</i> <i>Impulsarase un diálogo reforzado sobre acción climática, ambiente, conservación da biodiversidade e desenvolvemento sostible, a través da interlocución bilateral e sectorial (empresarial, económica) e mediante o impulso a políticas verdes. A cooperación ao</i>

	<i>desenvolvemento dará unha maior cabida á dimensión de sostibilidade, para garantir que o progreso económico e social é respectuoso coa preservación da riqueza ambiental de América Latina. Tamén se fará especial fincapé no fortalecemento institucional, con atención ás necesidades e posibles melloras dos sistemas de administración local. (páx. 47)</i>
--	---

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>Preservar a paz e a seguridade internacionais debe ser o primeiro obxectivo da comunidade internacional. Nada pode lograrse sen ese ben supremo, polo que debe ser a preocupación permanente do sistema multilateral e de todos os actores internacionais, sexan ou non estatais. (páx. 47)</i>	<i>O mantemento da paz e da seguridade internacionais é un requisito fundamental sen o cal ningún desenvolvemento e progreso son posibles. Como tal, a nosa acción exterior prestará especial atención ás cuestións de paz, seguridade e defensa, desde unha concepción holística e integral da seguridade humana e a dignidade das persoas. (páx. 40)</i> <i>Fomentarase a participación das militares en operacións de paz, e traballarase para recoñecer o papel das mulleres, promovendo a súa efectiva mediación nos procesos de paz e protexéndoas fronte á violencia sexual que afecta fundamentalmente as mulleres e nenas en escenarios bélicos, en liña coa resolución 1325 (2000) do Consello de Seguridade das Nacións Unidas. (páx.44)</i>

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A Estratexia de seguridade nacional sinala a política exterior como un dos campos prioritarios de actuación para preservar a seguridade de España e a súa cidadanía. Iso deriva dun dobre convencemento: os límites entre seguridade interior e exterior difumináronse ata facerse case irrecoñecibles, e a seguridade dos españois empeza en ocasións moi lonxe das nosas fronteiras. (páx. 71)</i>	<i>Impulsar a política exterior e de seguridade común (CFSP) e a política común de seguridade e defensa (CSDP) (páx. 71)</i> <i>O espazo de liberdade, seguridade e xustiza é un pilar esencial do proxecto europeo. España investirá todos os esforzos para reforzar a eficacia dos mecanismos de cooperación policial e xudicial para garantir a libre circulación de persoas recollida no acervo Schengen, que é un dos principais logros do proceso de construción europea. Impulsarase unha reforma do Sistema europeo de migración e de asilo baixo o principio de solidariedade e repartición equitativa da responsabilidade, que teña en conta as problemáticas dos Estados membros con fronteira exterior da Unión. Por último, España porá unha maior énfase na cuestión do reto demográfico e a despoboación rural a nivel europeo. (páx. 69)</i>

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A promoción e a defensa dos intereses dos españois no exterior é un obxectivo fundamental da política exterior. Máis de dous millóns de españois residen fóra das nosas fronteiras e ao redor de dez millóns desprázanse ao exterior cada ano. (páx. 72)</i>	<i>O labor consular eríxese como un dos piares fundamentais tanto da acción exterior como da política exterior de España. O noso país debe garantirlle unha protección e asistencia consular de calidade á súa cidadanía cando se encontra fóra do país, e correspóndelle á Rede de misións diplomáticas e oficinas consulares de España a coordinación das actuacións neste ámbito. (páx.84)</i>

Eñaex'2015	Eñaex (2021-2024)
<i>A realidade americana non pode comprenderse sen a presenza española, e a identidade española non se pode entender sen a súa bagaxe iberoamericana. Esa relación historicamente estratéxica constitúe un activo extraordinariamente importante para España e para todos os países da Comunidade Iberoamericana de Nacións. (páx. 67)</i>	<i>É imprescindible apostar pola Conferencia Iberoamericana e o sistema de cumios, reforzando mediante accións e compromisos o sentimento de pertenza a unha mesma comunidade que comparte valores e principios (identidade cultural e lingua). (páx.47)</i>

Como se pode apreciar, o cerne estratéxico básico de España cara ao exterior mantense con independencia dos cambios de goberno e dos matices que se desexen salientar dentro da lexítima e indispensable diferenza partidaria. É nese cerne no que a acción exterior autonómica ha ter un referente que non deberá transgredir, pero fóra del a autonomía – compatible coa lealdade constitucional– poderá desenvolver as particularidades discrecionais que decidan no noso caso as institucións públicas galegas e, concretamente,

a persoa titular da Presidencia da Xunta de Galicia, logo de consulta ao noso Parlamento e aos actores da nosa sociedade civil á hora de planificar e programar.

Marco europeo da acción exterior

O marco estrutural europeo no que encadrar a Egaex ven delimitado inicialmente polos preceptos determinantes para a acción exterior no Dereito primario da Unión:

Artigo 2 do TUE

A Unión fundaméntase nos valores de respecto da dignidade humana, da liberdade, da democracia, da igualdade, do Estado de dereito e do respecto dos dereitos humanos, incluídos os dereitos das persoas pertencentes a minorías. Estes valores son comúns aos Estados membros nunha sociedade caracterizada polo pluralismo, a non-discriminación, a tolerancia, a xustiza, a solidariedade e a igualdade entre mulleres e homes.

Artigo 3 (antigo artigo 2 do TUE)

- 1. A Unión ten como finalidade promover a paz, os seus valores e o benestar dos seus pobos (...)*
- 5. Nas súas relacións co resto do mundo, a Unión afirmará e promoverá os seus valores e intereses e contribuirá á protección dos seus cidadáns. Contribuirá á paz, á seguranza, ao desenvolvemento sustentable do planeta, á solidariedade e ao respecto mutuo entre os pobos, ao comercio libre e xusto, á erradicación da pobreza e á protección dos dereitos humanos, especialmente os dereitos do neno, así como ao estrito respecto e ao desenvolvemento do dereito internacional, en particular o respecto dos principios da Carta das Nacións Unidas.*

Artigo 8 do TUE

- 1.. A Unión desenvolverá cos países veciños relacións preferentes, co obxectivo de establecer un espazo de prosperidade e de boa veciñanza baseado nos valores da Unión e caracterizado por unhas relacións estreitas e pacíficas fundadas na cooperación.*

2. Para os efectos do número 1, a Unión poderá subscribir acordos específicos cos ditos países. Estes acordos poderán incluír dereitos e obrigas recíprocos, así como a posibilidade de realizar accións en común. A súa aplicación será obxecto dunha concertación periódica.

Artigo 21 do TUE

1.. A acción da Unión na escena internacional basearase nos principios que inspiraron a súa creación, desenvolvemento e ampliación, e que pretende fomentar no resto do mundo: a democracia, o Estado de dereito, a universalidade e a indivisibilidade dos dereitos humanos e das liberdades fundamentais, o respecto da dignidade humana, os principios de igualdade e solidariedade e o respecto dos principios da Carta das Nacións Unidas e do dereito internacional.

A Unión procurará desenvolver relacións e crear asociacións cos países terceiros e coas organizacións internacionais, rexionais ou mundiais que compartan os principios mencionados no parágrafo primeiro. Propiciará solucións multilaterais aos problemas comúns, en particular no marco das Nacións Unidas.

2. A Unión definirá e executará políticas comúns e accións e esforzarse por lograr un alto grao de cooperación en todos os ámbitos das relacións internacionais co fin de:

a) defender os seus valores, os intereses fundamentais, a seguranza, a independencia e a integridade;

b) consolidar e apoiar a democracia, o Estado de dereito, os dereitos humanos e os principios do dereito internacional;

c) manter a paz, previr os conflitos e fortalecer a seguranza internacional, conforme os propósitos e principios da Carta das Nacións Unidas, así como os principios da Acta final de Helsinqui e os obxectivos da Carta de París, incluídos os relacionados coas fronteiras exteriores;

d) apoiar o desenvolvemento sustentable nos planos económico, social e ambiental dos países en desenvolvemento, co obxectivo fundamental de erradicar a pobreza;

e) fomentar a integración de todos os países na economía mundial, entre outras cousas mediante a supresión progresiva dos obstáculos ao comercio internacional;

f) contribuír a elaborar medidas internacionais de protección e mellora da calidade do ambiente e da xestión sustentable dos recursos naturais mundiais, para lograr o desenvolvemento sustentable;

g) axudar as poboacións, países e rexións que se enfronten a catástrofes naturais ou de orixe humana; e

h) promover un sistema internacional baseado nunha cooperación multilateral sólida e nunha boa gobernanza mundial.

3. A Unión respectará os principios e perseguirá os obxectivos mencionados nos números 1 e 2 ao formular e levar a cabo a súa acción exterior nos distintos ámbitos cubertos polo presente título e pola quinta parte do Tratado de funcionamento da Unión Europea, así como os aspectos exteriores das súas demais políticas.

A Unión velará por manter a coherencia entre os distintos ámbitos da súa acción exterior e entre estes e as súas demais políticas. O Consello e a Comisión, asistidos polo alto representante da Unión para Asuntos Exteriores e Política de Seguranza, garantirán esta coherencia e cooperarán para tal efecto.

Pola súa banda, a estratexia exterior europea sinala uns obxectivos moi focalizados. Comezando pola estratexia definida pola anterior alta representante da Unión para Asuntos Exteriores e Política de Seguridade, así como vicepresidenta da Comisión Europea, Federica Mogherini, e continuando pola *Strategic Compass –Compás estratéxico–* impulsada polo actual alto representante, Josep Borrell, a tendencia vai cara a reforzar a capacidade e o potencial xeopolíticos europeos. Neste eixe engádense iniciativas como a *Digital sovereignty –Soberanía dixital–*, que pretende mobilizar máis de 43.000 millóns de euros de investimentos público-privados coa intención de duplicar a cota de mercado global actual ata o 20 % en 2030. Sen ir máis lonxe, a experiencia da planta de Stellantis en Vigo e de toda a súa cadea galega de provedores co gallo da carencia de chips, que provocou que se esganase a produción, resulta ben ilustrativa. O destino do pobo galego fica outra vez unido ao da Unión Europea a través da pertenza de España a este proxecto histórico sen parangón no planeta.

Continuando coas prioridades subliñadas polo Consello baixo a presidencia de Emmanuel Macron durante o primeiro semestre de 2022, a síntese fica plasmada nas súas orientacións iniciais:

<i>Nous vivons un moment européen. Face aux défis sanitaires et économiques, à l'affirmation de puissances hostiles, ou au dérèglement climatique, la meilleure réponse est européenne.</i>	<i>Vivimos un momento europeo. Ante os desafíos sanitarios e económicos, a manifestación de potencias hostís ou o cambio climático, a mellor resposta é europea.</i>
---	--

Que unha gran potencia como Francia asuma esta realidade, a pesar de manter unha *Force de frappe* sen igual dentro da UE, aínda que moi feble a escala mundial, e tamén a pesar do seu pulo nos eidos científico e industrial, denota que ningún europeo pode preservar entresóns se cadra asumibles durante o século XIX e a primeira metade do XX, pero impropios do século XXI. E isto acada tamén eidos como o tecnolóxico, o universitario e mesmo o industrial e o económico en xeral. Europa é feble no desenvolvemento de *hardware* e *software*, nas novas ferramentas das tecnoloxías da información e mesmo na biotecnoloxía máis avanzada. Que a OMPI –Organización Mundial da Propiedade Intelectual– certifique ano tras ano o récord absoluto e crecente das economías asiáticas no volume de patentes é un constante e severo recordatorio de que o liderado occidental en xeral, e o europeo moi en particular, xa non é tal.

Como di a OMPI no seu informe *A xeografía da innovación: núcleos locais, redes mundiais*⁴: «A China e a República de Corea son en gran medida responsables da crecente proporción de novas áreas na xeración de coñecementos e innovación: en conxunto, representan máis do 20 % das patentes rexistradas nos anos 2015 a 2017, en comparación con menos do 3 % entre 1990 e 1999. Outros países, en particular Australia, Canadá, a India ou Israel, tamén contribuíron á difusión mundial da innovación» (páx. 9).

Así as cousas, non resulta estraño que o presidente galo establecese:

<i>Par ses mots et ses actions, la France prépare ce semestre depuis 2017. Parce que les Européens ne reprochent plus à l'Europe d'en faire trop, mais de ne pas faire assez, l'Union déploie depuis quatre ans un agenda de souveraineté. En matière économique avec l'endettement commun, écologique avec la neutralité carbone pour 2050, de défense avec le premier budget militaire commun, sociale</i>	<i>A través das súas palabras e das súas accións, Francia prepárase para este semestre desde 2017. Como os europeos xa non culpan a Europa de facer demasiado, senón de non facer abondo, a Unión leva catro anos despregando unha axenda de soberanía. En materia económica con débeda común, ecolóxica con neutralidade en carbono para 2050, na defensa co primeiro orzamento militar</i>
--	--

4 Informe mundial sobre a propiedade intelectual 2019. ISBN: 978-92-805-3097-1.

avec la révision du travail détaché, l'Europe reprend déjà son destin en main.

Cet agenda pour une Europe souveraine sera accéléré avec la présidence française. L'Europe doit être au rendez-vous des grands défis économiques, éducatifs, migratoires ou militaires. La présidence française doit être un moment de vérité pour la régulation et la responsabilisation des plateformes numériques, le prix carbone aux frontières européennes sur les produits importés, sur les salaires minimums, sur notre relation avec l'Afrique.

(...)

La présidence française sera enfin un moment de projection. L'urgence du moment mais aussi le sens de l'avenir en ouvrant, dans le sillage de la Conférence sur l'avenir de l'Europe, de nouveaux chantiers européens : pour la jeunesse, sur la défense de nos démocraties et de nos valeurs, pour renforcer le sentiment d'appartenance à une culture et une histoire européennes que nous avons en partage.

común, social coa revisión do traballo desprazado, Europa xa leva na man o seu destino.

Esta axenda por unha Europa soberana acelerarase coa presidencia francesa. Europa debe afrontar grandes retos económicos, educativos, migratorios ou militares. A presidencia francesa debe ser un momento da verdade para a regulación e rendición de contas das plataformas dixitais, o prezo do carbono nas fronteiras europeas nos produtos importados, nos salarios mínimos, na nosa relación con África.

(...)

A presidencia francesa será finalmente un momento de proxección. A urxencia do momento pero tamén o rumbo do futuro abrindo, a raíz da Conferencia sobre o futuro de Europa, novos proxectos europeos: para a mocidade, sobre a defensa das nosas democracias e dos nosos valores, para fortalecer o sentimento de pertenza a unha cultura e historia europeas que compartimos.

Nesta liña converxente, a Comisión Europea, en canto que institución da UE con poder de iniciativa, salientou en febreiro de 2022 que cumpría unha contribución á Defensa europea, que abrangue desde a industria da defensa ata as ameazas cibernéticas. Velaí que a industria

naval galega pode ter un rexurdimento a prol desta contribución e Galicia pode axudar mellorando todo o sistema de coñecemento e formación a ela conectado.

Porén, lembra a Comisión que, antes de finalizar 2022, o Fondo Europeo de Defensa (FED) terá investido 1.900 millóns de euros en proxectos de I+D. Tamén pulará por novos incentivos para estimular os investimentos estatais en capacidades estratéxicas, en particular cando se desenvolvan ou se adquiran dentro de marcos de cooperación da UE. A maiores, a Comisión garantirá que outras políticas horizontais sigan sendo coherentes cos esforzos da UE para facilitarlle á industria europea da defensa un acceso abondo ao financiamento e ao investimento.

A UE busca sinerxías entre a investigación e a innovación cívica e de defensa, e a redución das dependencias estratéxicas foráneas. Con este obxectivo, a UE impulsará o Observatorio de Tecnoloxías Críticas; o fomento da investigación e a innovación de dobre uso a escala europea; o apoio á innovación e ao espírito empresarial en materia de seguridade e defensa a través de ferramentas como o mecanismo de combinación de investimentos. De igual xeito, a Comisión quere integrar consideracións de defensa nas principais iniciativas industriais e tecnolóxicas da UE.

Sempre con esta nova perspectiva xeoestratéxica a prol da protección de Europa e dos seus valores, búscase desde Bruxelas reforzar os proxectos espaciais e mellorar a resiliencia conxunta, en particular para loitar contra as ameazas híbridas, apostando por unha norma europea de ciber-resiliencia, así como por novas medidas para afrontar os retos do cambio climático relacionados coa defensa colectiva.

En suma, a integración destas liñas de traballo non só ha ser unha obriga europea, senón tamén ha supor novas oportunidades de desenvolvemento en Galicia que debemos aproveitar nas áreas da construción naval, do desenvolvemento de novos produtos informáticos, da aeronáutica ou da intelixencia artificial, entre outras.

Obxectivos de desenvolvemento sustentable (ODS) e acción exterior galega

Na súa acción exterior, Galicia ha estar plenamente comprometida coa consecución dos obxectivos de desenvolvemento sustentable das Nacións Unidas (ODS), tanto por absoluta sintonía con eles como porque foron asumidos por España e pola UE. Por iso, os ODS deberán informar todas as iniciativas e actuacións da nosa acción exterior en todos os eidos e sectores. A Egaex asúmeos, pois, na súa integridade e alíñase con eles para contribuír a acadalos.

Producido en colaboración con TROLLBACK COMPANY | TheGlobalSustainableBack.com | +34 928 828 1010
Para cualquier duda sobre la utilización, por favor comuníquese con: dlp@campaginabun.org

4. Unha acción exterior reticular a prol da eficiencia

Unha axeitada acción exterior é capital para calquera país e non en exclusiva para o Goberno do país. Non obstante, esta constatación bate coa realidade duns recursos limitados que tamén son indispensables para outras necesidades vitais e perentorias da cidadanía. De aí que cumpra estimular o traballo en rede entre todos os axentes públicos e os actores privados que converxan ou se complementen para acadar os mellores resultados colectivos.

Nas políticas públicas, a eficacia persecue certos resultados sen reparar nos custos. Pola contra, a eficiencia tenta acadar eses resultados ao menor custo posible. Galicia, como sociedade europea comprometida co benestar común, non pode ser allea a esta circunstancia.

Un exemplo de traballo en rede é sen dúbida o que atinxe ao funcionamento da Fundación Galicia Europa ou da Delegación da Xunta de Galicia en Arxentina.

A Fundación agrupa recursos da entidade financeira líder en Galicia –Abanca– con outros públicos, como son os da Zona Franca de Vigo, a Axencia Galega de Innovación (Gain), as deputacións provinciais de Lugo e A Coruña e, como non pode ser doutro xeito, da Xunta de Galicia. Así, os intereses galegos no eido do mercado interior europeo, ao cal se dirixe a gran maioría das nosas vendas exteriores e do que proceden as maiores transferencias de recursos públicos e privados que contribúen a investir na nosa Terra, teñen a mellor plataforma de defensa e promoción cuns custos comedidos. Non se busca, daquela, a espectacularidade para o consumo interno, senón a eficiencia nos retornos socioeconómicos e culturais en beneficio de Galicia. Esta Fundación foi constituída en 1988, con Fernando González Laxe como presidente da Xunta de Galicia, e desde entón vén prestando inestimables servizos ao país, demostrando que o consenso e a continuidade son posibles na acción exterior autonómica.

A Delegación da Xunta de Galicia en Arxentina mantén o acordo co Centro Galicia de Bos Aires, asociación civil arxentina sen fin de lucro, constituída o 25 de xullo de 1979, froito da fusión dos centros coruñés, pontevedrés, lucense e ourensán nesa capital. Por esta vía, mantéñense as funcións previstas no artigo 108 da Lacex cun custo moi axustado e

mellórase o servizo á cidadanía galega naquel país e á súa descendencia, preservando o fío que une a Galicia exterior coa Galicia territorial.

Daquela, o traballo en rede é proveitoso para o país, e neste senso cómpre buscar máis complementariedades con entidades universitarias e culturais, con asociacións empresariais sectoriais que posúan intereses e contactos cualificados fóra do territorio español e con outras organizacións de alicerces galegos, que nos permitan avanzar na proxección exterior.

Nesta senda, haberá tamén que explorar as posibilidades que oferta o artigo 12 da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da acción e do servizo exterior do Estado:

«Artigo 12. Das oficinas das comunidades e cidades autónomas no exterior.

1. As comunidades autónomas e as cidades autónomas informarán o Goberno do establecemento de oficinas para a súa promoción exterior, con carácter previo á súa apertura. O Ministerio de Asuntos Exteriores e de Cooperación emitirá informe sobre a proposta, de acordo coas directrices, fins e obxectivos da política exterior, coa Estratexia de acción exterior e, en particular, co principio de unidade de acción no exterior.

2. O Ministerio de Facenda e Administracións Públicas emitirá informe sobre a dita proposta de acordo co principio de eficiencia na xestión dos recursos públicos, así como desde a perspectiva da súa adecuación á orde competencial.

3. Cando se trate de oficinas dedicadas á promoción comercial, solicitarase, ademais, o informe do Ministerio de Economía e Competitividade.

4. O Goberno impulsará a instalación destas oficinas dentro dos locais do Servizo Exterior do Estado cando así o permitan as dispoñibilidades de espazo do dito servizo, sen que, en ningún caso, a dita instalación comporte nin a súa integración no Servizo Exterior do Estado nin a aplicación ás ditas oficinas da normativa internacional, especialmente a recollida nas convencións de Viena sobre relacións diplomáticas e consulares.»

Unha boa medida desta liña de traballo pode ser a mellora da cooperación co Instituto Cervantes e a promoción da cultura e das industriais culturais galegas nos países da Lusofonía.

A cooperación galega co Instituto Cervantes vai en interese tanto de España no seu conxunto como da propia Galicia, dado que a nosa lingua e cultura son piares dun mellor e máis intenso estreitamento de relacións cos países que teñen o portugués como lingua oficial. Nunha chea de foros e entidades deses países descoñécese que nunha Comunidade española rexe a Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa Lusofonía. Por estes motivos, a maior galeguización das sedes do Instituto Cervantes nos devanditos países, e mesmo das consellerías culturais e educativas nas parellas embaixadas españolas, prestaralle a España tanto ou máis que a Galicia. Por estes motivos, Galicia reclamaralles ás autoridades españolas competentes esa galeguización.

A este respecto lembremos a existencia desa rede ao servizo de todos os españois e de todas as administracións públicas españolas nos seguintes Estados:

- **Brasil:**
 - + Sedes do Instituto Cervantes no Brasil:
 - # Belo Horizonte
 - # Brasilia
 - # Curitiba
 - # Porto Alegre
 - # Recife
 - # Rio de Janeiro
 - # Salvador
 - # São Paulo
 - + Consellerías da Embaixada de España no Brasil:
 - # Consellería Cultural (Brasilia)
 - # Consellería de Educación (Brasilia)
- **Portugal:**
 - + Sede do Instituto Cervantes en Portugal:
 - # Lisboa.

+ Consellerías da Embaixada de España en Portugal:

- # Oficina Cultural (consellería)
- # Consellería de Educación
- # Instituto Español de Lisboa Giner de los Ríos
- # Centro de Recursos Didácticos (Lisboa)

Non consta que España manteña un despregamento análogo nos restantes Estados con lingua oficial portuguesa –Angola, Cabo Verde, Guiné-Bissau, Moçambique, São Tomé e Príncipe, Timor-Leste–. Non obstante, polo seu gran potencial, canda menos debería tentar desenvolver unha meirande proxección en Angola e Moçambique. Con esta finalidade, desde Galicia solicitaráselles ás autoridades da Administración xeral do Estado, e concretamente ao Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea e Cooperación, así como aos ministerios responsables das áreas de cultura e educación, que ponderen positivamente o dominio do galego ao mesmo nivel có do portugués para cubrir as vacantes que se produzan nas consellerías das embaixadas españolas en Estados de lingua oficial portuguesa e tamén nas diferentes sedes do Instituto Cervantes na Lusofonía e do Instituto Español de Lisboa.

Crear unha rede equivalente mantida polo orzamento autonómico galego sería inasumible, dadas as necesidades inmediatas da nosa cidadanía noutros eidos, que sempre precisan de maiores recursos financeiros –saúde pública, sanidade, asistencia social, atención á diversidade funcional...–. Por iso estender a xestión reticular da acción exterior a outras entidades do Estado, ademais de responder ao espírito da precitada Lei 2/2014, daría como resultado enriquecer significativamente a percepción que de España se tería nos países lusófonos.

Existen outras redes que deberían terse conta como axentes galegos de acción exterior, como é o caso da rede de cátedras e de centros galegos existentes en universidades de Europa e América. Sería moi útil en canto á difusión da cultura galega que estes centros tivesen un plan de extensión cultural en que se inclúa unha programación anual que favoreza unha maior proxección nas universidades de acollida e, polo tanto, nas cidades onde se atopan.

5. Axentes e actores galegos da acción exterior: coordinación, cooperación, colaboración perfeccionada (C³+))

Unha acción exterior galega mellorada ten que ser unha acción C³+, cunha coordinación, cooperación e colaboración de nova xeración. As áreas desta C³+ poden ser múltiples, pero un bo eido no que implantar esa C³+ sería o do ensino superior, e as súas experiencias poderían ser transplantables a outras áreas, como a da conxunción entre clústeres, asociacións industriais e departamentos universitarios afíns, polo que paga a pena perseverar esta táctica dentro do marco estratéxico xeral.

Velaí como cando se aprobou a Lei 11/1989, do 20 de xullo, de ordenación do sistema universitario de Galicia, durante ese ano naceron na nosa Comunidade un total de 23.592 meniños, consonte o IGE. Desde 2010, os nacementos foron evolucionando do seguinte xeito:

	Nacementos homes	Nacementos mulleres	
Galicia			Total
2010	11500	10547	22047
2011	11256	10338	21594
2012	10990	10099	21089
2013	10084	9643	19727
2014	10262	9368	19630
2015	10032	9395	19427
2016	9773	9289	19062
2017	9471	8974	18445
2018	8542	8018	16560
2019	8179	7539	15718
2020	7752	7495	15247
2021	7579	7208	14787

Se nos atemos aos datos do IGE, durante 2021 só naceron en Galicia 14.787 cativos. Con esta inercia, e dado o avellentamento da poboación e a contracción do volume de parellas en idade fértil, resulta bastante probable que cara ao final da presente década nazan en Galicia menos de 10.000 bebés por ano natural. Considerando que a taxa de acceso á universidade rolda o 50 % dese volume, implicaría que cando as persoas nadas en 2030 accedesen antes de 2050 ás tres universidades públicas galegas e máis á nova universidade privada autorizada pola Lei 2/2021, do 15 de xullo, terían que competir por menos de 5.000 alumnos galegos de novo ingreso. Neste contexto e con estes condicionantes, internacionalizarse é pois a única opción plausible a curto e mesmo a medio prazo para preservar o sistema universitario galego dentro duns parámetros socioeconómicos asumibles para o conxunto da cidadanía a través dos seus impostos, que sen dúbida ha ter tamén outras necesidades perentorias e vitais.

Estimando, así mesmo, que Galicia precisa atraer xente nova que se radique e emprenda na nosa terra, a canle universitaria resulta ser a mellor opción de atracción, xunto cunha formación profesional que tende a homologarse coas máis avanzadas de Europa, e poderá darse a trasfega da formación superior privada á pública, ou viceversa, con estudos de posgrao e prácticas empresariais ou profesionais complementarias, ás que se poderían sumar asociacións empresariais e profesionais e, por descontado, igualmente os diversos colexios profesionais e, por suposto, as administracións públicas, comezando pola autonómica.

Temos unhas capacidades que debemos aproveitar e optimizar cara ao exterior, facendo atractiva Galicia para os que poderían ser os novos galegos do porvir. Por exemplo, neste eido da ensinanza universitaria, o persoal público dedicado ao ensino superior e o alumnado considerado vén sendo:

Ano	Profesorado	Alumnado
2001	-	95.349
2002	-	91.790
2003	-	87.879
2004	5.192	84.084
2005	5.425	79.027
2006	5.469	74.768
2007	5.516	70.841
2008	5.213	67.843
2009	5.208	65.562
2010	5.987	64.700
2011	5.312	65.370
2012	5.258	63.037
2013	5.021	62.130
2014	4.912	59.353
2015	4.937	55.322
2016	4.825	53.710
2017	4.849	56.878
2018	4.872	61.535
2019	4.845	61.029
2020	5.323	61.175

Estudantes matriculados/as nas universidades galegas segundo a área científica e sexo

	2019			2020			2021		
	Total	Mulleres	Porcentaxe	Total	Mulleres	Porcentaxe	Total	Mulleres	Porcentaxe
Total	61029	33680	55,2	61175	33961	55,5	61767	34175	55,3
Ciencias da Saúde	10629	7726	72,7	10492	7661	73	10450	7662	73,3
Ciencias	5572	2882	51,7	5695	3207	56,3	5937	3088	52
Ciencias Sociais e Xurídicas	26304	15763	59,9	26432	15941	60,3	26533	15964	60,2
Enxeñería e Arquitectura	12560	3325	26,5	12196	3282	26,9	12851	3460	26,9
Artes e Humanidades	5964	3984	66,8	5945	4011	67,5	5996	4001	66,7

A internacionalización xa é un dos obxectivos básicos do Plan galego de financiamento universitario 2022-2026, que arrancou no seu primeiro exercicio con máis de 469 millóns de

euros, e que mobilizará preto de 3.200 millóns nos vindeiros anos, o que supón case un 30 % máis. Este Plan 2022-2026 estrutúrase en dous fondos. Un é de financiamento non condicionado, destinado a blindar os gastos que permiten o normal funcionamento das universidades, como os asociados á docencia e ao mantemento das infraestruturas. O restante financiamento repartirase segundo un panel con 41 indicadores de resultados. Así, Galicia é a terceira Comunidade Autónoma con maior investimento en porcentaxe de PIB para as universidades, co 0,71 %, mentres que a media española está no 0,58 %.

Podemos absorber máis alumnado foráneo sen incrementar na mesma proporción os custos fundamentais do ensino universitario? Vista a situación de bastantes centros semella que si, e singularmente nos campus de Lugo e Ourense e nas mesmas provincias, así como en Ferrol. Titulacións como Enxeñaría Agrícola, Enxeñaría Forestal ou Enxeñaría Naval e Oceánica poden ser bos eidos para experimentar con potentes campañas de fichaxe de alumnado en países onde esas titulacións son demandadas, ao gozarmos nós dunha relación calidade/prezo difícil de mellorar no marco internacional, maiormente se os concellos se coordinan coa Administración autonómica para ofertar aloxamento a prezos igualmente razoables e se se deseñan programas de traballo a tempo parcial para completar os custos da mantenza.

Os datos inseridos nese Plan galego de financiamento universitario (PGFU) alertan do risco de que a matrícula vaia caendo ata demediarse, mesmo antes do final da presente década⁵. Así, o PGFU 2022-2026 resume nidiamente este risco:

«Se comparamos os datos de matrícula no SUG coa totalidade do Sistema universitario español no mesmo período, poden observarse certas diferenzas. Ata o curso 1999/00 a tendencia alcista da matrícula en estudos universitarios é común a Galicia e ao resto de universidades españolas, e inician ambos os sistemas un descenso xeneralizado de número de persoas matriculadas en estudos universitarios. Mentres que no SUE o curso 2006/2007 marca unha inflexión ao recuperar estudantado progresivamente nunha tendencia que continúa na actualidade, o SUG segue a reducir o número de matriculados ata chegar a un certo estancamento nos dous últimos cursos do período.

⁵ Plan galego de financiamento universitario (PGFU) 2022-2026, páx. 10-11.

Deste xeito, mentres no curso 1999/2000 o estudantado galego supoñía un 6,4 % do total de universitarios/as das universidades españolas, no curso 2018/19 esta porcentaxe sitúase no 3,85 % do total do SUE.

Na procura dunha explicación a esta evolución, podemos, en primeiro lugar, falar da coñecida tendencia demográfica, desoladora en Galicia, e que se recollerá máis adiante. Pero tamén hai que pensar que a universidade privada está a medrar de xeito permanente e capta porcentaxes importantes do alumnado total do SUE. Galicia non ten alumnado nesta epígrafe.» (páx.12)

En canto á captación de estudantes estranxeiros, o PGFU 2022-2026 dinos:

«A captación de alumnado estranxeiro por parte das universidades do SUG, aínda que presenta unha tendencia crecente nos últimos cursos, sitúase por debaixo das porcentaxes do total do Sistema universitario español. Os estudantes matriculados en títulos oficiais ofertados polas universidades galegas e cuxa nacionalidade é distinta da española supoñían no curso 2015/16 un 2,9 % do total de matriculados. Nese mesmo curso, a porcentaxe de estranxeiros matriculados nas universidades españolas situouse nun 6,58 %. Esta proporción duplícase no curso 2018/19, en que o SUG contou cun 4,45 % de alumnado de distintas nacionalidades, fronte ao 8,62 % que representaba este tipo de alumnado no SUE.» (páx. 24-25)

Galicia precisa, pois, mellorar significativamente o seu atractivo e por iso a C³⁺ cara ao exterior ten que contrastarse no eido universitario, e servir ademais como panca de cooperación ao desenvolvemento nos países emisores de estudantes e como catalizador para internacionalizar tamén o noso persoal docente e investigador cando remate a súa formación, sen esquecer o seu rol no rexuvenecemento da poboación galega.

O PGFU 2022-2026 lembra ao respecto:

«Galicia sitúase nestes momentos no grupo de rexións europeas con máis baixa representación de poboación entre os 0 e os 14 anos, como consecuencia do cambio demográfico que se vén experimentando desde finais do século pasado de xeito xeral nos

países do noso contorno. De acordo coas proxeccións existentes na actualidade, a tendencia demográfica en Galicia manterá o seu curso descendente para os anos vindeiros.

Preocupante é o feito de que, a medio prazo, as expectativas seguen a ser moi negativas. Galicia aparece como a segunda comunidade con máis baixada poboacional. A pesar de que o saldo migratorio interautonómico e internacional é positivo, está moi lonxe de compensar o sangrado da diminución global.

En consecuencia, non temos nos vindeiros anos posibilidade ningunha de que exista máis estudantado universitario potencial nas cohortes de idade idóneas, ao tempo que a poboación total segue a diminuír de xeito alarmante.» (páx. 30-31)

En definitiva, o mesmo PGFU 2022-2026 sinala como accións de mellora (páx. 41):

- *Deben aumentarse os esforzos de captación de alumnado iberoamericano.*
- *Incentivar a presenza de alumnado estranxeiro en grao e mestrado.*
- *Non aumentar a concentración de alumnado nos campus centrais nas universidades de Santiago e da Coruña.*

Respecto a estas accións, desde a perspectiva global galega que debe presidir a Egaex 25-29, deberase engadir a focalización na atracción de alumnado procedente dos países integrantes da CPLP por mor de diversos factores socioeconómicos e culturais transversais. Este propósito resulta compatible coa epígrafe de internacionalización do PGFU 2022-2026, como se reflicte nas correspondentes accións de mellora (páx. 157) e nos indicadores de financiamento:

- *Deseñar programas de captación de alumnado de grao, especialmente en América Latina.*
- *Incrementar a contratación de profesorado estranxeiro.*
- *Incrementar os créditos impartidos en inglés na oferta académica.*
- *Formar parte dunha universidade europea.*

En definitiva, se a C³+ ten todo o seu senso na urxente internacionalización das nosas universidades, non o ten menos noutros ámbitos e sectores. De aí que a coordinación,

cooperación e colaboración perfeccionada entre as tres universidades públicas galegas, as administracións públicas, a nova universidade privada, os colexios profesionais e outras entidades afíns sexan tarefas indispensables para ter opcións na esfera internacional fronte a outros oferentes máis dinámicos e con maiores recursos financeiros.

Unha ferramenta froito desta cooperación interuniversitaria sería a creación dunha rede en liña entre as tres universidades galegas para facilitar a impartición de cursos de formación.

O lanzamento en Galicia dun grao universitario bilingüe de Relacións Internacionais, no cal cooperan de xeito institucionalizado as universidades da Coruña e de Vigo, concretamente nos campus de Ferrol e de Ourense, vai marcar un antes e un despois na medra cuantitativa e cualitativa do noso capital humano especializado na acción exterior. Ese investimento debe ser, pois, capitalizado e aproveitado de maneira eficiente.

Por primeira vez, Galicia conta cun grao específico e especializado para a formación de internacionalistas, único en todo o noroeste peninsular e dos poucos en todo o Estado que ten carácter bilingüe, coa metade das súas materias en inglés, ademais do feito de que durante os seus catro anos académicos o alumnado deberá estudar tamén francés e/ou alemán. A formación deste capital humano altamente cualificado contribuirá a que haxa cada vez máis internacionalistas formados en Galicia (galegos, españois e estranxeiros), que desenvolverán logo a súa actividade profesional en sectores públicos e privados de todo o mundo.

Con esa base, cómpre afianzar a Rede de profesionais galegos en organismos internacionais. O grao bilingüe en Relacións Internacionais formará os internacionalistas no futuro inmediato. Pero xa na actualidade contamos con galegas/os que ocupan postos de responsabilidade en diversas organizacións internacionais, desde as Nacións Unidas ata a Unión Europea, pasando polo Banco Mundial ou a Organización Mundial do Comercio, entre outras. As exixencias de independencia, neutralidade e imparcialidade obrigan a establecer unha estratexia xuridicamente compatible na cal o devandito grao bilingüe en Relacións Internacionais será unha peza clave.

Na mesma liña, hai que potenciar programas internacionais de especialización, de mestrado e de doutoramento de alto nivel. Os sólidos vínculos que ten Galicia con América Latina e

co Caribe permitiron que a nosa Comunidade teña xa un grande atractivo para moitos cidadáns latinoamericanos que, en diversos casos, chegaron a ocupar cargos de alta dirección en gobernos, empresas, universidades e organizacións internacionais. Tamén neste eido a acción exterior galega debería apoiar o Sistema universitario de Galicia á hora de crear programas específicos de formación e de captación de estudantes latinoamericanos. En particular, os programas de doutoramento teñen un especial potencial neste senso para competir con outras grandes universidades españolas, europeas e mesmo dos Estados Unidos.

Ao cabo, sería determinante impulsar a creación dun *think-tank* galego de estudos internacionais, que podería vir da man dun centro interuniversitario de estudos internacionais, ou mesmo ibérico ou iberoamericano, para potenciar tamén a relación con Portugal (existe o precedente do Laboratorio Ibérico Internacional de Nanotecnoloxía). Deste xeito, Galicia podería contar cun viveiro de internacionalistas profesionalizados que fortalecería a nosa acción exterior.

Non debemos esquecer as oportunidades que pode brindar a paradiplomacia tecnolóxica. A recente radicación en Galicia da sede da Axencia Española de Supervisión da Intelixencia Artificial semella unha grande oportunidade para presentarnos como referente tecnolóxico a nivel internacional, traballando na tecnoloxía *blockchain*, na web 3.0, no metaverso, nos activos virtuais ou nos NFT (*Non Fungible Token*), que xa están marcando a axenda política e normativa europea e internacional, e que se desenvolverán durante todo o período de vixencia da nova Egaex.

6. Ámbitos sectoriais da acción exterior

O contexto económico internacional

Para perfilar unha axeitada acción exterior resulta moi aconsellable realizar unha prospectiva sobre as novas correntes e tendencias da economía internacional en xeral, e moi particularmente do proceso de globalización que viñemos experimentando desde finais do pasado século XX ata os nosos días. Isto non obsta que tamén conveña tomar en consideración o contexto natural, o mundo como institución, a dinámica da sociedade, a

ciencia e a tecnoloxía, todos eles factores que condicionan a economía e pola súa vez son condicionados por esta. En definitiva, a economía na acción exterior tamén está intimamente ligada ao ambiente, á enerxía, á xeopolítica, á dinámica cultural e á política das distintas sociedades. Ademais, este entrelazamento prodúcese no marco dunha intensa e acelerada transformación.

A percepción de que estamos diante dun mundo nunha transformación acelerada é crecente. Albíscase unha tendencia progresiva cara a certa des-globalización, un cambio de rol nos negocios internacionais e nas regras de xogo nos mercados internacionais, así como grandes retos no horizonte para a UE e, polo tanto, para España e para Galicia.

O mundo que coñecemos desde a caída do muro de Berlín ata a actualidade está sometido a unha transformación sen precedentes en practicamente todas as perspectivas de análise. A previsión de harmonía dentro da ortodoxia do libre mercado que ofrecía Francis Fukuyama deixou de ser válida. Unha das dinámicas máis evidentes dos últimos anos, a globalización que tanto impulso xerou ás relacións entre pobos, emite sinais de retroceso. Así o indican as novas políticas de repregamento de dúas economías chave, A China e Estados Unidos, e mesmo da UE tras o shock da pandemia e a anguria polo abastecemento de produtos sanitarios e de todo tipo. Agora, coa invasión de Ucraína por orde do Kremlin, mesmo se uniu a anguria europea pola seguridade das subministracións alimentarias e de enerxía.

A China, a través da súa nova política de «prosperidade común» e Estados Unidos, tratando de evitar o retroceso do seu liderado e, por tanto, sen renunciar ao *America First*, están a reformular a globalización xeneralizada dos mercados. Os novos tempos que comezan nos albores do segundo cuarto do século XXI anuncian grandes cambios de tendencia. A dinámica xeral está a transformarse de forma acelerada, e mesmo hai voces que están a suxerir unha necesaria des-globalización.

A dinámica de «bomba de calor», a través da cal A China era a fábrica do mundo e se beneficiaba amplamente diso, mentres que Estados Unidos controlaba a inflación con produtos a prezos moi atractivos, desenvolvía a economía financeira, centrábase no dominio do dólar e no impulso de grandes empresas, especialmente dixitais, parece estar agora a dar un xiro cara á «bomba de frío», é dicir, buscando un maior repregamento cara

aos mercados internos nas dúas grandes potencias. Este cambio provocará tensións no comercio mundial e inseguridade, e parece indicar un notable cambio da orde mundial no horizonte. Nesta nova contorna, máis trastornada se cabe coa invasión de Ucraína, a localización de Europa e do seu modelo social padece severas incógnitas e sofre graves contratempos, como o compromiso xeneralizado por incrementar de modo notable os orzamentos de defensa.

Un bo indicador deste novo horizonte é a Organización Mundial do Comercio (OMC) e a súa actividade. A OMC é unha organización de gran relevancia no impulso do comercio internacional. Os prolegómenos dos acordos do GATT tras a Segunda Guerra Mundial desembocaron na OMC en 1995. Para esa evolución foi transcendental a solución vinculante de controversias. Respecto diso, Moon Chung-in, profesor das universidades de Yonsei e da UC San Diego, asesor especial do presidente de Corea do Sur, chegou a soste que a OMC foi un dos mellores inventos da historia da humanidade.

Con todo, o pensamento baseado na primacía da seguridade e dos intereses nacionais está a estenderse moi rapidamente polo planeta, o que pode impulsar un incremento paulatino do proteccionismo. Os conflitos de intereses nos últimos anos entre EEUU e A China así parecen indicalo. Outros episodios, como as represalias de EEUU aos servizos dixitais na UE, o caso Huawei, con duras ameazas da China a Canadá e á UE, o áspero trato da China a Australia e a creación do AUKUS –acordo defensivo entre Australia, Reino Unido e os EEUU–, coa anulación unilateral por Australia de contratos para construír submarinos por fabricantes galos, implican sucesivos pasos en senso contrario á globalización mercantil previa. Mesmo se dá a circunstancia de que os grandes arrastran os seus aliados para reforzar os seus intereses, o que xera tensións adicionais no comercio internacional. Nesta corrente, Galicia, como parte de España e da Unión Europea, en canto que economía aberta, tamén estará sometida a novas presións nesa liña. En consecuencia, a súa acción exterior será unha peza importante para definir o seu rol no mundo, especialmente cando as regras de xogo do pasado recente presentan unha tendencia a mudar de forma significativa.

A Unión Europea, onde está encadrado o noso modelo de sociedade, reaccionou parcialmente ás grandes transformacións, facendo énfase no eido ambiental con políticas moi avanzadas, pero necesita abordar outros enormes retos, entre eles enerxéticos, de saúde, xeopolíticos, sociais –principalmente no plano demográfico–, de ciencia e tecnoloxía,

e esencialmente no ámbito da economía. Neste último caso, resulta imperioso definir as liñas mestras dunha política industrial eficaz de clase mundial, que á vez impulse con liderado campos de futuro, como a intelixencia artificial, a computación cuántica ou o desenvolvemento de novo coñecemento, e todo cunha gobernanza rexenerativa, que supoña unha referencia no mundo que xorde a partir do segundo cuarto do século XXI. O mundo en que vivimos enfróntase a grandes transformacións que afectan múltiples perspectivas e inclúen múltiples realidades. A economía está conectada con outros horizontes e realidades específicas que a condicionan de tal maneira que a competitividade –non só entendida como rivalidade senón tamén como cooperación– será un factor determinante para a riqueza dos pobos e para contribuír ao benestar colectivo e á mellora non só do noso espazo europeo, senón tamén da UE como actor con entidade e influencia global, impulsando un mundo mellor.

Abordar as múltiples perspectivas e realidades consiste en actuar cando menos en cinco grandes eidos con obxectivos específicos e á vez conectados:

1. Contexto natural, co obxectivo global de rexeneración. No contexto natural son esenciais o reto de xestionar correctamente o cambio climático, a pegada ecolóxica, a enerxía e a dispoñibilidade de recursos naturais. Todos estes elementos condicionan notablemente a economía.
2. *A institución mundo*, co reto de xestionar un mundo multipolar. *A institución mundo* tamén condiciona o ámbito da economía e implica a percepción dos países, os gobernos, os mercados, a xeopolítica, a xeoconomía e dentro dela os mercados globais, así como os grandes retos internacionais, en especial os retos de saúde.
3. A estrutura e dinámica da sociedade humana, co desafío de abordar un novo humanismo rexenerador e os retos das novas realidades na sociedade. A dinámica da sociedade global, a demografía e a hiperlonxevidade, a evolución do pensamento e das transformacións sociais inciden tamén de forma directa na economía.
4. Ciencia, tecnoloxía e organización, co fin de estimular as fontes do progreso. O cuarto plano está na ciencia e no seu desenvolvemento, a tecnoloxía como gran panca de transformación e a capacidade organizativa, que son fontes fundamentais de progreso.

5. Economía capaz de impulsar unha reprodución equitativa da prosperidade. En definitiva, a economía non é independente das outras perspectivas e á vez presenta desafíos específicos, especialmente no gran reto de impulsar a reprodución e redistribución equitativa do benestar colectivo.

Galicia non é allea a este estado de cousas. Como cidadáns e sociedade activa no mundo, vinculada á Unión Europea e no marco de España, convén estar atentos ao amplo panorama de retos profundamente conectados entre eles e deducir como afrontar a reactivación, a transformación e o crecemento tras a pandemia, considerando os grandes desafíos exteriores que tamén afectan os actores directos da acción exterior, especialmente as empresas.

Neste marco a acción exterior galega enfróntase a un amplo número de retos, comezando pola evolución da internacionalización da economía.

Co fin de pechar o círculo interpretativo do marco da transformación do mundo, convén considerar as transformacións que se perciben como máis relevantes para o segundo cuarto do século, sen prexuízo doutros cambios imprevistos. Coa información dispoñible e atendendo ás probables tendencias, convén tomar en consideración os seguintes fenómenos:

- Cambios significativos –mesmo fractura– na maioría dos sistemas produtivos: a industria do automóbil, a banca, o comercio polo miúdo, a loxística de seguinte xeración, a alimentación, entre outros sistemas produtivos, sufrirán cambios profundos nos vindeiros anos. Cada sistema produtivo e cada empresa deberán desenvolver, pois, as súas propias competencias emerxentes e mellorar a súa capacidade de competir. O acceso aos mercados internacionais facilitará esta tarefa. Ademais, estas transformacións xeran grandes oportunidades para todas aquelas empresas que saiban articular produtos e servizos que asuman cambios e valores atractivos para os mercados.
- Tendencia cara a un mundo cunha distribución de riqueza non equitativa: a evolución da riqueza do 1 % da poboación superou a riqueza da clase media mundial. Aínda que

para a clase media mundial esta tendencia non é favorable, desde un punto de vista económico os produtos de baixo custo, alto valor engadido e mesmo os artigos de luxo terán un espazo cada vez maior no ámbito internacional. Podemos non compartir esta tendencia pero, mentres persista, debemos considerala para superala.

- Grandes transformacións tecnolóxicas e organizativas: esta dinámica está moi conectada coa primeira das tendencias antes descrita, a transformación dos sistemas produtivos. Convén estar moi atentos para que os produtos e servizos que se destinan aos mercados internacionais dispoñan das innovacións necesarias para competir con éxito.
- Relevancia da pegada ecolóxica e sensibilidade ambiental: tanto os produtos como os servizos deben considerar que o comercio e as relacións internacionais han de prestar atención a un comercio cada vez máis baseado en procesos ecolóxicos. Esta sensibilidade tamén debe darse nas empresas que están a operar nos mercados internacionais ou pretenden facelo.
- Produtos e servizos ligados ao estilo de vida, como o deporte ou a calidade de vida que tende á hiperlonxevidade, serán aspectos que terán un interese crecente nos mercados internacionais. Certamente, o deseño de produtos ou servizos que impulsen estas características terán unha demanda sólida e crecente nos anos vindeiros. Galicia pode desenvolver un papel moi relevante neste ámbito, grazas ao seu historial e fitos neste eido.

Ao cabo, é importante ler correctamente as tendencias e anticiparse aos cambios. Non adaptarse implica desaparecer. Adaptarse axuda a sobrevivir con éxito e resulta un factor crítico para competir nos mercados mundiais.

A pandemia da covid-19 provocou cambios relevantes nos mercados internacionais e na economía durante 2020 e 2021, que se estenden durante 2022, especialmente nunha afección significativa da cadea de subministracións (SCM, no seu acrónimo inglés), bloqueo e custos crecentes no transporte marítimo, desaxustes de oferta-demanda, caída do PIB nas economías por peche, e singularmente naquelas cun peso significativo en servizos

persoais, especialmente no turismo, unha diminución significativa na consecución dos obxectivos de desenvolvemento sustentable ODS, e finalmente comportou unha inflación que presenta serios riscos de persistencia.

Con respecto á cadea de subministracións (SCM), a pandemia revelou a súa fragilidade e como resposta induciu un nacionalismo económico, case autárquico, bloqueando subministracións esenciais. Máis de 2/3 dos países con restricións de exportación de equipamentos médicos e sanitarios en 2020 mantíñanas vixentes en 2021. Ademais, a SCM que tan ben funciona no modelo *just in time* en tempos de bonanza, aínda segue gripada.

Como consecuencia do indicado, tamén se produciron desaxustes significativos de oferta-demanda. Por outra banda, percíbense riscos de incremento dos aranceis. Os aranceis caeron en termo medio do 9 % en 2000 a un 6 % en 2021, e se se consolidan as tendencias de incremento ao 10 %, reduciríase a produción mundial entre o 1% e o 1,5 %, se se inclúe a redución da produtividade derivada da protección de empresas ineficientes.

O transporte marítimo foi outra vítima da pandemia, especialmente en custos e atoamentos. No cuarto trimestre de 2020 o custo dun contedor tipo de 40 pés da China a Nova York multiplicouse entre catro e oito veces. En casos especiais chegou a facelo por dez e por doce veces, atendendo ao custo anterior á pandemia.

Doutra banda, as economías cun peso significativo dos servizos persoais, especialmente o turismo, como acontece en España, sufriron con maior severidade os embates da pandemia. As súas contraccións reduciron o peso do turismo no PIB durante 2021 en máis dun 42 %. Para moitos analistas é pois o momento de deseñar unha política de desenvolvemento empresarial e industrial que resolva as vulnerabilidades da estrutura e dinámica económica actual.

A pandemia tamén impactou negativamente nos obxectivos de desenvolvemento sustentable (ODS). Así, os ODS 7, 9 e 11, relacionados cunha enerxía renovable e accesible, industria, innovación e infraestrutura, e cidades e comunidades sustentables, reducíronse na súa translación económica nun 54 %. En termos análogos, a acción contra o cambio do clima –ODS 13– retrocedeu un 8 %. A auga potable e saneamento –ODS 6– caeu un 67 %. A saúde e o benestar –ODS 3– tamén presentaron unha redución do 54 %. O obxectivo de

fame cero –ODS 2– caeu un 49 %. Finalmente, a educación de calidade –ODS 4– marcou unha caída do 35 %. En definitiva, a pandemia supuxo un retroceso significativo nos obxectivos de desenvolvemento sustentable durante 2021.

Ao cabo, o notable incremento da inflación, especialmente a finais do cuarto trimestre de 2021 e en 2022, é consecuencia dos picos por desaxuste da oferta e da demanda, dos altos custos da enerxía que se xeran a finais de 2021 e da falta de operarios cualificados. A isto uníronse os efectos da invasión de Ucraína. Os indicadores de inflación comezan a definir progresivamente unha tendencia crecente e, o que é peor, permanente. De feito, o indicador de inflación do Bank of America (BoA), que mide a transitoriedade ou persistencia da inflación en Estados Unidos, indicaba que a inflación se manterá en niveis relativamente elevados, na contorna do 2-4%, nun período de dous a catro anos.

Cos antecedentes indicados, debemos considerar que a internacionalización implica actuar en catro grandes ámbitos. En primeiro lugar, comerciar, é dicir, exportar e importar. En segundo lugar, establecer alianzas, tanto con espazos de interese como nos planos industrial, tecnolóxico e comercial. A internacionalización presenta unha terceira dimensión, en especial o investimento estranxeiro directo. Finalmente, existe unha cuarta dimensión, que está conectada coa atracción de talento, tanto individual como colectivo.

Comerciar implica o maior volume das opcións baralladas e presenta un menor risco, pero á vez unha menor rendibilidade potencial e un menor impulso ao desenvolvemento. Nunha posición intermedia están as alianzas, ou sexa, os acordos entre axentes que impulsan capacidades colectivas. Investir supón menor volume, maior complexidade e risco e maior potencial competitivo e de rendibilidade. Finalmente, a captación de talento, tanto individual como sobre todo colectivo, é o máis complexo dos grandes retos da internacionalización.

Resulta certo que importar adecuadamente tamén é un factor competitivo pero, en calquera caso, a exportación é fonte chave do comercio e un síntoma evidente da capacidade competitiva dun país no marco internacional.

Galicia presenta un potencial exportador extraordinariamente interesante, tanto en volume como en taxa de cobertura. As cifras de exportación mantivéronse por riba dos

20.000 millóns de euros a partir de 2017, mesmo en 2020 e a pesar da pandemia. A taxa de cobertura situouse en termo medio nun 120,54 %, unha cifra relevante que identifica o vigor dunha economía capaz de penetrar nos mercados internacionais.

Con todo, as exportacións galegas están centradas en poucos produtos, especialmente material de transporte –sobre todo vehículos automóbiles–, téxtiles –basicamente confección-moda– e peixe. De acordo co IGE, durante 2021 a porcentaxe das exportacións foi, en material de transporte, o 33,89 %, os produtos téxtiles supuxeron o 20,95 %, mentres que o peixe alcanzou o 5,94 %, considerando que o conxunto de exportacións de animais vivos foi nese ano o 8,23 %. Estas porcentaxes varían. De feito, durante 2019 e 2018 os téxtiles superaron o material de transporte, pero en conxunto adoitan supor máis da metade de todas as exportacións. A especialización en si mesma non é un factor negativo, pero si o é a concentración do risco se algunha das liñas de exportación presenta transformacións transcendentais en forma de novos competidores emerxentes, como sucede na automoción, que realmente se converteu en mobilidade cunha forte achega de software importado.

De acordo co ICEX, máis de dous terzos do volume das nosas exportacións –expedicións– adoitan destinarse ao mercado interior europeo. Así, en 2020 concentrou o 72,2 %; en 2019 e 2018, o 70,8 %. Francia é o principal país adquirente, con entre o 24,4 % en 2020, o 19,0 % en 2019 e o 19,1 % en 2018. Se consideramos o conxunto de Europa, supérase o 80 % de vendas galegas ao exterior.

Alén dos efectos da pandemia, percíbese unha intensificación do comercio ecolóxico. Na COP 26 de Glasgow constatouse un incremento da temperatura media do planeta sobre a época industrial de +1,1º a +1,3ºC. Para ter unha referencia do impacto económico, suponse que non superar os +1,5ºC implicaría reducir o 45% as emisións en 2030 respecto a 2010. En calquera caso, unha tendencia sobresaínte será que nos vindeiros anos se intensificarán as accións respecto a un comercio máis ecolóxico e debemos asumir este reto.

Un factor relevante do atractivo dun territorio e que á vez resulta crítico para competir nos mercados globais é o investimento estranxeiro directo (IED). Con todo, nos últimos anos percíbese un descenso global dos fluxos. No mundo, o devandito investimento reduciuse en preto dun billón de dólares desde 2007, con caída en economías desenvolvidas e en

economías en transición, pero cunha pequena repunta nas economías en desenvolvemento, aínda que a UNCTAD anuncia que é a área máis resistente polos investimentos en Asia. A caída do IED é outro exemplo do incipiente repregamento da economía mundial anteriormente comentada.

Madrid supuxo o 75,2 % do IED atraído por España en 2020. Madrid e Cataluña adoitan recibir arredor do 90 % do investimento estranxeiro directo. Unha das razóns desta realidade é o efecto sede das sociedades mercantís que canalizan o IED, posto que a maioría de empresas teñen a súa sede social neses dous territorios e cando os investidores presentan as súas declaracións de fluxos de investimento atribúeno ao conxunto societario ou á sede, aínda que o destino sexa todo o país ou outras partes concretas de España. De todos os xeitos, tal como establece o Boletín de investimentos exteriores (xullo de 2021, páxs. 14-23) no que se refire ao investimento estranxeiro directo durante 2020, o 75,2 % do total correspondeulle a Madrid, mentres que o 12,5 % foi a Cataluña. A terceira posición foi para o País Vasco, co 3,6 % do total español. Galicia supuxo tan só o 0,9 % do IED en España no período 2016-2020. Espérase que os fluxos mundiais de investimento estranxeiro directo toquen fondo en 2021 e recuperen algo do terreo perdido, cun incremento do 10 ao 15 % (UNCTAD, informe sobre os investimentos no mundo, 2021).

Nalgúns dos produtos esenciais de intercambio e investimento internacional están a xerarse novas competencias emerxentes, que definirán o devir da competitividade en moitos mercados. A actividade en maior transformación, das tres centrais que supoñen máis da metade das exportacións galegas, é a automoción. Por riba, no horizonte de 2030-2035 todo apunta a grandes cambios alimentarios. A menos afectada das tres semella a confección-moda, aínda que se percibe un incremento notable da competencia nos próximos anos.

A automoción está a transformarse, pasando de ser un produto –automóbil– a ser un servizo –mobilidade avanzada e estendida–. As novas competencias ACES (*autonomous/connected/electric/shared vehicle*) supoñen unha transformación de gran magnitude nesa industria. A mobilidade avanzada e estendida tamén está a desenvolver extraordinarios campos de traballo, como son a micromobilidade e a mobilidade como servizo –*Mobility as a Service, MaaS*–.

En canto á agricultura hai que ir pensando xa máis en termos de nutrición desde unha perspectiva internacional. As actividades alimentarias, importantísimas por moitos factores na economía galega, tamén están sometidas a grandes transformacións, especialmente pola previsible redución de custos das proteínas alternativas, obtidas mediante procesos de fermentación de precisión, e considerando a regulación tanto derivada do control dos gases de efecto invernadoiro como das novas normativas pesqueiras e das crecentes tendencias sobre a ética de protección animal.

Pola súa banda, o téxtil –e particularmente a confección-moda–, afronta importantes retos de competidores moi agresivos. En definitiva, a actividade exterior das nosas empresas está sometida a continuas mutacións procedentes do exterior, polo que convén irse adaptando en tempo e forma. Non facelo pode supor caída en vendas e perda de posicións competitivas nos mercados internacionais.

Nestes anos, a intelixencia artificial (IA), especialmente a xenerativa, eclosionou como tecnoloxía central. A China e EEUU rivalizan nesta tecnoloxía de punta, a computación cuántica e a biotec, e en xeral toda a *Big Tech*.

Estratexias de desenvolvemento económico desde unha óptica exterior

Como consecuencia do diagnóstico previo, baseado no exame da contorna foránea que incide sobre nós, hai que definir dous grandes ámbitos de reflexión e actuación. Un plano institucional, que abrangue os grandes retos do mundo, o rol da UE –especialmente a través do seu papel no planeta e máis especificamente a través do impulso *Next Generation*–, o rol de España como marco de referencia e especificamente as posibles actuacións respecto diso en Galicia. A segunda gran reflexión está ligada ao ámbito micro, é dicir, aos actores principais, as empresas, os sistemas produtivos e, en xeral, os actores relacionados coa acción exterior. En suma, a economía vista desde o prisma da acción exterior precisa un dobre plano de atención: un plano macroeconómico, xunto a outro microeconómico.

Atendendo ao enfoque *Next Gen* aplicado pola UE, o reto non é tan só a reactivación económica, profundamente necesaria tras a pandemia, senón tamén a cada vez máis urxente transformación económica, que afecta tanto o ámbito macro como o micro, posto

que os novos condicionantes provocan que as velas estruturas non respondan de forma adecuada á nova orde de cousas no mundo. De aí a necesidade de renovación, baseada na aprendizaxe organizativa de segundo ciclo, que implica un cambio de visión.

Eurostat informou que o PIB da UE se contraeu o 6,1 % en 2020 e o da Eurozona nun 6,5 %, presentándose xunto con desequilibrios no déficit público, un incremento do endebedamento e unha redución da converxencia entre rexións. Por outra banda, quedou clara a convicción de que os desequilibrios non se reconducirían suficientemente rápido pola persistencia da pandemia. De aí a necesidade de reactivación económica.

Por outra banda, tamén existe unha sensibilidade crecente na UE por afrontar os retos ambientais, enerxéticos –especialmente no ámbito dos combustibles fósiles e o seu impacto no quecemento global–, as grandes transformacións tecnolóxicas, a dixitalización das actividades económicas e da administración das organizacións. As transformacións económicas, e moi particularmente as vinculadas cos fondos *Next Generation*, deberían dar lugar a unha nova xénese nos sistemas produtivos. En consecuencia, e considerando os desafíos de gran calado que mostrou a pandemia, as autoridades europeas aspiran a reactivar a economía e á vez renovar moitas actividades, que precisan unha radical transformación da súa visión e modernizarse en profundidade. Pero lembremos que non só Europa pretende algo así, senón tamén todas as economías relevantes. De feito, a UNCTAD (*Stimulus package*, 2021) anunciou que polo menos se triplicou o investimento con esa orientación respecto do correspondente á crise de 2008-2009.

A Egaex debe verse, pois, como un instrumento para aprender a valorar o influxo exterior e para aproveitar as oportunidades consubstanciais á internacionalización da economía e das empresas.

Desde a perspectiva exterior, serían cinco os eixes de atención a considerar polos operadores galegos:

1. Galicia debe involucrarse nos retos do mundo que inciden sobre ela, debido a que non é un ente autárquico nin illado. Este ámbito de actuación é chave para gañar consideración como actor relevante. A iso pode contribuír o reforzo na medida do posible da cooperación ao desenvolvemento e comprometéndose ao logro dos obxectivos de

desenvolvemento sustentable (ODS) da ONU. Tamén axudaría ofrecer desde Galicia propostas de actuación innovadoras, co fin de que o mundo se transforme nun espazo de relación cada vez máis consistente e valioso para todos os actores.

2. Impulsar o comercio, na súa máis ampla acepción: desde Bretton Woods, o comercio internacional foi un factor determinante na distensión entre os pobos. Os acordos cooperativos reforzan os intercambios e melloran o clima empresarial, xerando riqueza para a cidadanía. Tal como demostrou Baumol, ao tratar o que consideraba unha «enfermidade de custos» dos produtos e servizos non internacionalizados, o comercio mundial é un factor fundamental na redución de custos, xa que o custo dos produtos internacionalizados medra por baixo da inflación, e por tanto os intercambios xerados polo comercio reforzan o benestar colectivo.

Apoiar a ampliación de mercados antes que unha maior penetración nos mercados actuais, así como reforzar a competitividade e as competencias emerxentes dos produtos e servizos con maior valor engadido, deben ser obxectivos cruciais no comercio exterior de Galicia. Importar ben é un factor fundamental para moitas empresas desde a vertente da capitalización ou a eficiencia, pero ademais hai outras facetas interesantes seleccionando axeitadamente a transferencia de tecnoloxía, licenzas e servizos avanzados que impulsen novos recursos e un novo coñecemento externo, indispensable para mellorar as bases da competitividade. Igualmente, debemos fomentar a internacionalización das nosas empresas medianas. Algúns países posúen un alto nivel de comercio internacional e moi competitivo a través de empresas cunha dimensión mediana. Este é o caso de Alemaña.

3. Facilitar a xeración de alianzas entre espazos económicos e entre empresas: a cooperación é un factor de primeira magnitude para impulsar o acceso aos mercados internacionais. É de enorme utilidade, mesmo para grandes organizacións. Esta cooperación pode centrarse no ámbito comercial, no técnico ou tecnolóxico e mesmo no ámbito financeiro.

Entre os acordos de cooperación comercial internacional máis destacados están a antena colectiva, entendida como unha alianza entre organizacións e empresas para dispor de información relevante sobre factores críticos de acceso, mantemento ou penetración en

mercados exteriores. Estes factores poden ser información sobre competidores, prezos, ámbitos e axentes de acceso, demandas máis relevantes, etc.

Outra categoría de acordos son os que versan sobre axentes recíprocos en mercados cruzados –*piggy back*, *portage* ou portadoras–. Son acordos comerciais onde unha empresa *porta* os produtos doutra nos seus mercados internacionais.

Tamén é de interese a articulación dun club colectivo de empresas asociadas para accións conxuntas nos mercados internacionais. Neste caso será determinante coidar os custos de transacción ou custos ocultos entre os cooperantes.

Doutra banda, as centrais de comercialización e de compras internacionais igualmente son unha boa vía para mellorar un custo esencial e á vez favorecer a innovación e a flexibilidade. Os consorcios de empresas, ben no ámbito de mercados, ou ben mesmo no eido técnico ou tecnolóxico ou mixtas, son igualmente alternativas interesantes.

A cooperación técnica internacional tamén é unha vía idónea para a internacionalización, especialmente mediante contratos de asistencia técnica, tanto ao proceso como ao produto. Ou a fabricación común baixo licenza, as licenzas de patentes e marcas, os programas conxuntos de investigación e desenvolvemento internacional, e en particular a subcontratación avanzada ou *comakership*, moi utilizada nalgúns ámbitos, especialmente na automoción.

4. Estimular a atracción de investimento estranxeiro directo, mesmo a pesar das dificultades e a competencia internacional existente. Neste caso resulta esencial reforzar o marco atractivo para captar investimentos, tanto en dispoñibilidades técnicas e regulatorias como en espazos idóneos para traballar e vivir, para directivos e traballadores especializados xunto coas súas familias. É especialmente relevante a captación de investimentos que impulsen competencias emerxentes para seguir mantendo a competitividade.

5. Atraer talento, especialmente no plano colectivo, pero tamén de modo individual. A atracción de talento, especialmente colectivo-organizativo pero tamén individual, significa un activo de futuro extremadamente valioso. Como no caso anterior, implicaría reforzar

infraestruturas, estruturas e servizos a quen achegue ese talento, así como un marco suxestivo para traballar e vivir. Neste caso resulta moi relevante impulsar a Galicia como un país de oportunidades.

A economía contemporánea transcende a acción exterior, pero esta debe axudarnos a buscar e a integrarnos en redes e organismos ligados á innovación, ao desenvolvemento económico-empresarial e ao apoio á internacionalización. En síntese, o impulso á economía a través da acción exterior está repleta de riscos pero, sobre todo, de oportunidades ligadas ás transformacións creativas de vangarda. Ver vir as ondas da internacionalización económica axúdanos a sortealas e a remontalas. Ignoralas pasivamente só incrementa a probabilidade de ser vencidos ou engulidos por elas.

6.1 Reactivación económica e enfoque *Next Generation*

6.1.A. Estratexia macroeconómica exterior

A Egaex ten que vir necesariamente condicionada pola planificación macroeconómica da Xunta de Galicia. Neste senso, o Plan estratéxico 2022-2030 inclúe as directrices fundamentais que cómpre considerar. Ese plan pivota sobre cinco eixes:

- Reto demográfico e benestar
- Galicia verde e sostible
- Competitividade e crecemento
- Cohesión social e territorial
- Gobernanza.

Entre as súas prioridades que debemos estimar cómpre salientar:

- Crecemento medio sostido ata 2030 de entre o 2 e o 2,5 % anual.
- Acadar en 2030 a converxencia plena con España en termos de renda bruta dispoñible per cápita dos fogares.
- Redución en 4 puntos a taxa de paro e que cara ao ano 2030 baixe ata arredor do 8 %.

- Redución da ratio débeda/PIB en cinco puntos nesta década, ata arredor do 13 %.
- Controlar a débeda pública no orzamento do ano 2025 e volver ao déficit cero.

E as liñas de traballo inclúen:

- Reforzar a saúde e a calidade de vida
- Consolidar o sistema educativo entre os mellores de España
- Avanzar cara á neutralidade climática
- Aumentar o peso das enerxías renovables
- Potenciar o peso do sector industrial
- Mellorar a competitividade
- Favorecer unha Galicia dixital e innovadora
- Continuar reducindo a taxa de exclusión social
- Garantir unha Galicia sen fendas de xénero.

Esta delimitación macroeconómica da Egaex 2025-2029 polo Plan estratéxico de Galicia 2022-2030 non obsta que a propia Egaex deba ficar prevalentemente condicionada polos obxectivos estratéxicos inseridos no artigo 4 da Lacex, é dicir:

- a) A aproximación ao produto interior bruto per cápita da zona euro da Unión Europea.
- b) O acercamento aos estándares socioeconómicos, de calidade de vida, demográficos e ambientais básicos da zona euro da Unión Europea.
- c) A maior diversificación dos mercados exteriores.
- d) A captación de capital mercantil e industrial destinado a investimento produtivo.
- e) A atracción de capital humano cualificado para o máis acelerado desenvolvemento e a consolidación económica de Galicia, que axude a paliar o avellentamento da nosa poboación pola caída da nosa natalidade.
- f) O retorno das e dos emigrantes e dos seus descendentes.
- g) O fortalecemento das relacións coa cidadanía galega residente no estranxeiro e o apoio ás entidades galegas asentadas fóra de Galicia recoñecidas ao abeiro da normativa en materia de galeguidade.
- h) A contribución á realización da Axenda global de desenvolvemento humano sustentable e ás políticas de cooperación internacional e axuda humanitaria do Estado e da Unión Europea.

- i) O impulso da cultura da solidariedade internacional e da conciencia da cidadanía global na sociedade galega.
- j) A promoción do europeísmo e dunhas relacións internacionais baseadas na paz e na xustiza.
- k) Defender os intereses globais de Galicia e os intereses específicos de cada sector da actividade económica, social e cultural.
- l) Internacionalizar a economía e a sociedade galega, cunha aposta decidida polo coñecemento, a investigación e a creación como elementos singulares da marca país.
- m) Participar proactivamente na Unión Europea, artellando redes de influencia e cooperación con outros territorios, concretamente con Portugal e con comunidades e países do arco atlántico.
- n) Atraer persoas para que elixan Galicia como lugar para vivir e traballar, potenciando sectores estratéxicos relacionados coa innovación, a creatividade, a ciencia, a industria, o rural e os servizos sociais; deste xeito contribúese ao desenvolvemento de Galicia e a combater o declive demográfico e os desequilibrios territoriais.

Porén, a Egaex debe considerar o ámbito internacional, e sobre todo o europeo, para que Galicia aproveite as oportunidades alí existentes e contribuír deste xeito a mellorar os parámetros socioeconómicos básicos do país, tamén en termos relativos e non só en termos absolutos. Noutras palabras, se Europa medra, Galicia debe medrar con ela e converxer cos seus mellores estándares, non conformarse con medrar e mellorar respecto a si mesma fronte ao seu pasado máis inmediato ou só tomar como referencia o contexto español, xa que o mercado interior é europeo, os aranceis e as alfándegas son europeos e o sistema monetario tamén é europeo, entre outros factores de natureza macroeconómica indiscutiblemente determinantes.

A complementariedade co Plan estratéxico de Galicia 22-30 deses obxectivos capitais inseridos no artigo 4 da Lacex atópase logo instrumentalmente co artigo 57 ⁽⁶⁾ da Lacex – Consideración do contorno europeo e internacional na planificación económica–, así como

6 O órgano de dirección da Administración autonómica que teña encomendada a responsabilidade de efectuar a planificación económica poderá reclamar a cooperación do órgano de dirección da Administración autonómica responsable de velar polo desenvolvemento e a execución da Estratexia galega de acción exterior e mais da Fundación Galicia Europa no ámbito da información, dos estudos e da lexislación, de órbita comunitaria ou internacional.

co 58 ⁽⁷⁾ –Negociación, programación e xestión dos fondos da Unión Europea a prol de Galicia–. En consecuencia, a definición macroeconómica e político-estratéxica da Egaex vén debuxada por todos estes factores e a eles fica obrigada.

Tal como salienta a representación das forzas sindicais galegas no Caex, a Egaex subliña a necesidade de medrar no I+D en relación co PIB, en liña coas directrices europeas, para deste xeito contribuír ao crecemento económico e á xeración de emprego. Igualmente, cómpre incrementar o peso do sector industrial no emprego e no PIB, aproveitando a oportunidade que implica o cambio de tendencia no proceso de globalización, que se aprecia por exemplo no téxtil e na fabricación de compoñentes para a automoción, facilitando agora a recolocación de investimentos e dos seus empregos asociados, por contra do movemento previo de deslocalización, que tanto se viu afectado coa pandemia da covid, ao pór en risco a fluidez das canles de fornecemento de insumos producidos a milleiros de km. Actuar deste xeito debería servir para ofertar oportunidades laborais á nosa mocidade, cunha dobre e positiva implicación, tanto demográfica como de xeración de riqueza no país. Complementariamente hai que facilitar a remuda xeracional, sobre todo no agro e no mar, pólas chave para manter a autonomía alimentaria e a sostibilidade, mellorando as condicións laborais e a rendibilidade.

6.1.B. Estratexia microeconómica exterior: exportacións e expedicións de bens e servizos, investimentos no exterior e captación de investimentos

Ao respecto das exportacións e expedicións de bens e servizos, a Lacex dispón no seu artigo 61 –Comercio no mercado interior– que, para mellorar o aproveitamento das vantaxes do mercado interior europeo, o sector público autonómico tomará en consideración as mellores prácticas avaladas pola dirección xeral competente da Comisión Europea. Ademais, favorecerá a prestación de servizos transfronteirizos dos operadores galegos

7 O órgano de dirección da Administración autonómica responsable de velar polo desenvolvemento e a execución da Estratexia galega de acción exterior e mais os órganos de dirección autonómicos responsables de efectuaren a planificación económica galega e a xestión dos fondos da Unión Europea manterán a máis estreita cooperación e coordinación co obxectivo de atinxir o mellor resultado posible na fase negociadora dos marcos financeiros plurianuais, dos programas operativos de interese para Galicia e da normativa europea de implementación deses recursos.

dentro do mercado interior europeo, mediante os correspondentes estudos de mercado, para aproveitar as vantaxes competitivas daqueles.

Por tanto, desde unha vertente microeconómica a Egaex ten que estimular a inspiración nas directrices europeas para integrar máis e mellor o mercado interior, de xeito que os seus operadores fundamentais –empresas e profesionais– actúen nel con toda naturalidade e aproveiten ao máximo as vantaxes da integración.

Porén, á vez debemos ser conscientes de que Europa é unha pequena península dun bloque continental que comeza no Pacífico, océano que polo demais se está convertendo no eixe económico por excelencia do planeta. De aí que cumpra lembrar o disposto no artigo 62 ⁽⁸⁾ da Lacex –Comercio exterior–, que exige a minoración de riscos sistémicos, evitando en suma a excesiva concentración xeográfica das nosas vendas ao exterior.

A través da Estratexia para a internacionalización das empresas galegas 2021-2025, establécense como obxectivos principais no horizonte 2025 acadar as 8.000 empresas exportadoras, así como un máximo histórico de exportacións: 25.000 M€. Inclúese ademais un plan de acción para a recuperación económica na era da covid-19 a través do desenvolvemento do negocio internacional no período 2021-2023.

Con este obxectivo imos procurar superar os valores pre-crise, acadando un máximo histórico de exportacións de 25.000 M€, o cal suporía un incremento do 19,7 % con respecto a 2020.

Chegar ás 8.000 empresas exportadoras representa o segundo obxectivo estratéxico. Acadar esta contía suporía un incremento do 12,4 % con respecto a 2020.

8 1. A Administración autonómica promoverá a diversificación internacional do comercio exterior desenvolvido polas empresas radicadas en Galicia.

2. Cando a Administración autonómica observe unha excesiva concentración de riscos sistémicos, convocará as cámaras de comercio galegas e as asociacións sectoriais concernidas para elaborar uns plans de continxencia que inclúan a procura de novos mercados.

3. A Administración autonómica realizará anualmente unha convocatoria ás cámaras de comercio galegas e ás asociacións sectoriais coa finalidade de revisar a prioridade de mercados obxectivo e a fixación de novos mercados obxectivo a medio prazo.

Tamén cómpre diversificar os mercados internacionais. O obxectivo neste punto é crecer nos nosos mercados obxectivo fóra da UE, especialmente en América do Norte, América do Sur, Asia e Reino Unido.

América do Norte, A China e a Unión Europea son os nosos mercados con maior crecemento nos tres anos anteriores á pandemia. Tamén amosou unha tendencia positiva América do Sur e, aínda que estancado, o Reino Unido.

Para diversificar sen renunciar ao noso crecemento natural na UE, estes son os nosos retos inmediatos:

- Obxectivo de exportacións en 2025 (en millóns de euros):

	2020	2025	Medra 2020- 2025
América do Norte	505	1.300	158%
América do Sur	439	800	82%
Asia	883	1.500	70%
Reino Unido	1.346	1.700	26%

Obxectivo de exportacións en 2025 (en millóns de euros)			
	2020	2025	Crec. 2020-2025
América do Norte	505	1.300	158%
América do Sur	439	800	82%
Asia	883	1.500	70%
Reino Unido	1.346	1.700	26%

Un aspecto relevante é o que atinxe á internacionalización dixital. O obxectivo deste apartado é que entre as empresas tradicionais actuais se incorporen as canles dixitais á súa estratexia de internacionalización e que xunto coas novas empresas nadas na internet, que buscan mercados globais, incorporem á internacionalización dixital 1.000 empresas galegas antes de 2025.

Para medrar no eido do capital humano e as súas pericias, procurarase conseguir e dar a coñecer ás empresas 500 profesionais galegos especializados en internacionalización, coa finalidade de achegar talento exportador ás nosas pemes. Isto farase mediante a formación de mozos e mozas titulados para dar apoio a negocios internacionais, con apoio ás empresas para a contratación de expertos en desenvolvemento do negocio internacional e con programas de capacitación e actualización de conceptos en profesionais expertos do comercio internacional.

A disrupción convértese en oportunidade para as nosas empresas se somos capaces de darlles acceso á información que lles permita decidir con acerto e se introducimos nelas a innovación na xestión como camiño para o éxito. O noso primeiro eixe de actuación centrarase no acceso á información e fomento da innovación.

Contar coas persoas axeitadas e coas súas competencias require de formación e atracción do talento. Polo tanto, o noso segundo eixe afanarase na atracción e posta á disposición de talento e formación máis desenvolvemento a prol dos profesionais das empresas.

A dispoñibilidade de medios para emprender e desenvolver a aventura internacional require que afondemos e reinventemos as medidas de acompañamento e apoio: o noso terceiro eixe é a achega de medios e acompañamento no proceso exportador, tanto en orixe como en destino, así como recursos para que as empresas aposten pola transformación dixital.

A credibilidade social require sementar actitudes e confianza nas propias posibilidades: comunicar que é posible e lograr que as empresas sintan a Administración autonómica como unha compañeira de viaxe que escoita e achega. A exemplaridade é un elemento esencial: debemos difundir os casos de éxito galegos, especialmente nas pequenas empresas, para que, por mímese, se reproduzan en toda a Comunidade.

A máis curto prazo implementarase un plan baseado en diversos eixes operativos, isto é:

➤ Eixe 1: Acceso á información e fomento da innovación:

Mediante as antenas empresariais do Igape búscase abrir camiños para o tecido económico galego nos países de destino. Estas antenas prestan servizos empresariais individualizados para o acompañamento ás pemes no seu proxecto de internacionalización.

Actualmente contamos con seis oficinas operativas na China (Shanghai), EE. UU. (Miami), Marrocos (Casablanca), México (Cidade de México), Perú (Lima), e a antena Brexit no Reino Unido (Londres).

Proxectamos a apertura de novas antenas no Emiratos Árabes Unidos (Dubai), e Xapón (Toquio), con posibilidade de abrir oficinas no Brasil e en Corea do Sur.

Procuramos dar servizo a través das antenas no exterior a 1.000 empresas no período 2021-2023. A dotación orzamentaria para este proxecto é de 2,2 millóns de euros.

A oficina Brexit ofrece información e asesoramento para a toma de decisións por parte das empresas ante o novo escenario aduaneiro que comporta o Brexit. As ferramentas empregadas para este fin son o cheque Brexit, a antena Brexit en Londres, unha ferramenta de autodiagnóstico Brexit, e servizos de información e formación continua.

Coa internacionalización dixital búscase impulsar as vendas no exterior a través de ferramentas dixitais innovadoras. Así, co obxecto de apoiar as empresas galegas nos seus procesos de internacionalización dixital, e sendo conscientes de que o desenvolvemento das tecnoloxías dixitais supón un enorme potencial para a mellora da competitividade nos mercados internacionais, consideramos que o desenvolvemento de plans empresariais de internacionalización dixital repercute nas posibilidades de negocio. Así, posibilitase a presenza en mercados, facilítase o acceso a clientes, redúcense os custos de transacción e publicidade e permítese abrir canles comerciais novas, achegando así medios máis eficaces para a potenciación de actividades económicas internacionais e o incremento das exportacións. Ofreceremos axudas destinadas a pemes, autónomos e comercio retalista en concorrencia non competitiva, que cubrirán ata un máximo do 80 % dos gastos e

investimentos necesarios para desenvolver e implementar o plan de internacionalización dixital. Proxectos cun gasto subvencionable de entre 25.000 e 125.000 euros ou, no caso do comercio retalista, de entre 15.000 e 100.000 euros. O que se pretende conseguir con estas axudas é que 1.000 empresas exporten dixitalmente desde Galicia en 2025, con 700 empresas beneficiarias das convocatorias da axuda *Galicia Exporta Dixital* no período 2021-2025. A previsión é a de executar un orzamento de 24 millóns de euros no trienio 2021-2023

Co esforzo conxunto da Gain e do Igape no programa *Emprende Global* procurarase potenciar o emprendemento internacional mediante a participación en feiras e encontros internacionais en materia de innovación e emprendemento. Buscarase tanto a participación activa en feiras e encontros internacionais, tanto físicos coma virtuais, no eido da innovación e do emprendemento en diferentes sectores da economía galega, para propiciar a participación de emprendedores galegos en eventos de innovación a nivel internacional (Consumer Electronic Show das Vegas, p.e.). A previsión é visitar con emprendedores ata seis ecosistemas tecnolóxicos punteiros a nivel mundial, como por exemplo Miami-Florida (USA), Zhongguancun (Pequín-A China), Silicon Wadi (Tel Aviv-Israel), Silicon Valley (USA), Electronics City (Bangalore-India,) e East London City (Reino Unido).

O servizo de licitacións internacionais permitiralles ás empresas contar cunha plataforma que achegue información de contratación pública internacional e que proporcione unha análise sobre a potencialidade do mercado da contratación pública en diferentes países. O obxectivo que se pretende é dar servizo a 100 empresas.

➤ Eixe 2: atracción e posta á disposición de talento e formación:

Neste senso búscase dotar as nosas empresas de profesionais expertos en internacionalización mediante os seguintes programas:

- Bolseiros/as de internacionalización: incorporación de mozos e mozas con vocación internacional ao noso tecido empresarial. Procurarase formar 100 novos bolseiros e para isto contamos cunha dotación orzamentaria de cinco millóns de euros.

- Xestores de internacionalización: dotar de profesionais con máis experiencia ás nosas empresas exportadoras. Preténdese chegar con este programa a 140 empresas e contamos cunha dotación orzamentaria de catro millóns de euros.
- *Fórmate internacional*: programas formativos de capacitación e webinarios especializados de actualidade, cun especial enfoque no desenvolvemento das competencias dixitais. O obxectivo é formar a 400 profesionais e contar con máis de 500 profesionais no rexistro. A dotación orzamentaria é dun millón de euros.

Ademais, o programa Galicia avanza representa unha medida de aceleración especializada en comercialización exterior, que persegue fortalecer a internacionalización das solucións innovadoras en produtos ou servizos das pemes galegas. Agrega a implementación de estratexias e programas de innovación eficientes da Gain, en colaboración co labor en internacionalización desenvolvida polo Igape.

O programa desenvolverase mediante itinerarios de aceleración personalizada, mentoría, formación transversal e capacitación, traballo en rede (*networking*) e visualización. Lanzaranse dúas convocatorias no período 2021-2023 e contarase con 30 entidades participantes por convocatoria.

En canto ao programa ReAcciona covid-19, este incorpora dúas novas liñas de servizos vinculados á internacionalización do tecido produtivo:

- Elaboración e execución de plans de internacionalización que permitan vender en novos mercados e adquirir competencias en vendas dixitais.
- Análise de mercados exteriores, identificando os riscos e oportunidades que implican, tanto no acceso a novos mercados como no mantemento de operacións nun país determinado. A continuación, confeccionarase unha proposta coas medidas necesarias que se deberán implementar.

-

➤ Eixe 3: Achega de medios e acompañamento no proceso exportador:

Para o acompañamento nos mercados destino, as accións de promoción e venda de carácter virtual convértense nunha axuda vital e en moitos casos son a única maneira de manter o pulso ás exportacións. As liñas así habilitadas son as seguintes:

- Galicia Exporta empresas
- Galicia Exporta Organismos Intermedios
- Plan Foexga, en colaboración coas cámaras de comercio.

Ademais destas axudas, elabóranse plans sectoriais dos sectores vitivinícola e *contract*, co fin de axudar as empresas destes sectores a seren máis competitivas no mercado internacional e fomentar unha maior cooperación entre os axentes de cada sector.

No relativo ao sector vitivinícola, existe unha ampliación do prazo do convenio de colaboración entre o Igape e o sector en materia de promoción, formación e asesoramento.

Os tipos de actuacións previstas son o desenvolvemento de solucións de promoción dixital, participación en feiras ou outros eventos expositivos e misións inversas –presenciais ou virtuais– e accións formativas.

En canto ao sector do *contract*, a Xunta continúa a apoiar as empresas do sector, de cara á súa consolidación como líder no escenario global. Os tipos de actuacións previstos son a Semana Internacional *Contract* Galicia, accións de promoción internacional en destino e xornadas internacionais e encontros empresariais.

➤ Eixe 4: Comunicación coas empresas, difusión e exemplaridade:

Igape contigo representa un programa de comunicación da Estratexia internacional de Galicia 2021-2025, a través do cal se procura potenciar a cultura da internacionalización mediante a sementeira da credibilidade social e exemplaridade, e pór en valor e dar a coñecer os nosos casos de éxito. O Plan de escoita á empresa exportadora permitirá coñecer as súas necesidades, dificultades e ás súas expectativas fronte á Administración.

+ CAPTACIÓN DE INVERSIÓN

Dentro da Área de Internacional do Igape, e máis concretamente das competencias en atracción de investimentos do estranxeiro, o principal obxectivo é buscar proxectos de investimento empresarial que se implanten en Galicia e contribúan, por unha banda, a incrementar o tecido produtivo galego, e por outra, á creación de emprego estable en Galicia, facendo especial énfase en empresas estranxeiras non radicadas en España/Galicia (IED) e en empresas estranxeiras xa implantadas en Galicia con posibles proxectos de crecemento (*aftercare*).

Desde o punto de vista sectorial, trabállase na práctica totalidade dos sectores susceptibles de ser obxecto de axuda a través das diferentes liñas de subvención existentes no Igape. En todo caso, e sen rexeitar ningún proxecto posible en virtude do sector a que pertencen, o Instituto céntrase nos seguintes eidos:

- Sector *Call Center*, servizos compartidos e actividades de *outsourcing*.
- Desenvolvemento de software e sector audiovisual.
- Sector TIC.
- Sector da madeira, é dicir, calquera aplicación que incremente o valor deste recurso natural tan abondoso, especialmente deseñando novos produtos a partir del.
- Sector da terceira idade, ou sexa, todo o relacionado coa fabricación de equipamentos e material especialmente pensado para persoas maiores, tanto médicos como non médicos. Tamén se inclúen servizos especiais para persoas maiores relacionados coa teleasistencia, a telemedicina, etc.
- Sector de fabricación de equipamento ambiental.
- Sector farmacéutico.
- Sector da biotecnoloxía.
- Sector da automoción, con especial énfase nos vehículos eléctricos e con outros combustibles non fósiles (hidróxeno).
- Sector aeronáutico.

Desde o punto de vista das distintas parzarías, trabállase en colaboración continua con diversas institucións públicas e empresas privadas, como son:

- ICEX, e máis concretamente coa oficina *Invest in Spain* do ICEX.
- Antenas do Igape.
- Consultoras privadas.
- Empresas que chegan directamente ao Igape e que manifestan o seu interese por analizar un investimento en Galicia.
- Asociacións de empresarios galegos no exterior (Aegas).

A xeito de resumo, pódese indicar que o principal obxectivo é xerar o maior número posible de contactos, informacións, noticias e publicidade de Galicia como sexa posible, co obxectivo de chegar ao maior número de *leads*, e a partir de aí, unha vez detectada unha posibilidade concreta, traballar na implantación final da empresa en cuestión en Galicia, contribuíndo a completar cadeas de valor e a xerar novo emprego.

As principais actuacións desenvolvidas para inducir tráfico de información poden resumirse nas seguintes accións:

- Captación de proxectos de investimento:
 - Busca de novos proxectos.
 - Seguimento de proxectos en carteira.
 - Elaboración de información *ad hoc* para cada proxecto.
 - Busca de posibles localizacións, tanto en polígonos industriais, principalmente de promoción pública, como de oficinas para radicar novos proxectos de investimento.
 - Realización de axendas para visitas de prospección de posibles investimentos.
 - Acompañamento durante a estada en Galicia.
 - Traballos de *aftercare*.
 - Busca e seguimento de noticias comerciais internacionais.
- Programa de xeración de *leads*:
 - Xestión dos contratos actuais de *Lead Generation*.
 - Busca de novos contratos.
 - Seguimento de proxectos de xeración de *leads*.
- Elaboración de estudos económicos:
 - Elaboración de novos estudos sectoriais.
 - Seguimento dos estudos realizados.

- Asistencia a foros internacionais específicos de captación de investimento:
 - Dar a coñecer Galicia, establecer contactos, falar das oportunidades que Galicia xera para novos investimentos, seguimento, etc.
- Feiras asistenciais:
 - Selección de feiras.
 - Actividades de preparación da feira. Establecemento de contactos previos á feira.
 - Seguimento dos contactos de maior interese realizados na feira.
- Sinatura de convenios con outras institucións galegas e/ou estranxeiras para colaborar na captación de investimentos ou na xeración de emprego directo mediante novos investimentos.
- Publicidade nacional e internacional.
- Mantemento de actualización doutros medios:
 - Páxina web.
 - Outro material promocional, tales como vídeos, trípticos, cadernos de venda, etc.

Tanto no que se refire ao fomento das exportacións galegas como aos procesos de captación de investimentos, o Igape colabora activamente con:

- **Antenas do Igape no exterior:** os principais servizos que prestan ás empresas galegas as antenas son:
 - Información de mercado e apoio *in situ*.
 - Prospección de mercado.
 - Identificación e seguimento de axentes de negocio: socios potenciais, clientes e distribuidores.
 - Elaboración de axendas.
 - Itinerario personalizado de internacionalización empresarial.
 - Apoio puntual en accións de promoción.
 - Seguimento de accións comerciais previas.

- **Asociacións de empresarios galegos no exterior:** as asociacións de empresarios galegos no exterior constitúen unha ferramenta moi importante para a Xunta de Galicia xa que en cada unha das asociacións se sitúan os principais empresarios de orixe galega establecidos nos devanditos países. A existencia destas asociacións é unha ferramenta que permite entrar en contacto directo cun sobranceiro grupo de empresarios, ao tempo que tamén son un sinalado contacto para penetrar nos devanditos mercados para os empresarios radicados en Galicia. Ao mesmo tempo, as distintas asociacións tamén poden constituír un relevante fluxo de investimentos directos cara a Galicia. As principais asociacións de empresarios galegos coas cales se mantivo algún tipo de contacto nos últimos anos son as seguintes:
 - Asociación de Empresarios Galegos de Arxentina, AEGA.
 - Asociación de Empresarios Galegos de São Paulo, Aegasp.
 - Associação Brasileira de Empresarios Galegos, Abegal.
 - Asociación de Empresarios Galegos de USA, AEGUSA.
 - Unión Mexicana de Empresarios Galegos, Umegal.
 - Asociación de Empresarios Galegos de Portugal, Aegap.
 - Asociación de Empresarios Galegos da República Dominicana, Adegard.
 - Asociación de Empresarios Galegos do Uruguai, AEGU.
 - Asociación Panameña de Empresarios Galegos.

Cómpre salientar que tanto as antenas do Igape no exterior, como as asociacións de empresarios galegos no exterior, contribúen activamente de forma complementaria á internacionalización da empresa galega, así como en posibles procesos de captación de investimentos.

A convivencia de ambas as dúas ferramentas proporcionalles ás empresas galegas diferentes formas de chegar e contactar cos empresarios e institucións relevantes de cada país onde temos presenza, de tal xeito que, por unha banda, as empresas galegas poidan ofrecer os seus produtos e servizos nos devanditos mercados e, por outra banda, Galicia teña máis opcións para captar proxectos de investimento empresarial.

En canto aos investimentos, no seo do Caex xa se tratou de xeito preliminar a necesidade de mellorar a captación de investimentos procedentes do exterior, fundamentalmente cara

ao sector secundario, dado que a industria sempre é tractora de emprego indirecto e de servizos complementarios.

A este respecto, a Lacex dinos no seu artigo 63, en canto á captación de investimentos produtivos:

1. Durante o primeiro trimestre de cada ano natural logo da entrada en vigor desta lei, a Administración autonómica examinará o estudo *Doing business* do Banco Mundial, para os efectos de avaliar a posta en marcha das medidas precisas, dentro das competencias autonómicas, para mellorar a atracción de capital foráneo dedicado a investimentos produtivos. Así mesmo, na elaboración destas medidas tomaranse en consideración outros informes oficiais da Comisión Europea e de organizacións internacionais en que España sexa Estado membro.

2. Cando os atrancos ou atrasos aos investimentos de capital foráneo procedan doutras administracións galegas, a Xunta de Galicia promoverá as modificacións indispensables para situar Galicia no chanzo superior das administracións máis eficientes en tempo e custos do contorno da Unión Europea.

3. Os investimentos produtivos de capital foráneo beneficiaranse das medidas previstas na Lei 5/2017, do 19 de outubro, de fomento da implantación de iniciativas empresariais en Galicia, de acordo co disposto nela.

Co devandito propósito, a Lacex tamén require, no seu artigo 64, a colaboración coa rede de oficinas comerciais das embaixadas de España no exterior.

Velaí que cómpre facer un esforzo adicional neste eido, inspirándonos en modelos de éxito ben achegados, como o irlandés, aínda que sexa preciso instar a Administración xeral do Estado a mudar aspectos da política tributaria e outros que veñen condicionados pola lexislación básica do Estado. As experiencias referidas por Ray MacSharry e Padraic White na súa obra *The making of the Celtic Tiger – The inside story of the Ireland's boom economy* poden ser fortemente inspiradoras. Desde Galicia tense que requirir unha nova política estatal de captación de investimentos internacionais e, con ela, outra de distribución equitativa no territorio, acorde coas directrices europeas de axudas rexionais, apostando

polas vantaxes competitivas e o peche de ciclos, mais tamén polo asentamento de industrias e negocios *cutting edge & state of the art*, mesmo que requiran veloces adaptacións de recursos humanos, coa rápida resposta de adecuación das nosas universidades e centros de formación profesional, como fixo Irlanda no seu día para instalar industrias sen tradición nin base previa na súa illa –p.e. alugamento de aeronaves a grande escala, cando en Galicia temos tres aeroportos nun raio de cen quilómetros, que poderían apoiar ese ou outro modelo análogo de negocio, que require persoal de mantemento moi especializado e ben retribuído; ou p.e. industria vencellada á biomedicina e á ortopedia de nova xeración, por citar algúns casos da Illa Esmeralda–.

Ademais do modelo irlandés, merecen unha mención especial as medidas portuguesas. Así, a República Portuguesa puxo en marcha o **Estatuto de investidor da diáspora (EID)**, ao fío dunha iniciativa que combina captación de talento, captación de investimento produtivo e rexeneración das bisbarras do país máis afectadas polo avellentamento demográfico. Esta iniciativa, axeitadamente adaptada ás especificidades galegas e mesmo ás singularidades de cada unha das nosas bisbarras, pode contribuír notablemente ao rexurdimento desas áreas do país e mesmo facer medrar a cooperación transfronteiriza coas NUT III e concellos beneficiarios.

O EID galego podería materializarse mediante proxectos piloto, nados dunha estratexia ascendente logo dunha primeira convocatoria, e despois da testaxe de resultados e das achegas dos interesados, dar pé a unha lei propia do EID que blindase a seguridade xurídica consubstancial ás certezas que reclaman as persoas que desexen iniciar unha nova vida en Galicia e compartir con nós o seu futuro e o das súas familias.

A concentración dos investimentos privados nas áreas máis desenvolvidas do país debe ser reequilibrada con outros investimentos que, polas súas circunstancias territoriais e socio-demográficas, son merecentes de maiores apoios e estímulos. Por suposto, haberían beneficiarse das bonificacións fiscais máximas que permitan as normas de axudas de Estado da UE –*State aid rules*–, mais tamén dunha superior axilidade administrativa e de diversas accións afirmativas, como poderían ser o acceso a prazas de ensino e a outros servizos públicos esenciais.

Por fortuna, o novo réxime do EID galego podería beneficiarse *a priori* de certas ferramentas xa previstas na Lacex. Así, todo o inserido no seu título X (*Novas redes de intereses galegos no exterior*), singularmente o *Asento de galegos e galegas do exterior* (Asge) –artigo 110– e máis o *Asento de empresas e profesionais galegos no exterior* (Asepge) –artigo 112–, poden axudar a desburocratizar ao máximo o arranque práctico do EID. Iso ficará en liña cos obxectivos estratéxicos previstos no artigo 4, que inspiran de xeito teleolóxico a aplicación da propia Lacex e condicionan a súa interpretación, concretamente no que atinxe ás seguintes letras do devandito artigo:

- c) A maior diversificación dos mercados exteriores.*
- d) A captación de capital mercantil e industrial destinado a investimento produtivo.*
- e) A atracción de capital humano cualificado para o máis acelerado desenvolvemento e a consolidación económica de Galicia, que axude a paliar o avellentamento da nosa poboación pola caída da nosa natalidade.*
- f) O retorno das e dos emigrantes e dos seus descendentes.*
- g) O fortalecemento das relacións coa cidadanía galega residente no estranxeiro e o apoio ás entidades galegas asentadas fóra de Galicia recoñecidas ao abeiro da normativa en materia de galeguidade.*

Asemade cómpre engadir o previsto no artigo 63.3 da Lacex, sinalado anteriormente: os *investimentos produtivos de capital foráneo beneficiaranse das medidas previstas na Lei 5/2017, do 19 de outubro, de fomento da implantación de iniciativas empresariais en Galicia, de acordo co disposto nela.*

Estas previsións, unidas ás restantes que se poidan sumar no eido dos servizos públicos en canto á preferencia e garantías no seu acceso, poden facilitar que mesmo persoas que non obtiveron aínda a nacionalidade española, pero que poderían ser considerados galegos do exterior pola súa raiceira, se beneficien do EID. Ofertaríaselles xa de entrada mesmo un asesoramento personalizado e un acompañamento administrativo nas xestións oficiais pertinentes diante dos consulados de España e ulteriormente diante da AXE. A mensaxe desde Galicia debe ser nidia: todo galego do exterior pode beneficiarse do EID en canto profesional, como emprendedor ou como investidor que desexe facer achegas a Galicia e que aspire a formar parte da nosa Comunidade, tanto por si como pola súa descendencia.

Finalmente, precisamos captar novos talentos e capacidades. En Galicia hai atoamentos en actividades como a dos titulados náutico-pesqueiros e outras similares en diversos subsectores, polo que cómpre atraer desde fóra persoal cualificado. Neste punto, a Lacex marca no seu artigo 65 unhas pautas ben nidas, acomodándose en calquera caso ás directrices das autoridades españolas e da Unión Europea, sen prexuízo de que as autoridades galegas realicen as xestións precisas para trasladar aos ministerios competentes as necesidades estruturais galegas neste eido.

Aquí a pescuda en países da CPLP debe ser igualmente prioritaria, deseñando se for preciso desde Galicia programas de formación, capacitación ou especialización correlacionados con bolsas de traballo acordadas cos axentes sociais. En todo caso, a previsión de programas para atraer a Galicia menores e xente nova en xeral para aproveitar ao máximo as nosas estruturas académicas e educativas seguirá sendo algo prioritario, concitando para iso unha cooperación, colaboración e coordinación o mellor ensamblada posible, consonte co espírito C³+ xa definido.

A falta de remuda xeracional no sector primario, que inclúe actividades como a agricultura, a gandería, a pesca e a silvicultura, é un desafío crecente.

Os agricultores, gandeiros e outros traballadores do sector primario están a envellecer sen que haxa suficiente xente nova que tome a substitución. Isto contribúe ao despoboamento das zonas rurais.

As prácticas agrícolas e gandeiras tradicionais poden desaparecer se non se transmiten ás novas xeracións, o que podería afectar a biodiversidade e os costumes locais.

Se non hai suficiente man de obra nova no campo, pode haber unha menor produción agrícola e gandeira, o que pon en risco a capacidade dos países para prover alimentos de maneira sustentable.

E finalmente esta falla de remuda xeracional pode diminuír a competitividade do sector primario, afectando o seu crecemento e a súa capacidade para xerar emprego.

A acción exterior galega tamén ten que ir enfocada a paliar isto a través da captación de man de obra estranxeira que poida favorecer esta ausencia de remuda xeracional e consolide poboación nos territorios máis rurais.

En suma, a perfecta engrenaxe entre a Egaex 25-29, o Plan estratéxico 2022-2030 e finalmente a Estratexia para a internacionalización das empresas galegas 2021-2025 debe dar como resultado optimizar a proxección fóra dos nosos actores económicos, sempre coa finalidade de mellorar a posición relativa de Galicia na nosa contorna europea.

6.1.C. Turismo e acción exterior

Contra o persistente imaxinario colectivo sobre a realidade galega, o turismo xa ten un peso socioeconómico maior có do agro e mais a pesca. Con todo, non debemos sobrevalorar nin infravalorar uns sectores sobre outros, como tampouco procede confundir valor e prezo, dados os beneficios colaterais para a seguridade alimentaria e dos abastecementos, para a conservación do medio natural e para a cohesión social e territorial.

Non obstante, non se pode negar que o turismo aínda goza en Galicia dun potencial adicional que cómpre activar, singularmente logo do *shock* inducido pola pandemia da covid-19, que alterou en negativo a dinámica desta actividade terciaria e, ademais, fíxoo ás portas das mellores perspectivas posibles, no limiar do Xacobeo 2021, logo estendido por Decreto da Penitenciaría Apostólica vaticana a todo o ano 2022.

Polo demais, o turismo é unha excelente canle para o estreitamento das relacións entre os pobos, concretamente entre os pobos europeos. Non en van se lle atribúe a Johann Wolfgang Goethe situar na peregrinación, na viaxe, no coñecemento doutros pobos e países a acta de nacemento da europeidade, igual que os irlandeses lle atribúen ao seu santo misioneiro Columbanus a primeira referencia escrita á *totius Europae*, cando relata a súa viaxe vital desde Leinster a Lombardía, estendendo de a cabalo dos séculos VI e VII a regra monacal céltica.

A Axencia de Turismo de Galicia, en colaboración do Clúster do Turismo, estableceu o marco de traballo en materia turística para o período 2017-2020, tendo en conta as necesidades dos axentes de distintos ámbitos da cadea de valor do sector.

Ese documento aliñábase cos obxectivos do Plan estratéxico de Galicia 2015-2020 (PEG), deseñado para contribuír aos resultados que se pretendían conseguir dentro da prioridade de actuación PA 3.3. Potenciación do turismo en Galicia a partir dun medio ambiente e cultura privilexiados, e ao obxectivo estratéxico OE 3.3.01: Reforzar o atractivo turístico e situar Galicia como destino único a través dun modelo máis competitivo, sustentable e adaptado aos cambios do mercado.

A Estratexia do turismo baseouse en lograr que no ano 2020 Galicia fose un destino turístico sostible, innovador e competitivo, e produciu os seguintes cambios nos atributos e recursos:

- Acadar un turismo baseado no patrimonio, a historia e a cultura galegas, caracterizado por unha consolidación dos novos produtos e experiencias turísticas, diferentes ás doutros destinos, nas cales destaca o mar como referencia específica, xunto coa cultura celta e as nosas lendas e tradicións.
- Identificarse cun destino sostible, coidadoso coa paisaxe e cos recursos naturais, tanto nas rías e praias do litoral como nas fragas, soutos, bosques e parques naturais do interior; consolidouse unha oferta de alta calidade, relacionada con atributos do denominado *slow tourism*, e de alto valor engadido, na cal destaca o termalismo.
- Potenciar a gastronomía galega, representada por cociñeiros e cociñeiras de primeiro nivel, para complementar de xeito transversal unha gran cantidade de territorios e produtos turísticos, reforzando o turismo de maior valor engadido. A enogastronomía e o enoturismo comezan a ser detonantes e motivadores especiais da viaxe a Galicia.
- Facer do *Camiño* un grande eixe e factor diferenciador, que facilita a visibilidade e a repercusión internacional.

Ademais desta liña da internacionalización turística, cómpre engadir como liña estratéxica a presenza de Galicia na fachada atlántica en relación coa Bretaña, Irlanda... para favorecer a idea dunha área con moitas características en común no eido cultural.

Con esas premisas, cómpre salientar a liña da internacionalización turística, que segue a ser capital durante esta nova Egaex. A captación do turista internacional precisa de canles de comercialización sólidas, por tratarse dun cliente moi exixente e que demanda valor polo prezo que paga.

Ata a chegada da pandemia da covid-19, que supuxo unha caída abrupta e sen precedentes do sector turístico, os principais indicadores da demanda turística reflectían unha clara tendencia alcista, culminada en 2019 con máis de cinco millóns de turistas, que acumularon case once millóns de pernoctacións nos establecementos regrados do territorio galego. Ademais, datos como a ocupación, a estadía media ou a rendibilidade amosaban unha mellor evolución que a media española. Nos albores de 2020, as expectativas eran moi positivas, con xaneiro e febreiro rexistrando cifras superiores a 2019 na comparativa interanual e atendendo á proximidade dun Ano Santo (o primeiro en máis dunha década), que insuflaba optimismo ao sector. O repentino peche de fronteiras e os illamentos cautelares por todos os Estados emisores de turistas a Galicia alteraron fondamente o panorama.

Houbo que pór en marcha o Plan de reactivación dos sectores cultural e turístico fronte aos efectos derivados da covid-19, e asináronse convenios con todos os subsectores. Así mesmo, activouse o programa Elixé Galicia, e posteriormente o Bono turístico, entre outras medidas destinadas a salvagardar o sector turístico galego. Ademais, a posta en marcha da campaña Galicia destino seguro foi outra das medidas que contribuíu a que Galicia fose durante estes dous últimos anos de pandemia un dos destinos turísticos que mellor se recuperou.

Co obxectivo de impulsar coa maior celeridade posible a reactivación turística de Galicia tras a crise sanitaria, económica e de emprego provocada pola covid-19 no sector, fica en pé o Plan director para o horizonte 2021-2023: Galicia destino seguro, nado co obxectivo de recuperar os indicadores de ocupación, rendibilidade e gasto previos á crise de saúde

pública, algúns dos cales, como o número de viaxeiros ou compostelas, acaban de acadarse un ano antes do remate do plan, grazas ao impulso do Xacobeo 21-22.

Para acadar os seus obxectivos estratéxicos, este plan director apóiase en catro piares:

- A calidade como sinal de identidade do sector.
- A seguridade e hospitalidade do destino.
- O uso intensivo da tecnoloxía e o impulso da innovación.
- A sustentabilidade 360º como elemento vertebrador.

No plan insírense sete obxectivos estratéxicos, 42 plans de acción e 273 propostas operativas. No horizonte haberá que irse preparando e adaptando para a celebración dos posteriores anos santos (2027 e 2032), chamados a exercer de anovadas pancas de intensificación da chegada de visitantes internacionais, que contribuirán deste xeito a asentar un modelo turístico rendible e de calidade, no cal se antepoñan os obxectivos cualitativos aos cuantitativos.

No que atinxe á proxección internacional de Galicia como destino turístico, na liña estratéxica 3 –Territorio e recursos turísticos–, o punto 3.7 está dedicado á Eurorrexión como oportunidade, por medio do Clúster Transfronteirizo do Turismo. Galicia e o Norte de Portugal vertebran un espazo transfronteirizo con características propias e comúns en moitos casos. É de grande interese establecer, pois, acordos para dinamizar o turismo na Eurorrexión, onde xa existen casos de éxito na colaboración entre países. Reforzarase o papel da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal como elemento creador de sinerxías entre ambos os destinos para a mellora da competitividade das empresas e da súa capacidade de internacionalización, con base nun modelo turístico sustentable e seguro para a posta en marcha de iniciativas turísticas. A conciencia dun destino común permitirá establecer estratexias de cooperación e impulsar políticas de desenvolvemento que impliquen todos os actores do ecosistema turístico a ambos lados da fronteira.

As accións operativas establecidas para este punto son:

- Elaboración dun plan director para a constitución *do* Clúster Transfronteirizo do Turismo. Arranca cunha análise da situación de partida antes de definir a folla de

ruta que permita pór en marcha o clúster. Optarase por modelos de colaboración público-privada e definirase un plan de acción que recolla o deseño de estruturas de gobernanza que dean voz a toda a cadea de valor.

- Aproveitamento do proxecto Eurorrexión destino turístico intelixente (EDIT) para a posta en marcha dun sistema de intelixencia turística, que permita mellorar a xestión dos recursos turísticos e a información dispoñible sobre a actividade turística.
- Liderado, por parte do novo Clúster Transfronteiro do Turismo, de proxectos de base turística que opten a captar financiamento europeo nos vindeiros anos. Preténdese aproveitar a experiencia conxunta demostrada en proxectos de cooperación transfronteiriza con incidencia no patrimonio cultural e natural.
- Valorización das diferentes rutas do Camiño de Santiago que percorren a Eurorrexión, no marco do proxecto Facendo Caminho, para o seu aproveitamento sustentable como recurso patrimonial, cultural e natural transfronteirizo.
- Fortalecemento da colaboración entre empresas e xestores de destino dos dous países para dinamizar, no seo do novo Clúster, a transferencia de coñecemento e a difusión de boas prácticas.
- Impulso do corredor ferroviario Vigo-Porto como liña de alta velocidade para a vertebración da Eurorrexión e para facilitar a mobilidade e o fluxo bidireccional de turistas.

Na liña estratéxica 4 –Promoción, comercialización e márketing turístico– indícase que a menor dependencia do mercado estranxeiro que ten Galicia respecto a outros destinos españois supuxo unha vantaxe nun momento en que a covid-19 obrigou a un enfoque cara a un turismo de proximidade, tanto nacional como, especialmente, de persoas residentes no territorio galego. En todo caso, a folla de ruta debe ter en conta o futuro e preparar o sector para competir no mercado internacional, unha vez que se minimicen ou que desaparezan as restricións á mobilidade, como así se está a comprobar no proceso de

recuperación da peregrinación internacional no segundo Ano Santo, en que recuperamos un 80 % dos peregrinos internacionais, que xa representan o 45 % do total de compostelas expedidas.

Nos primeiros once meses do ano 2022 Galicia⁹ rexistrou 6,3 millóns de viaxeiros aloxados e 12 millóns de noites no conxunto dos establecementos de aloxamento¹⁰, unha cifra nunca antes acadada.

Con estes datos, Galicia supera nun 41 % os rexistros do mesmo período do ano previo para situarse novamente por riba do nivel precedente á pandemia, cun incremento do 3,0 % no nivel dos primeiros once meses de 2019.

O noso territorio volve mellorar tamén con respecto ao conxunto do Estado, cunha ocupación oito puntos maior respecto da media do conxunto do Estado e mantense como o sétimo destino máis importante do Estado, situándose por detrás de Canarias, Cataluña, Balears, Andalucía, a C. Valenciana e Madrid. Representa o 2,8 % do total estatal. Os primeiros cinco destinos absorben neste período o 78 % da demanda total do conxunto do Estado.

9 Datos de acumulado absoluto de xaneiro a novembro (hoteleiros e extrahoteleiros).

10 Datos de ocupación do INE –isto é, hoteis, pensións, apartamentos turísticos, cámpings, turismo rural e albergues–.

Neste período, todas as tipoloxías superan amplamente os niveis de demanda do ano pasado:

Tipo de aloxamento	Viaxeiros/as		Noites		Ocupación	
	Nº	Var. 22/21	Nº	Var. 22/21	%	Var. 22/21
Hoteis	3.511.584	50,4%	7.037.485	44,1%	46,62%	8,47
Pensións	932.017	51,9%	1.608.025	31,8%	31,44%	6,15
Estab. hoteleiros	4.443.603	50,7%	8.645.507	41,7%	42,78%	8,16
Aptos. turísticos	192.945	41,0%	608.319	20,5%	25,13%	-1,80
Cámpings	310.981	8,7%	1.090.178	6,7%	26,82%	1,71
Turismo rural	201.108	32,4%	373.532	19,5%	20,84%	2,24
Albergues	1.130.736	137,4%	1.320.076	129,7%	33,98%	10,03
Estab. extrahoteleiros	1.835.770	74,6%	3.392.105	40,5%	-	-
Total	6.279.373	57,0%	12.037.612	41,3%	-	-

Os datos acumulados ata novembro de 2022 reflicten que o 72 % da demanda corresponde ao segmento hoteleiro, mentres que o 28 % restante fica no aloxamento extrahoteleiro.

O 75 % da demanda corresponde ao turismo de ámbito nacional –que engloba o interno e o que procede das restantes comunidades autónomas– mentres que o 25 % restante é internacional. Ambos os segmentos superan de forma notable as cifras do ano pasado, nun 23 % o nacional e en máis do dobre o internacional.

Por provincias, nos once primeiros meses daquel ano rexistrouse un comportamento positivo da demanda turística nas catro provincias galegas, con incrementos que roldaron o 30 % en Lugo, Ourense e Pontevedra, e superaron o 40 % na A Coruña.

Especificamente, no que atinxe ao Xacobeo, cómpre incentivar a demanda e acelerar os procesos de recuperación e reactivación do turismo nacional e internacional. A ampliación do Ano Santo a 2022 xerou unha grande oportunidade en termos de reactivación que soubemos aproveitar e que permitiu que Galicia rexistrase cifras históricas en canto á chegada de viaxeiros e de peregrinos, ao se superar non só o fito establecido no Plan director 21-23 Galicia destino seguro establecido para 2022 e para o 2023.

A evolución das cifras de peregrinos da última década, así como o feito de estar na antesala do primeiro Ano Santo en once anos, facían que o sector turístico galego albergase grandes expectativas cara ao Xacobeo 2021. A pesar da pandemia, que provocou unha caída na entrega de compostelas do 84,5 % respecto de 2019, a capacidade de recuperación que o Camiño ten demostrado durante a celebración deste Xacobeo foi excepcional. Se en 2020 se expediron 54.144, no primeiro Ano Santo a cifra pasou a 178.912 e consolidouse durante o 2022 marcando unha cifra récord nunca antes acadada, nin nun ano santo. Con 438.682 compostelas entregadas durante este 2022, superamos nun 26 % o récord histórico anterior, que estaba en 2019, con case 350.000 certificacións, polo que imos camiño de quedar moi preto da cifra estimada de medio millón de compostelas, que se recollía no Plan estratéxico do Xacobeo 2021.

Esta cifra supón que este Ano Santo 2022 pulverizou todas as marcas en canto a cifra de chegada de peregrinos contabilizada (hai que ter en conta que se calcula que polo menos un 30 % de peregrinos non recolle a Compostela ao completar a súa peregrinación).

Este novo récord foi resultado dun traballo de recuperación e reactivación do Camiño e da celebración dun ano santo dobre no cal se mandaron as mensaxes de que o Camiño era seguro, estaba aberto e encaixaba á perfección nas necesidades de contacto coa natureza, experiencias en espazos abertos e en contacto coa poboación local, paradigmas que caracterizaron o viaxeiro poscovid.

En canto á orixe dos peregrinos, case o 55 % é de orixe nacional e o resto procede de máis de 180 países, o que supuxo recuperar tamén a peregrinación internacional nun 80 %, aínda que non chegamos á porcentaxe de persoas estranxeiras que había en 2019 no Camiño, un 65 %.

Se no Xacobeo 21 entre o 70 % e o 80 % deles foron de orixe nacional, no Xacobeo 22 a recuperación do peregrino internacional foi medrando ata representar preto do 45 % este ano.

- A cifra de peregrinos estranxeiros ata o momento (01.11.2022), con 192.054 compostelas entregadas, está xa moi preto de acadar a cifra total de compostelas entregadas a peregrinos estranxeiros en todo o ano récord de 2019 (201.211)
- A cifra de peregrinos nacionais, non obstante, é a que nos está a permitir marcar un récord absoluto: con máis de 230.000 compostelas entregadas a peregrinos nacionais no que vai de ano, xa superamos en máis de 85.000 as entregadas en todo o ano 2019 a peregrinos galegos e españois.
- En canto aos principais países de procedencia dos peregrinos estranxeiros, destacan nos primeiros postos Italia, Estados Unidos e Alemaña, que desprazan a Portugal dos primeiros postos, lugar que ocupou o ano pasado, cando se comezou a recuperar a mobilidade internacional.

2019	2020	2021	2022
347.559	54.144	178.912	438.682

RESUMO DO BALANCE TURÍSTICO DE 2022

	2019	2020	2021	2022 ¹¹
Viaxeiros/as	5,1M	1,9M	4,2M	6,2M
Noites	10,9M	4,7M	8,9M	12M
Compostelas	347.000	54.000	178.912	438.682

A pesar dos contratempos, desenvólvense sete accións operativas, das cales cómpre salientar polo que atinxe á internacionalización as seguintes:

¹¹ Datos de establecementos hoteleiros e extrahoteleiros entre xaneiro e novembro de 2022.

- Realización de accións de promoción no marco do Xacobeo 21-22, para consolidalo como un fito que proxecta a Galicia no eido internacional. Deseñaranse campañas dixitais dirixidas de forma singular aos mercados prioritarios de Europa e a outros mercados de interese, como os Estados Unidos, Xapón e Corea.
- Consolidación d'O Son do Camiño como festival de proxección internacional. A evolución da situación sanitaria definirá o formato e a capacidade máxima de asistencia ao do evento no curto prazo.

Ademais, hai que incidir no impulso ás misións empresariais no exterior e nos mercados turísticos internacionais, posicionando Galicia como destino para a vindeira década. Entendemos que a reconfiguración do turismo internacional supón unha oportunidade para Galicia respecto a outros destinos, polo que resulta primordial afondar no coñecemento da demanda estranxeira e establecer estratexias de colaboración público-privadas para consensuar os mercados prioritarios.

Como corolario desa oportunidade que se albisca, precisamos actualizar a axenda de feiras internacionais nas cales Galicia debe ter presenza durante os vindeiros anos, sen desbotar os principais eventos internacionais (Fitur'madrid, ITB'Berlín e WTM'Londres). Con todo hase buscar a participación naquelas feiras de menor dimensión e/ou sectoriais que se considere que poidan ter unha incidencia real na reactivación da demanda estranxeira de acordo coa oferta galega. Galicia participa en máis de 30 feiras especializadas e sectoriais dedicadas a ámbitos como o turismo relixioso, turismo rural, ornitolóxico ou náutico que nos están a permitir impactar en segmentos de viaxeiros con intereses aliñados coas características da oferta turística de Galicia e captar viaxeiros en mercados emisores de moito interese, como o asiático, o estadounidense ou mercados especializados en Europa.

As misións comerciais directas a mercados europeos emisores de turistas para Galicia – principalmente naqueles con mellor conexión aérea cos aeroportos galegos– serán intensificadas. Organizaranse *workshops* e encontros con operadores deses países para facilitar a comercialización da oferta turística galega.

O mercado portugués, principal caladoiro de turistas para Galicia, terá iniciativas especiais. A proximidade e a oportunidade que supón en termos de desestacionalización converten o país veciño en prioritario para reactivar a demanda estranxeira.

A colaboración público-privada e as iniciativas C3+ con outras entidades e co Clúster do Turismo buscará complementariedades. Así, introducíranse as nosas empresas turísticas nos diferentes instrumentos do Igape para o impulso da internacionalización: Galicia exporta empresas, Galicia exporta organismos intermedios, Galicia exporta dixital, Plan Foexga, Programa Sinerxía, e nas axudas para a contratación de xestores da internacionalización.

Cómpre realizar accións prospectivas en mercados emerxentes, principalmente en América do Norte e Asia, co obxectivo de definir liñas de traballo que acheguen un impacto real en termos de captación de turistas a medio e longo prazo. Tamén se establecerán contactos para analizar a viabilidade de voos transoceánicos e intercontinentais.

En canto á avaliación do impacto esperado con todas estas iniciativas, debemos lembrar que durante os anos anteriores á pandemia o sector turístico galego melloraba os seus indicadores ano a ano, de forma paulatina e sostida. No período 2014-2017, o número de oficial de turistas en aloxamentos regrados pasou de arredor dos catro millóns a superar os cinco, e deixou o teito histórico en 5.120.641 persoas. Tras un leve retroceso ao ano seguinte, en 2019 volveuse á senda do crecemento e Galicia comportouse como un dos territorios españois con mellor evolución. Porén, en 2020 a cifra oficial de turistas caeu ata o nivel dos dous millóns polas causas sabidas. Desde un punto de vista cuantitativo, xa superamos a cifra establecida no Plan director.

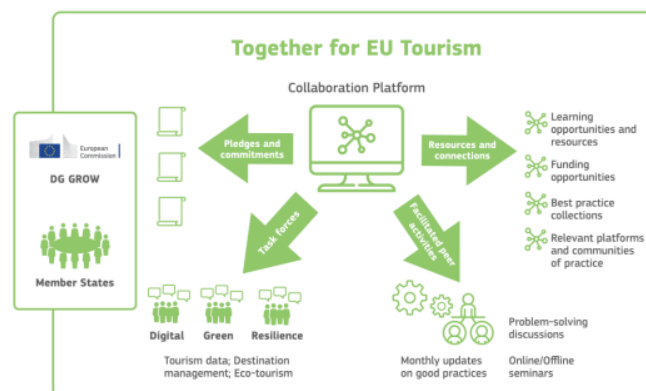
Entre os expertos entrevistados durante o proceso participativo de diagnose, existiu unanimidade na consideración de que en 2023 se habían recuperar os indicadores de 2019, fundamentalmente no segmento internacional.

O fenómeno crecente das vivendas de uso turístico cunha recente e rápida proliferación deste tipo de vivendas é un tema que require un equilibrio entre os beneficios económicos do turismo e o benestar social e económico dos residentes permanentes, con solucións adaptadas ás diferentes realidades locais, e segundo recolle o Decreto autonómico 12/2017

que as regula, dando seguridade xurídica ao propio procedemento e aos afectados, como deberían ter feito os concellos aplicando as súas competencias, tal e como recolle e permite a normativa autonómica no decreto.

O turismo de concertos e festivais é moi importante para Galicia xa que Galicia conta cunha rede de festivais de referencia internacional para os diferentes estilos musicais, como os concertos do Xacobeo, O Son do Camiño, o Resurrection Fest, o Festival de Ortigueira, PortAmerica ou o Festival do Noroeste. Todos eles constitúen un intercambio cultural e un reclamo para o turismo, que se traduciu na visita en 2023 de máis de 1,6 millóns de turistas, que acudiron atraídos por estas citas.

Cara ao futuro a medio e longo prazos debemos tomar en consideración a *Transition Pathway for Tourism*, presentada pola Comisión Europea¹².

A Vía de transición para o turismo é un plan creado conxuntamente con actores do ecosistema turístico que detalla accións, obxectivos e condicións clave para lograr as transicións verdes e dixitais e a resiliencia a longo prazo do sector. A vía de transición pídelles á comunidade turística que aplique medidas en 27 áreas, e incluírá:

¹² ISBN 978-92-76-47149-3. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_850

- Investir en circularidade para reducir a enerxía, os residuos, a auga e a contaminación, e ao mesmo tempo para satisfacer mellor a demanda crecente de turismo sostible.
- Mellorar as prácticas de intercambio de datos, para permitir novos servizos turísticos innovadores e mellorar a xestión sostible dos destinos.
- Investir en habilidades para garantir a dispoñibilidade de man de obra cualificada e carreiras atractivas no ecosistema.

A implicación activa de todos os axentes do sector será clave para o éxito da transición verde e dixital. Esta vía de transición é a primeira que se ofrece como parte dunha acción máis ampla anunciada na Actualización da estratexia industrial, de maio de 2021, onde a Comisión pediu que os ecosistemas industriais aceleren a transformación verde e dixital e incrementen a resiliencia da economía europea. Iniciou o principio da co-creación de vías de transición coas partes interesadas, como ferramenta colaborativa esencial para a transformación verde e dixital dos ecosistemas industriais.

A Vía de transición para o turismo tamén contribúe á petición do Consello Europeo nas súas conclusións de maio de 2021, que invitan «a Comisión e os Estados membros, en participación coas partes interesadas relevantes, a deseñar unha Axenda europea para o turismo».

A Comisión Europea ve xa o turismo como un ecosistema industrial, abranguendo cadeas de valor interconectadas e globalizadas. De acordo con diversas fontes, en 2019 o turismo xerou o 9,5 % do PIB total da UE e proporcionou 22,6 millóns de empregos con 3,2 millóns de empresas turísticas, das cales o 99,8 % foron microempresas ou pequenas e medianas empresas. En Europa todo o ecosistema turístico comprende empresas que traballan en varios sectores, incluíndo servizos de alimentación e bebidas, provedores de información e servizos en liña (plataformas dixitais), axentes de viaxes e operadores turísticos, provedores de aloxamento, xestores de organizacións, atraccións e transporte de

pasaxeiros. Por iso, a UE tamén quere investir axeitadamente os fondos europeos neste sector¹³ e nós temos que prepararnos.

Table 2 : EU funding programmes relevant for tourism

	EU funding programmes 2021-27 covered by the Guide on EU funding for tourism	MFF	NGEU	Total in billion EUR*
1	Recovery and Resilience Facility		723,8	723,8
2	European Regional Development Fund (ERDF) and Cohesion Fund	274,0		274,0
3	European Social Fund Plus (ESF+)	99,3		99,3
4	European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD)	87,4	8,1	95,5
5	European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund (EMFAF)	6,1		6,1
6	Programme for environment and climate action (LIFE)	5,4		5,4
7	Horizon Europe	86,1	5,4	95,5
8	Creative Europe Programme	1,8		2,5
9	Erasmus+	24,6		26,5
10	Just Transition Fund (JTF)	8,5	10,9	19,3
11	Digital Europe programme	7,6		7,6
12	Single Market Programme (SMP)	4,2		4,2
13	InvestEU Fund	3,1	6,1	10,3
14	REACT-EU		50,6	50,6
15	European Globalisation Adjustment Fund (EGF)			1,5
	Total budget in billion EUR			1.422,2

* all amounts rounded; for some programmes the total includes additional reinforcements

Sources: DG EMPL (2021): European Globalisation Adjustment Fund for Displaced Workers (EGF)

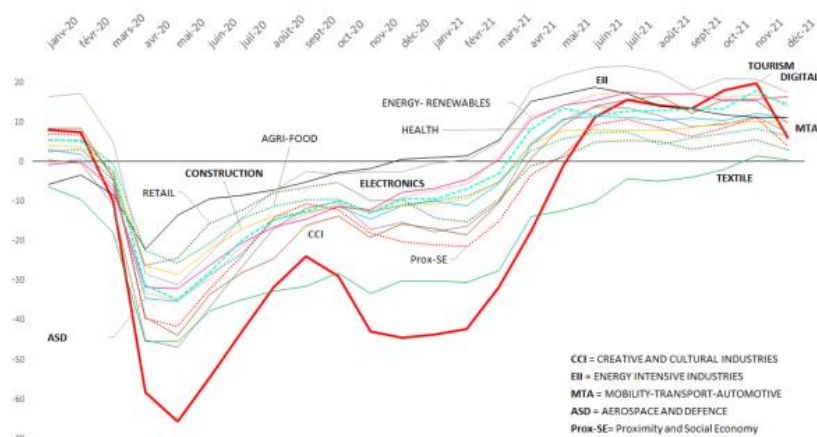

Figure 1: Business confidence indicator of industrial ecosystems – tourism marked with red line (calculated by DG GROW.A1 based on data by the Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer surveys)

Daquela, a vía ou o camiño europeo de transición para o turismo aborda as solicitudes descritas anteriormente e prepara a senda para unha transición de futuro e unha

13 Guide on EU funding for tourism: https://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/funding-guide_en

resistencia a longo prazo para o ecosistema turístico, cara a 2030 e máis aló. Galicia debe situarse daquela na vangarda desta transformación para aproveitala axeitadamente.

6.1.D. Sector primario

A defensa do agro forma parte do cerne da galeguidade e representa tamén o cerne do selo-país eminentemente verde que queremos proxectar cara a fóra.

Neste eido debemos ficar moi atentos á evolución das negociacións comerciais da UE con terceiros Estados no referente ás importacións agrícolas. A crise de fornecementos cerealísticos desencadeada pola invasión de Ucraína por orde da máxima autoridade rusa e o seu impacto en toda a cadea de insumos que chega á gandería e á produción leiteira debe servir para lembrarnos os fondos piares da agricultura europea, chantados polos pais fundadores da que hoxe é a nosa Unión no Tratado constitutivo da Comunidade Económica Europea¹⁴, asinado en Roma en 1957.

O que máis adiante no tempo se dou en chamar «soberanía alimentaria» está, porén, intimamente conectado con esta política pública basal da Unión: garantir a seguridade das subministración e asegurar o abastecemento ao consumidor a prezos razoables son mandatos basais vixentes. Mais semella que moitos europeos o teñen esquecido. A invasión da Ucraína e a intensificación da guerra alí librada exíxenos recobrar e pór na axenda a prioridade por garantir esa seguridade das subministracións alimentarios e de asegurar o abastecemento de alimentos á nosa cidadanía. Esta concienciación axudará tamén e por extensión a garantir un mellor nivel de vida á nosa poboación labrega e do agro. O

¹⁴ Artigo 39 (antigo artigo 33 do TCE)

1. Os obxectivos da política agrícola común serán:

- a) aumentar a produtividade agrícola, promovendo o progreso técnico, garantindo o desenvolvemento racional da produción agrícola, así como o uso óptimo dos factores de produción, en particular, o traballo;
- b) garantir así un nivel de vida xusto para a poboación agrícola, especialmente aumentando a renda individual dos que traballan na agricultura;
- c) estabilizar os mercados;
- d) garantir a seguridade das subministracións;
- e) asegurar o abastecemento ao consumidor a prezos razoables.

engarzamento congruente destes factores vai, daquela, en interese estratéxico de Galicia e de derivados como loitar contra a desertización demográfica do noso rural.

De maneira máis micro, debemos incrementar cuantitativa e cualitativamente a cooperación do sector con Portugal. Así, lembramos que a Dirección Xeral de Defensa do Monte participa con socios lusos no proxecto Interlumes e no proxecto H-2020 Fire Res, o primeiro financiado polo Feder na iniciativa Interreg, co obxectivo primordial de reforzar a capacidade operativa de resposta á extinción de incendios forestais na fronteira, fundamentalmente a través da construción de bases de medios aéreos que permitan dar unha resposta máis áxil e eficaz na loita contra o lume.

No tocante ao proxecto H-2020 Fire Res, o obxectivo xeral do proxecto é impulsar a transición socio-tecnolóxica, integrando os aspectos ambientais, climáticos, sanitarios e de seguridade, culturais e socioeconómicos dentro dunha corrente de accións innovadoras. Os modelos, os métodos, as tecnoloxías e os sistemas de apoio á toma de decisións servirán para aplicar unha estratexia de xestión de incendios holística e integrada para facer fronte aos lumes extremos de forma eficiente. O obxectivo fundamental de Fire-Res é dotar a UE da capacidade necesaria para evitar o colapso fronte aos incendios severos, que se prevé que aumenten baixo un clima máis hostil.

En suma, esta cultura cooperativa con Portugal tense que estender a outros eidos do agro e do rural, sobre todo pensando no interior dos dous territorios e na necesidade de rexuvenecer a súa poboación con novos proxectos viables e atractivos.

O sector agrario galego caracterízase por un predominio do subsector gandeiro, que abarca case dous terzos da produción final agraria da nosa comunidade. Destaca especialmente a produción láctea, que supón a cuarta parte da produción final agraria, moi por encima doutros conceptos como o gando vacún ou porcino. Galicia produce anualmente máis de tres millóns de toneladas de leite, que a prezos de outubro de 2022 teñen un valor en orixe duns 1.700 millóns de euros. Galicia está dentro das dez zonas europeas máis produtoras e achega o 41% da produción láctea española.

Unha das maiores debilidades do sector lácteo galego é a insuficiente industrialización dentro de Galicia. Con todo, en 2021 alcanzouse un nivel de industrialización interna do

63 %. A Estratexia de dinamización do sector lácteo galego 2020-2025 establece como obxectivo para 2025 transformar en Galicia o 75 % do leite producido, e é plausible que tal fito sexa alcanzado. Nos últimos tempos recalaron en Galicia diversas empresas con proxectos de industrialización láctea que aínda se están desenvolvendo.

A transformación en produtos de alto valor engadido é imprescindible para acceder á exportación. Actualmente, a balanza comercial española do sector lácteo é negativa, pero a súa dependencia do exterior é cada vez menor. Así mesmo, está a subir o valor económico das nosas exportacións, o que indica que se exportan produtos de maior valor engadido.

A nata, os queixos e a manteiga son os produtos con maior volume de exportación. Os destinos destas exportacións son principalmente outros Estados membros como Francia, Portugal e Italia. En canto ás importacións, predominan os queixos, o leite en po e a manteiga procedentes de Francia, Alemaña, Países Baixos e Portugal.

Aínda que España produce menos leite e derivados dos que necesita para atender a súa demanda interna, Galicia pode ter un futuro máis aló do seu papel actual de fornecedora do mercado nacional. Para isto é imprescindible que se afiancen os proxectos industriais baseados en produtos de alto valor engadido, que poden asumir os custos de transporte que resultan inviables a outros produtos como o leite UHT, que actualmente segue sendo o produto máis fabricado na nosa comunidade.

Dentro do sector primario galego, o subsector que fica máis imbricado no contexto internacional é o que atinxe ao pesqueiro e, por extensión, ao complexo mar-industria, que abrangue desde a construción naval ata a industria conserveira, e desde a acuicultura ata os servizos loxísticos indispensables para atender todas as necesidades da nosa frota.

Isto explica a necesidade de programar visitas periódicas ás autoridades pesqueiras e portuarias dos seguintes países, a prol de manter un contacto directo que permita unha máis áxil relación:

1. Namibia
2. Arxentina
3. Reino Unido (incluído as Illas Malvinas)

4. Estados Unidos
5. Perú
6. Marrocos
7. Mozambique
8. Illas Seichelles
9. Senegal
10. Mauritania
11. Cabo Verde
12. Guinea Bissau
13. Angola
14. Sudáfrica
15. Uruguai

A través de acordos internacionais administrativos e de acordos internacionais non normativos –terminoloxía da Lacex e da Lei española de acción exterior– formalizados en memorandos de entendemento, cómpre consolidar vencellos con Namibia ou Perú, por nomear algúns. Velaí tamén como, grazas os proxectos singulares de cooperación desenvolvidos polo Cetmar, a Consellería do Mar pode dotar de infraestrutura e *know-how* os lugares de especial vinculación con Galicia pola súa tradición marítimo-pesqueira.

Igualmente, é recomendable integrar e coordinar de forma directa a acción exterior coas entidades europeas e internacionais (FAO, organizacións rexionais de pesca...) entre a consellería competente en materia marítimo-pesqueira e os departamentos que poidan estar implicados en aspectos de xestión e ordenación do sector a nivel internacional (comercio, transporte..., mesmo a tributación dos combustibles, como tenta ordenar a OMC).

O marisqueo de a pé atravesa un momento crítico en Galicia, polo incremento das choivas, o que provoca a baixada da salinidade, a suba de temperatura no Atlántico, a causa do cambio climático, e, por suposto, a contaminación e o descenso do vento do nordeste, que imposibilitan a renovación da auga, o que ocasiona o enfraquecemento das especies.

Consideremos que a política pesqueira común (PPC) sufriu dúas grandes reformas, en 2002 e en 2013.

A reforma de 2002 non cumpriu as expectativas a curto prazo, xa que non se detivo a deterioración dalgunhas pesqueiras. Tamén deixou ao descuberto algúns problemas que ata entón no se detectaran. Foi a gran reforma contra os descartes, ben que en 2009 a Comisión puxo en marcha unha consulta pública sobre a reforma da PPC, co fin de elaborar os novos principios que deberían rexer a pesca na UE no século XXI. Tras un longo debate no Consello e, por primeira vez no Parlamento Europeo, agora colexislador, o 1 de maio de 2013 alcanzouse un acordo para o novo réxime de pesca en prol da sustentabilidade a longo prazo das actividades extractivas e da acuicultura desde os puntos de vista ambiental, económico e social, e que se basea en tres piares fundamentais:

- Nova PPC.
- Nova organización común de mercados no sector dos produtos da pesca e da acuicultura.
- Fondo Europeo Marítimo e de Pesca (FEMP), que acaba de ser modificado polo FEMPA, engadindo o A de acuicultura para o período 2021-27.

O artigo 49 do Regulamento 1380/2013 recolle a revisión da PPC indicando que «a Comisión informará o Parlamento Europeo e o Consello sobre o funcionamento da PPC». Pese a que desde a Comisión Europea se incidiu en que iso non significa que teña que facerse necesariamente unha reforma da PPC, o certo é que a DX Mare declarou en xuño de 2021 – con motivo do seminario virtual sobre a dimensión externa da PPC– que a Comisión iniciara os traballos para revisar a PPC en 2022, co fin de aplicar a esta actividade as súas estratexias contra o cambio climático e incrementar a *gobernanza* internacional dos océanos, algo de todo lóxico xa que no último ano se fixo patente o grande interese para a Comisión de Von der Leyen por adecuar a normativa europea á iniciativa estandarte do seu mandato: o Pacto verde europeo.

As consultas comezaron co fin de comprobar cal é o camiño correcto e os cambios necesarios en aspectos como a dimensión internacional da pesca (acordos con terceiros países e gobernanza), na cal a UE debe ser *líder* para unha boa xestión dos recursos mariños.

É, polo tanto, o momento idóneo para comezar cunha actividade de *lobby* que permita reconducir os ditados da PPC cara ás necesidades das comunidades costeiras europeas.

Desde Galicia entendemos que un deseño axeitado da nova PPC ten que ser unha solución europea e europeísta que reforce a cohesión social e económica e que reforce a Unión.

Os *stocks* da fachada atlántica están nunha tendencia positiva desde hai anos, pero é necesario abordar os retos actuais para alcanzar unha pesca sostible, equitativa e próspera cara ao futuro, e o maior reto é garantir que o sector pesqueiro europeo poida traballar en igualdade de condicións, xa que é unha industria enormemente globalizada. Ademais, cómpre lembrar que estar á vangarda da protección dos mares e da xente do mar é custoso para os operadores.

De igual maneira que a pasada reforma da PPC de 2013 se centrou nos obxectivos coñecidos como os *tres grandes* (rexionalización, prohibición de descartar e o máximo rendemento sostible como obxectivo da xestión dos *stocks*), propomos agora a discusión sobre os *cinco grandes*. Trátase de cinco aspectos fundamentais que salvagardar cara á reforma da PPC e na cal Galicia reitera a súa aposta por:

1. Un sector pesqueiro moderno e competitivo, especialmente en termos sociais.
2. Manterse como un actor fundamental na economía costeira europea.
3. Converterse nun actor clave na produción de proteína animal da máis alta calidade.

É importante, ademais, que o enfoque parta da situación actual, buscando e reforzando todo o que nos une. O debate debe xirar arredor duns principios fundamentais, para logo ir desenvolvendo os detalles:

- 1) Unha política pesqueira común social e de futuro: cunha perspectiva en positivo para os aspectos ambientais (vista a recuperación de moitas das especies e do alcance xeral do rendemento máximo sostible para moitas especies no Atlántico) e cunha tendencia equilibrada en termos económicos. Propomos que a atención ao aspecto social se amplíe, dando especial cabida á

potenciación da remuda xeracional mediante a mellora das condicións de vida a bordo e a adecuación da formación.

2) Un comercio pesqueiro xusto *Level Playing Field*: un mercado mundial en que poderían participar só aqueles que aceptasen os principios dun xogo xusto e equilibrado (LPF), coa intervención da DX Competencia da Comisión Europea na elaboración de estudos para todos os sectores.

3) Unha pesca sostible e compatible coa conservación da biodiversidade: indispensable para unha economía azul sostible que xere alimentos saudables, cree postos de traballo dignos e contribúa á neutralidade climática.

4) Adaptación ao cambio climático: a proteína mariña adquire un extraordinario valor estratéxico que promover como elemento esencial da seguridade alimentaria. Debe subliñarse a súa importancia nos debates sobre o quecemento global e a descarbonización. Tamén se propón presentar diante da OMC unha proposta de homoxeneización da fiscalidade en todos os países produtores de ítems pesqueiros, para evitar distorsións e falseamento da competencia.

5) A cogobernanza global como base para a sustentabilidade da actividade: centrada en alcanzar a sustentabilidade social, económica e ambiental e co papel fundamental da UE como impulsora dese equilibrio a nivel mundial. Iso implica:

5.a) Unha gobernanza oceánica global: encabezada pola loita contra a pesca ilegal e os delitos conexos. Propomos que os Estados da UE inclúan na súa lexislación cláusulas que lles prohiban aos seus nacionais a participación directa ou indirecta en empresas relacionadas coa pesca ilícita e que se tipifiquen como delitos os danos substanciais aos recursos pesqueiros. Isto trasladaríase posteriormente ao mercado global, xunto con medidas destinadas á mariña mercante para a loita contra as verdadeiras bandeiras de conveniencia en paraísos fiscais, establecendo unhas normas sociais mínimas en augas xurisdicionais europeas. Finalmente, no marco da gobernanza marítima global, a UE debe promover o establecemento dunha

limitación á capacidade pesqueira global que permita unha repartición máis xusto das oportunidades de pesca no mundo.

5.b) Un maior papel para a industria en gobernanza e xestión: mediante alianzas público-privadas na xestión, recoñecendo o seu papel ao longo da historia e cunha tolerancia cero cara aos países desenvolvidos que non respecten as liberdades alcanzadas. Tamén convén explorar novas modalidades de xestión que dean cabida á iniciativa privada en colaboración con outros actores, como as ONG.

En setembro de 2021 comezaron as actuacións galegas co anuncio das propostas da Xunta de Galicia en relación coa futura PPC'UE. Desde o principio instábase á súa presentación ao Consello Galego de Pesca (CGP), que se tivo lugar o 10 de setembro por videoconferencia. Nesta sesión explicouse o punto de partida, a folla de ruta comunitaria e a importancia dun posicionamento temperán mediante o deseño dunha estratexia para a defensa dos intereses de Galicia da cal formen parte todos os axentes do sector. Por iso acordouse crear un grupo de traballo específico sobre a PPC cuxa misión será a de enriquecer as propostas e garantir a participación a todos os niveis.

O 2 de decembro de 2021 o Consello da Xunta analizou a proposta de base, conforme as opinións vertidas no CGP de setembro e con vistas a presentar os seus resultados ao grupo de traballo da PPC do CGP, consonte o acordado.

Pola súa parte, a DX Mare publicou o 17 de decembro a consulta dirixida a axentes interesados, cun cuestionario en liña para recompilar as opinións e así preparar un informe sobre o funcionamento da PPC. O obxectivo deste informe era abordar o funcionamento da PPC, destacar as boas prácticas ou procesos innovadores e identificar calquera evidencia na súa aplicación para estudar como poder reforzala.

Galicia fai a súa propia resposta con base nas achegas do CGP pero, como parte da súa estratexia, tamén colabora activamente cos socios europeos no marco da Conferencia de Rexións Periféricas Marítimas (CRPM) para desenvolver unha resposta común. Isto permite aumentar a interlocución coas Institucións comunitarias de maneira directa, xa que é moi previsible que desde a CRPM se manteñan novos contactos.

Un capítulo especial merece a xestión do Brexit desde a perspectiva pesqueira galega. O Acordo de retirada subscrito entre a UE e o Reino Unido establecía as condicións da retirada británica, ao ser a primeira vez que un Estado abandonaba a UE. Entrou en vigor o 1 de febreiro de 2020, pero non foi ata decembro de 2020 cando se alcanzou o consenso definitivo nos aspectos concretos mediante o Acordo de cooperación e comercio EU-UK (TCA). Acadado o TCA, deron comezo as negociacións das posibilidades de pesca do ano 2021. Foi un proceso para realizar entre os meses de novembro e decembro, pero en 2021 abarcou un total de case seis meses de roldas de negociacións. A falta de acordo entre ambas as partes propiciou a fixación de cotas unilaterais e provisionais, ata poder convir as posibilidades de pesca de especies compartidas entre a UE e o Reino Unido de maneira definitiva.

Desde Galicia entendemos que ese acordo euro-británico foi positivo. No entanto, houbo moita indefinición en todo o proceso inicial que o segue lastrando. Cómpre, en consecuencia, perfeccionar o sistema de negociación cara aos próximos anos para evitar sentar un precedente negativo e pouco transparente. Sobre todo, tendo en conta que co acordo do Brexit a frota europea perderá o 25 % das súas capturas ata 2026 a cambio de acceder ás augas británicas por só cinco anos e medio.

Ademais, o poder de discusión de cotas de Galicia na UE verase minorado, xa que son moitas as especies que agora saen da negociación dos 27 para negociarse no Comité Especializado de Pesca, un foro alleo totalmente ao ámbito rexional, rodeado cun halo de indeterminación e con total falta de transparencia. Galicia ha traballar para futuras negociacións brindando datos e argumentos ao Goberno central en defensa dos intereses da frota e manteremos a nosa presenza en todos os foros nacionais e internacionais nos cales se nos permita participar, para así influenciar o proceso decisorio a alto nivel.

A Comisión Europea propuxo a creación dun mecanismo, denominado «Reserva de axuste ao Brexit» (BAR), que foi acordada polo Consello Europeo en xullo de 2020. Está dotado con 5.000 millóns de euros para axudar a contrarrestar o impacto económico e social sobre os Estados membros e os sectores máis afectados pola saída británica da UE a partir do 1 de xaneiro de 2021. Dos 4.000 millóns de euros para distribuír na primeira fase, en forma de prefinanciamento, a España corresponderíanlles 184,2 millóns. Dos 5.000 M€ para repartir, 600 estarán centrados en paliar as consecuencias do Brexit na pesca, pero a España

corresponderíanlle 2 M€ (sobre un impacto estimado de perdas de 54 M€ entre 2021 e 2026). Un primeiro tramo de 1.600 M€ de prefinanciamento corresponde a compromisos de 2021. Outros dous tramos de 1.600 M€ quedaban pendentes. Os 1.000 M€ restantes pagaranse en 2025.

Galicia mostrou desde o inicio unha profunda desavinza coa proposta de criterios fixada pola Comisión Europea, por canto non responde aos efectos directos e indirectos do Acordo pesqueiro no marco do Brexit e carece da inclusión do seu impacto real e efectivo. Propugnamos a incorporación de criterios que dean cobertura aos prexuízos directos e indirectos xerados cos termos que en materia pesqueira se conteñen no acordo xeral que rexe a saída do Reino Unido da UE, orientando a compensación do BAR cara ás perdas reais e absolutas en materia pesqueira. Defendemos a extensión dos criterios coa inclusión dos que atendan ao recorte de posibilidades de pesca en todas as augas do Atlántico Noroeste fóra de augas británicas e da UE, tales como a do bacallau en augas das Svalbard, e que son perdas efectivas derivadas da súa plasmación no anexo II do Acordo de comercio e cooperación UE-UK.

Tamén apuntamos a necesidade de introducir criterios que reflectan o impacto indirecto do acordo, tales como a minoración de cotas pola falla de execución a futuro de intercambios de cotas entre Estados membros ou a imposibilidade de flexibilizar a atribución de cotas de stocks compartidos para toda a área NEAFC, especialmente no caso de especies peláxicas. Ademais, lembramos a ampliación a 1.000 millóns de euros como mínimo para atender á compensación parcial do impacto do Brexit en materia pesqueira. Reiteramos a formulación da posibilidade de incorporación á contía xeral do BAR dos fondos non empregados do actual FEMP e que non foron executados. Así mesmo, entendemos como pouco apropiada a posibilidade de que os Estados membros ou incluso as rexións teñan que adiantar o financiamento destas medidas recollidas no BAR. Finalmente, defendemos a extensión da vixencia deste fondo de compensación, como mínimo ata 2026.

O Goberno galego creou, no seo do Consello Galego de Pesca (CGP), un grupo de traballo *postbrexit* como no Comité das Rexións e na Asemblea do Arco Atlántico, que propón o desenvolvemento dunha liña de emenda do Regulamento do Fondo de Axuste do Brexit (BAR) para sufragar os impactos indirectos na frota. Xeráronse emendas ao ditame do Comité das Rexións sobre este fondo. Previamente á redacción, remitíronse consideracións

xerais por petición de Bretaña, autora do ditame. Para reforzar a nosa postura, liderouse por Galicia un debate no seo do Arco Atlántico sobre este fondo.

No seo do Consello de Ministros da UE, o asunto foi xestionado polo ministro de Estado e de Asuntos Exteriores de Portugal (presidente do Consello na formación encargada de dirimir a posición sobre esta materia). O texto do mandato do Consello, aprobado o 29 de abril de 2021 polos embaixadores no Coreper II, establece a posición do Consello para as negociacións sobre o BAR e é froito das negociacións no Grupo de Traballo do Consello sobre o Brexit.

Unha nova fronte ábrese no seo da Organización Mundial do Comercio (OMC), onde se debaten normas sobre subvencións á pesca, xa que é a única organización que pode establecer e facer cumprir acordos mundiais para deter as axudas que distorcen a competencia a nivel mundial (pesca ilegal, non declarada e non regulada, e máis a pesca que contribúe á sobrecapacidade). Nun borrador prevese a prohibición de determinadas modalidades de subvencións á pesca que contribúan ao exceso de capacidade, e concretamente considérase que poden contribuír á sobrepesca subvencións como compra/cubrir os gastos de combustible, xeo ou cebos.

Ademais, a UE, no marco do Paquete FIT FOR 55 (obxectivo 55) para a redución de gases de efecto invernadoiro (GEI), lanzou unha proposta de modificación da Directiva sobre fiscalidade da enerxía, que prevía a supresión de exencións ao combustible pesqueiro. A proposta de revisión desta directiva (non actualizada desde 2003) adapta a norma ao Pacto verde europeo, co fin de promover a transición a unha enerxía máis limpa, e modifica a forma de gravar os produtos enerxéticos, eliminando as exencións e incentivos que quedaron obsoletos no marco do transporte aéreo e marítimo.

A pesar de que se prevé que os niveis mínimos de tributación na pesca deben ser os aplicables ao uso de combustibles para fins específicos (polo tanto, inferiores aos aplicables ao uso xeral dos combustibles), esta proposta non deixa de poder ter graves repercusións no sector a longo prazo, posto que pretende, en todo caso, eliminar o mosaico de exencións nos distintos Estados da UE, que favorece o uso de combustibles fósiles, que é o que se pretende evitar.

Desde Galicia rexeitamos a eliminación xeral do combustible subvencionado para a frota pesqueira proposta pola OMC e a UE, posto que pon en risco a rendibilidade e o futuro do sector pesqueiro galego. Trátase, canda menos, dunha medida inxusta que criminaliza as frotas comunitarias, como a galega, que demostraron practicar unha pesca responsable e sostible, tal e como exige a normativa europea.

Entendemos que se poden tomar outras medidas para frear a sobrepesca e as prácticas irresponsables de determinadas frotas, sen prexudicar a quen actúa con responsabilidade. Para nós cómpre máis marxe e estudo para a redución dos GEI en motores pesqueiros.

No marco da COP 26 realizouse un seminario internacional para chamar a atención sobre estas necesidades e encargáronse informes sobre o impacto normativo a nivel de *level playing fiel*, así como o impacto económico sobre a frota galega e a pegada de carbono pesqueiro. Desde a Xunta de Galicia, o sector pesqueiro e a cadea mar-industria, reclamando tamén a cooperación da Administración xeral do Estado, traballouse nunha actuación conxunta ante das Institucións europeas, para que reconsideren os termos da directiva, e así adaptarse desde o principio ás necesidades da frota galega, a máis grande da UE.

A finais de novembro de 2021, a conselleira do Mar tivo a oportunidade de intercambiar puntos de vista para chamar a atención de todas as autoridades competentes na materia. Tal foi o caso da remisión de opinións coa Secretaría Xeral de Pesca do Ministerio de Alimentación, Pesca e Medio Ambiente e co embaixador adxunto da Representación Permanente de España ante da UE en Bruxelas. Pero tamén se interveu a través da reunión co xefe do equipo negociador da UE para a Conferencia Ministerial da OMC, co director da DX Comercio da Comisión Europea e coas diferentes reunións presenciais mantidas con outras direccións xerais, que tamén son transversalmente responsables das cuestións que nos preocupan agora, como son a DX Mare, DX Fiscalidade e Unión Aduaneira (DX Taxud) e DX Competencia.

Con esta aproximación e, tendo en conta que a Conferencia Ministerial da OMC foi aprazada pola covid-19, continuouse o traballo na liña sinalada para, entre todos, conseguir reorientar a nova normativa á realidade imperante no noso sector.

Así, a conselleira do Mar viaxou a Xenebra a finais de xaneiro de 2022 para manter unha reunión co embaixador representante da UE diante da OMC, que se amosou moi interesado polas propostas galegas e sinalou que son, na súa maior parte, acordes coa posición da UE. Comunicoulle á conselleira que se prevé que o debate se retome na modalidade de Conferencia Ministerial. Mentres, continúan os contactos entre as delegacións. Galicia enviou unha versión traducida e sintetizada dos datos do informe aos servizos da UE en Xenebra.

Tamén debemos considerar o Regulamento (CE) 1224/2009 do Consello, do 20 de novembro, que establece o réxime comunitario de control para garantir o cumprimento da PPC, concretamente pola intención de inserir a localización de embarcacións de menos de 12 metros de eslora, que a pesar das exencións previstas no texto do Consello (exención limitada da obriga de utilizar o sistema de vixilancia VMS para algúns buques de menos de 9 metros de eslora, con condicións estritas) se mantén para unha gran porcentaxe dos buques galegos, que non poden beneficiarse delas. Ou a cuestión máis polémica, que se preservou tanto no texto do PE como do Consello e que defende con firmeza o comisario, como é a incorporación de sistemas de vixilancia e control mediante cámaras de circuíto pechado de televisión (CCTV). Tanto o Pleno do PE como o Consello estableceron a instalación de cámaras a bordo, obrigatoria para unha «porcentaxe mínima» de embarcacións de máis de 12 metros de eslora identificadas como con «grave risco de incumprimento» da obriga de desembarque. Existe unha corrente de opinión que considera que a instalación debера imporse como sanción nos casos de infraccións graves e que se podería establecer un sistema de incentivos para que as embarcacións decidan incorporala voluntariamente (co incremento de cotas ou coa retirada de puntos negativos por infraccións, por exemplo).

En canto ao Pacto Verde impulsado pola Comisión Europea e a súa estratexia de biodiversidade para 2030 no tocante á pesca, aspírase a limitar a sobreexplotación dos bancos pesqueiros, eliminar as capturas incidentais e combater as prácticas que danan os leitos mariños. Compartindo estes propósitos, o preocupante é que desde Bruxelas non se incida en estender os controis aos extractores e fornecedores de terceiros Estados. Cómpre lembrar que, consonte coa FAO, o *ranking* mundial de frota por volume pesqueiro vén

liderado pola República Popular China, seguida por Perú, Indonesia e Rusia.¹⁵ A primeira frota da UE, a frota española, pesca moitísimo menos. Isto explica polo demais que a UE sexa moi deficitaria en peixe con que fornecer a súa cidadanía.

¹⁵ FAO: *The State of World Fisheries and Aquaculture 2020*.
<https://www.fao.org/3/ca9229en/ca9229en.pdf>

TABLE 2
MARINE CAPTURE PRODUCTION: MAJOR PRODUCING COUNTRIES AND TERRITORIES

Country or territory	Production (average per year)			Production				Percentage of total, 2018
	1980s	1990s	2000s	2015	2016	2017	2018	
	(million tonnes, live weight)							
China	3.82	9.96	12.43	14.39	13.78	13.19	12.68	15
Peru (total)	4.14	8.10	8.07	4.79	3.77	4.13	7.15	8
<i>Peru (excluding anchoveta)</i>	2.50	2.54	0.95	1.02	0.92	0.83	0.96	–
Indonesia	1.74	3.03	4.37	6.22	6.11	6.31	6.71	8
Russian Federation	1.51	4.72	3.20	4.17	4.47	4.59	4.84	6
United States of America	4.53	5.15	4.75	5.02	4.88	5.02	4.72	6
India	1.69	2.60	2.95	3.50	3.71	3.94	3.62	4
Viet Nam	0.53	0.94	1.72	2.71	2.93	3.15	3.19	4
Japan	10.59	6.72	4.41	3.37	3.17	3.18	3.10	4
Norway	2.21	2.43	2.52	2.29	2.03	2.38	2.49	3
Chile (total)	4.52	5.95	4.02	1.79	1.50	1.92	2.12	3
<i>Chile (excluding anchoveta)</i>	4.00	4.45	2.75	1.25	1.16	1.29	1.27	–
Philippines	1.32	1.68	2.08	1.95	1.87	1.72	1.89	2
Thailand	2.08	2.70	2.38	1.32	1.34	1.31	1.51	2
Mexico	1.21	1.18	1.31	1.32	1.31	1.46	1.47	2
Malaysia	0.76	1.08	1.31	1.49	1.57	1.47	1.45	2
Morocco	0.46	0.68	0.97	1.35	1.43	1.36	1.36	2
Republic of Korea	2.18	2.25	1.78	1.64	1.35	1.35	1.33	2
Iceland	1.43	1.67	1.66	1.32	1.07	1.18	1.26	1
Myanmar	0.50	0.61	1.10	1.11	1.19	1.27	1.14	1
Mauritania	0.06	0.06	0.19	0.39	0.59	0.78	0.95	1
Spain	1.21	1.13	0.92	0.97	0.91	0.94	0.92	1
Argentina	0.41	0.99	0.94	0.80	0.74	0.81	0.82	1
Taiwan Province of China	0.83	1.05	1.02	0.99	0.75	0.75	0.81	1
Denmark	1.86	1.71	1.05	0.87	0.67	0.90	0.79	1
Canada	1.41	1.09	1.01	0.82	0.84	0.81	0.78	1
Iran (Islamic Republic of)	0.11	0.23	0.31	0.54	0.59	0.69	0.72	1
Total 25 major producers	51.10	67.71	66.45	65.11	62.58	64.60	67.83	80
Total all other producers	21.00	14.15	15.12	15.39	15.69	16.61	16.58	20
World total	72.10	81.86	81.56	80.51	78.27	81.21	84.41	100

SOURCE: FAO.

Por iso mantemos que sería desexable que se incluíse na proposta que se atopa no propio Pacto verde europeo –ausente na Estratexia europea *Farm to Fork*, F2F– que «Os alimentos importados que non cumpren coas normas ambientais pertinentes da UE non están permitidos nos mercados da UE.» (COM (2019) 640 final, p. 12).

Tamén é preocupante que non se engada referencia ningunha ao feito de que a pesca e a acuicultura sostíbeles contribúen á consecución de oito ODS dos 17 totais, como son:

ODS 1: Por fin á pobreza en todas as súas formas en todo o mundo

ODS 2: Por fin á fame, lograr a seguridade alimentaria e a mellora da nutrición

ODS 3: Garantir unha vida sa e promover o benestar para todos en todas as idades

ODS 8: Promover o crecemento económico sostido, inclusivo e sostible, o pleno emprego e produtivo e o traballo decente para todos

ODS 9: Construír infraestruturas resilientes, promover a industrialización inclusiva e sostible e fomentar a innovación

ODS 12: Garantir modalidades de consumo e produción sostibles

ODS 13: Adoptar medidas urxentes para combater o cambio climático e os seus efectos

ODS 14: Conservar e utilizar de forma sostible os océanos, os mares e os recursos mariños para o desenvolvemento sostible.

Velaí que desde Galicia debemos reforzar a noción e consolidación en Europa da economía azul (*blue economy*), por representar o enfoque máis axeitado para os intereses socioeconómicos do noso pobo e ser, ademais, plenamente compatible coa sustentabilidade e a conservación do medio.

Daquela, apostamos por que Europa defenda as actividades marítimo-pesqueiras tradicionais, intensificando a coordinación e compatibilidade con outras actividades e o equilibrio e a sustentabilidade en termos ambientais, sociais e económicos. Estas

actividades deben poder optar a fondos europeos vinculados ao mar ou ao desenvolvemento rexional (FEMPA, Feder, FSE), ou recibir apoio desde o BEI ou o fondo BlueInvest. Pero sobre todo, cara ao exterior da UE, defendemos a aplicación das experiencias de traballo coa FAO, cunha orientación particular á creación da Rede e Oficina de Portos Azuis, do compromiso coa gobernanza internacional dos mares e da extensión das normas europeas sobre control pesqueiro a terceiros Estados.

Por último, debemos atender á situación dos intereses pesqueiros galegos en relación co impacto do Brexit na área das Malvinas e respecto á frota norueguesa nos caladoiros setentrionais.

Como adecuación ás novas circunstancias derivadas do Brexit e do contido do Tratado de cooperación e comercio entre a UE e o Reino Unido (TCA), o 22 de xullo de 2021 publicouse o Regulamento (UE) 2021/1203 do Consello, do 19 de xullo, polo que se modifica o Regulamento (UE) 2020/1706 no que respecta á inclusión de continxentes arancelarios autónomos á Unión de determinados produtos da pesca. Esta norma foi precisamente modificada para excluír países e territorios británicos de ultramar que xa non gozan de reducións arancelarias para as exportacións de produtos pesqueiros á UE. A norma establece, por tanto, a cantidade en toneladas que pode entrar na UE de determinados produtos desde terceiros países e revísase periodicamente para adecuar os continxentes ás necesidades da industria europea. Galicia participou das negociacións do Consello de Ministros da UE en numerosas das actualizacións desta norma e por iso ten información de primeira man. Así, defendemos a necesidade de articular continxentes aduaneiros para os produtos da frota de bandeira malvina que se procesan na UE, e particularmente en Galicia. O obxectivo será participar no Comité Especializado de Pesca, órgano mixto creado ao abeiro do Acordo entre a UE e o Reino Unido.

Ademais, debemos permanecer vixiantes no que atinxe á modificación do réxime xurídico da pesca nas Malvinas, xa que o seu Goberno asinou un acordo coa asociación de armadores locais (*Falkland Islands Fishing Companies Association, FIFCA*) no cal, entre outras medidas, se pretendía o aumento da cota de participación accionarial e do control pola industria pesqueira local, dada a dependencia do sector da importación de servizos de pesca estranxeiros. Tras dous anos de tramitación, aprobouse unha normativa pola que se

instaura un cambio de licenzas denominadas ITQ (cota individual transferible) ás novas ITQ-B.

As empresas que desexen conservar os seus dereitos ITQ poden seguir operando da forma habitual, pero as que queiran solicitar a ITQ-B para un novo período de 25 anos deberán cumprir o criterio de contar cun mínimo dun 51 % de capital orixinario malvino –en lugar do 25,1 % previo–. Deste xeito, as empresas mixtas –*joint ventures*– creadas para pescar nas Malvinas poderán renovar as súas licenzas de maneira anticipada, xa que a expiración destas estaba prevista para 2031.

Con respecto á relación pesqueira con Noruega, debemos ter presente que o Acordo da UE con ese país é o de maior magnitude no norte de Europa e baséase nun acordo de 1980 e nun troco de notas de 1992. Xestiónase mediante consultas anuais entre as dúas partes, que versan sobre o establecemento dos TAC para as poboacións que se xestionan conxuntamente no Mar do Norte, en particular, o bacallau, a solla e o peixe burro. A proximidade xeográfica coa UE e o feito de que nun inicio Noruega non alcanzase acordo de pesca co Reino Unido tras o Brexit son as dúas potenciais razóns que parecen motivar a actitude desafiante do país nórdico que recentemente se atribuíu de forma unilateral –xunto coas Feroe– unha cota de cabala moi por riba do establecido no Acordo, un 55 %. Isto implica que a captura de cabala é un 40 % maior do establecido no asesoramento de ICES, acordado polas partes en 2020, con todo o que implica en termos de xestión da especie. Esta conduta belixerante xa tivo lugar no pasado, e pola mesma especie, aínda que por parte das Feroe, razón pola cal a UE empregou dous anos na creación das ferramentas que permitisen impor sancións ante estes flagrantes incumprimentos. Con todo, a UE adoita ser remisa ao seu emprego, porque poñen en risco as relacións diplomáticas.

Así mesmo, asistimos ao recorte da cota de bacallau ártico para os buques da UE, que acceden ás augas das Svalbard. Este conflito que xorde pola interpretación do Tratado de París de 1920, que concedeu a soberanía do arquipélago a Noruega, aínda que preserva os dereitos de explotación dos seus recursos aos signatarios. Con todo, Noruega regula unilateralmente a explotación na zona económica das illas. A UE intercambiou varias cartas con Noruega para expresar a súa preocupación porque os dereitos de pesca lexítimos da UE para o bacallau do Ártico nas augas das Svalbard –que en opinión da UE ascenden a 24.546 t.– non se respectaran plenamente, dado que Noruega avisou a frota da UE do esgotamento

da súa cota, que para as autoridades norueguesas era de só 17.885 t. A asignación unilateral de cotas evidencia unha deterioración nas relacións pesqueiras e supón un ataque á xestión sustentable que defende a UE en todos os seus aspectos, ambiental, social e económico.

Ao noso parecer, a UE debe actuar de maneira contundente e inmediata, como no seu día fixo coas Feroe e Islandia, eliminando os acordos preferenciais e impondo sancións comerciais ou por pesca ilegal que desincentiven este tipo de condutas para evitar precedentes a futuro con outros países ou con outras especies. En canto ao acceso ás Svalbard, non deixa de ser outra chamada de atención á falta de entendemento e ao pouco respecto aos acordos acadados, aínda que sexa unha cuestión que se arrastre desde antes do Brexit.

6.1.E. Selo-país no exterior

Proxectar a Galicia no exterior e modelar a súa imaxe vista desde fóra polos foráneos é unha tarefa xeracional, alén do intervalo dunha manchea de lexislaturas e alén da estrita tarefa de calquera Goberno. A boa imaxe axuda, e moito, a gañar sona, prestixio, capacidade de atraer investimentos e poboación cualificada que contribúan ao desenvolvemento do país, mesmo en ámbitos nos cales nin sequera se soñou por mor da fugaz substitución dunhas tecnoloxías por outras e pola acelerada obsolescencia dunha chea de produtos e servizos.

Cando en 1952 se presentou a película *The Quiet Man (O home tranquilo)*, de John Ford, a situación real en Irlanda distaba moito da atmosfera presentada no filme. Daquela, a Illa Esmeralda apenas recibía irlandeses retornados e padecía unha severa crise socioeconómica desde o nacemento da República, acentuada por unhas teimudas e ideolóxicas políticas autárquicas. Porén, esa imaxe amable calou fóra de Irlanda entre xentes sen devanceiros irlandeses e ademais facilitou que esa zona occidental da Illa onde estaba ambientada, das máis pobres nela, fose percibida como un lugar axeitado para unha boa vida. Hoxe acolle empresas de software, de telecomunicacións e de fabricación de produtos sanitarios, entre outras, que pouco teñen que ver coa base produtiva autóctona e primaria da rexión.

Por Europa adiante podemos atopar exemplos inspiradores. Bretaña ou Schleswig-Holstein serían casos que cumpriría considerar, por referir supostos cunha forte personalidade propia e recoñecida identidade, tanto nun Estado centralista como nun Estado federal e fortemente descentralizado.

En calquera circunstancia, Galicia debe buscar o seu camiño para ir construíndo un selo propio, perenne, ben recoñecible e con prestixio. Para este fin, convén iniciar o debate sobre que elementos ou singularidades interesa subliñar á nosa proxección e promoción para sermos atractivos desde fóra, pensando en xentes que pouca, escasa ou nula relación teñen con Galicia en canto que suxeito colectivo. *A priori*, eses elementos ou singularidades poderían ser:

- Cor verde, como símbolo dun país con grandes valores naturais e non saturado de contaminantes, como por desgraza acontece en gran parte da Europa continental e atlántica.
- Esperanza de vida, cunha das cotas máis altas de Europa e do planeta.
- Amplos espazos abertos e sen contaminación lumínica para gozar da visión das estrelas e do universo.
- Calidade de vida, con excelentes alimentos autóctonos, auga abundosa de calidade e cunha sanidade pública universal de primeiro nivel, como acredita a taxa de transplantes realizados con éxito.
- Moi boas comunicacións portuarias e aeroportuarias co resto de Europa e conexións de alta velocidade ferroviaria co *hub* de Madrid-Barajas en menos de tres horas e con Porto por autoestrada en menos de dúas horas, máis unha prevista conexión de alta velocidade por camiños de ferro.
- Sistema educativo de gran calidade en todos os niveis, con oferta pública e privada.
- Máximo grao de seguridade cidadá, cunha das menores taxas de criminalidade de Europa.

- Único lugar do planeta onde conflúen nun mesmo territorio as grandes culturas hispánica, portuguesa e española, que suman máis de 700 millóns de falantes, síntese do segundo e do sexto idioma máis falados do planeta, considerando os nativos que os empregan acotío –480 millóns para o caso do español e algo máis de 220 millóns para o portugués–, ao que se engade o idioma xenuinamente galego, do que se desenvolveu o portugués.

Debemos ir levantando, daquela, unha nova imaxe de Galicia vista desde fóra, lonxe dos tópicos pasados e mesmo dos presentes –caso da deturpada imaxe que reflicten as series de temática *noir*, fundamentalmente ligadas ao narcotráfico e ao crime organizado, fenómenos marxinais que están moi afastados da realidade cotiá da inmensa maioría dos galegos, e sobre todo do interior do país e da costa máis setentrional, que é onde cómpre investir e gañar poboación con urxencia mediante capitais produtivos que comporten empregos moi cualificados–.

Ademais, cumpriría ir pensando nunha icona doada de lembrar visualmente e que co tempo identificase a Galicia con aqueles elementos e singularidades salientados e con gran consenso interno, alén da simboloxía institucional, tradicional ou oficial, pero sempre pensando en ir destinada ás rexións do planeta onde moita xente nin sequera é capaz de situar ben España dentro de Europa, como acontecería nas rexións de máis intenso desenvolvemento científico, tecnolóxico e industrial desde comezos do XXI –fundamentalmente beiras do Pacífico por riba da liña do ecuador–. Un modelo tentativo podería ser:

Pensemos que os galegos do interior e do exterior roldamos escasamente os tres millóns de cidadáns entre preto de 450 millóns que residimos na UE, e entre os 7.875 millóns que considera a ONU para todo o planeta en 2021. Ou sexa, somos 0'66 % da UE e o 0'038 % do planeta. Para situarnos, para superar os primeiros estadios de peneira nos procesos mundiais de localización de novas actividades e investimentos hai que ofertar un perfil que nos identifique de maneira moi intuitiva e doada de lembrar. Mais isto require o maior consenso sociocultural e político, e desde a Egaex só cómpre lanzar este debate e animalo.

A Radiotelevisión pública ten tamén un papel importante na creación do selo Galicia, xa que é o principal axente informativo e de entretemento audiovisual con capacidade de exportar a imaxe galega. A CRTVG ten unha longa experiencia na venda de produtos de ficción, de entretemento e informativos elaborados coa óptica galega ás principais plataformas audiovisuais dixitais mundiais e aos operadores televisivos de referencia en países coma Arxentina, Uruguai, México, Panamá ou mesmo Brasil. Isto converte os medios públicos galegos nun dos principais emisores da imaxe de Galicia como un lugar de interese tanto pola súa paisaxe como pola súa economía, sociedade ou cultura.

6.2 Cultura, educación e universidades

Para unha cultura como a galega a vocación exterior é a manifestación dunha necesidade existencial. Que haxa aínda preto de medio millón de galegos fóra da Península Ibérica que se recoñecen como cidadáns do país, nos termos que indica o artigo 3 do noso Estatuto de autonomía ao se referir á «condición política de galegos», avala esa vocación. Mais tamén, vendo como o noso censo de xente nova vai decaendo desde a década dos oitenta do século precedente, temos que concluír que precisamos exportar os nosos produtos culturais para manter no país unha industria digna desa cualificación.

Desde este punto de vista, a grande esperanza galega radica na evolución do Brasil, aínda que padecese un forte choque por mor do impacto da covid-19. Unha nidia explicación desta esperanza podémola atopar nas perspectivas da industria editorial galega, a causa da persistente caída de potenciais lectores nas diversas etapas educativas, que é onde se concentra maiormente a demanda. Pero tamén podería verse na industria musical ou mesmo na audiovisual.

Para acometer estas tarefas resulta altamente recomendable buscar e tecer alianzas con socios portugueses, dado que a diferenza de escala entre o Brasil e a suma de Galicia+Portugal así o aconsella. Neste punto temos que mellorar o nivel de inserción da cultura e dos produtos culturais galegos entre os case dez millóns de portugueses, número que tamén se ha contraer durante as vindeiras décadas, consonte coas proxeccións feitas polo Instituto Nacional de Estatística sito en Lisboa, que auguran a perda de ata $\frac{1}{4}$ da poboación lusa antes da fin deste século.

Desta maneira, todo canto supoña intensificar a presenza e coñecemento de creadores e de industrias culturais lusas en Galicia, seguida dunha recíproca e parella actitude para os homólogos galegos en Portugal, ha ser extremadamente positivo para todo o continuo que vai de Ortegal a Sagres e para as xentes que o habitan.

Nesta liña, conviría ir explorando a medra dos intercambios escolares entre Portugal e Galicia, e desde a ESO ata o bacharelato e a formación profesional de todos os niveis. Este campo precisa ser máis traballado, porque tamén insuflaría novos azos aos intercambios universitarios, nunha sorte de Erasmus luso-galaico cun impacto e volume moi superior ao

que polo de agora ten o propio programa Erasmus tradicional entre nós. Mesmo debemos avaliar coa Administración xeral do Estado a posibilidade de crear un complementario programa Séneca de ámbito ibérico, que converta en naturais e normais os estudos universitarios transfronteirizos na vella Hispania de orixe romana.

O novo Tratado de amizade e cooperación de 2021 entre Portugal e España, que dá continuidade ao de 1977 asinado polos primeiros ministros Soares e Suárez, abre novas e amplas portas para pensar na instrumentación de acordos internacionais administrativos que permitan remover cantos atrancos poidan existir para facilitar a validación de materias, recoñecemento de títulos ou para superar calquera outro aspecto burocrático que limitase o desexable incremento da mobilidade universitaria e cultural por riba do Miño e das montañas orientais.

Unha boa estratexia nesta liña sería a promoción da creación de escolas transfronteirizas entre Galicia e Portugal.

Tratado hispano-portugués ¹⁶ de 1977	Tratado luso-español ¹⁷ de 2021
Artigo 5.º <i>As partes contratantes, co obxectivo de facilitar aos respectivos pobos un coñecemento máis efectivo dos valores e realizacións culturais da outra parte,</i>	Artigo 5.º <i>Cooperación en materia de linguas, educación e cultura</i> <i>1. As partes recoñecen o papel das linguas, a educación e a cultura como</i>

16 <https://www.ministeriopublico.pt/instrumento/tratado-de-amizade-e-cooperacao-entre-portugal-e-espanha-0>

17 <https://www.lamoncloa.gob.es/presidente/actividades/Documents/2021/281021-TratadoAmistadCooperacionEspanaPortugal.pdf>

ARTIGO 18.º

Outros instrumentos

1. O presente tratado non afectará a vixencia dos convenios bilaterais concluídos anteriormente entre as partes, tales como o Tratado de amizade e cooperación entre Portugal e España, feito en Madrid o 22 de novembro de 1977 (...).

2. As partes poderán establecer, cando o consideren necesario, instrumentos adicionais, de carácter complementario, en todos os ámbitos comprendidos no presente tratado.

deciden promover: o ensino do idioma a nivel universitario e a conservación da lingua materna polos fillos dos emigrantes; a difusión e circulación da produción literaria e musical, das obras teatrais, cinematográficas e televisivas, así como o mellor coñecemento da creación artística; o intercambio de misións de profesores, investigadores e especialistas, ben como de estudantes, e a cooperación entre academias, universidades, institutos especializados e organizacións xuvenís e deportivas.

vectores relevantes da súa relación bilateral.

2. Comprométense a promover a investigación conxunta e a respectiva aprendizaxe de idiomas, en especial a través dunha aposta pola cooperación universitaria, particularmente mediante iniciativas comúns, como a creación de cursos e graos conxuntos entre institucións, a promoción da mobilidade e o intercambio de estudantes e docentes de institucións de ensinanza superior, así como dunha dinamización do acceso aberto a publicacións e datos científicos.

3. No ámbito cultural, desexando fortalecer as relacións de amizade e reforzar os lazos históricos entre os dous Estados, as partes promoverán a cooperación no marco das relacións bilaterais e multilaterais na área da cultura, tendo en consideración o papel desta no desenvolvemento sostible, na transformación das sociedades e na cohesión territorial.

4. As partes promoverán un mellor entendemento mutuo, así como un maior coñecemento da historia e das artes e as culturas dos seus pobos a través das áreas do patrimonio, museos, arquivos, bibliotecas, literatura, artes plásticas, música, teatro, danza, cine e sector audiovisual, así como os demais ámbitos

	<i>da actividade artística e cultural, e do desenvolvemento de iniciativas destinadas a intensificar a cooperación entre os dous Estados e promover a creatividade e a innovación.</i>
--	--

No entanto, Galicia pode e debe converterse nun anovado elo da Unión Ibérica nas ordes cultural, educativa e universitaria, reforzándose mutuamente para realizar logo suxestivas ofertas no Brasil, e servindo de ponte para que a vibrante cultura brasileira teña a estima que merece na vella Europa. Esta dinámica podería logo estenderse a outras áreas de Lusofonía, comezando por Angola e por Mozambique.

O Consello da Cultura Galega e o Instituto Camões están chamados a serviren de catalizadores desa nova dinámica, en gran medida grazas ao clima de cooperación e confianza mutua que veñen cultivando desde hai moitos anos.

Para pór en práctica esta cooperación entre Galicia e o mundo lusófono no eido cultural sería necesario crear un plan específico por proposta do Consello da Cultura Galega polo seu rol na CPLP para os países de lingua portuguesa que evidencie a doada intercomprensión lingüística e que recolla todos os aspectos da marca Galicia. Este plan desenvolveríase no Brasil e Portugal, pero sen esquecer ter en conta outros suxeitos como Cabo Verde ou Angola.

6.3 Galeguidade e poboación

Tal como recolle a Lacex no número 2 da súa disposición derradeira primeira, ao se referir ao Consello da Cultura Galega, somos un pobo transterritorial.

Segundo o IGE, no ano 2022, os datos desagregados por sexo das persoas galegas residentes no estranxeiro son:

	Total	Homes	Mulleres
Continente			
Europa	113.877	56.994	56.883
África	1.051	627	424
América	410.591	197.346	213.245
Asia	1.439	800	639
Oceanía	2.080	1.101	979
Total	529.038	256.868	272.170

Grazas ao peso das persoas galegas que viven en América, o número de galegas que viven no estranxeiro é superior, por pouco, ao número de galegos, o que xustifica, en parte, a previsión de actuacións específicas cara ao seu retorno.

O Consello da Xunta de Galicia aprobou o 15.XII.2022 a nova Estratexia Retorna 2023-26 (ERG2026), que ha ser un dos piares hermenéuticos e inspiradores na aplicación da Egaex 2025-2029, xunto coa planificación do Igape a prol do fomento das exportacións e da captación de investimentos produtivos, todos integrados co prevalente Plan estratéxico de Galicia 2022-2030.

Debemos ter presente que os galegos aos cales debemos dirixirnos veñen daquela determinados na ERG2026 e han ser considerados polo conxunto da Administración autonómica:

Poboación galega no exterior, nados en España
e no estranxeiro (comparativa 2009 – 2018 – 2022) INE

ANOS	NACIDOS EN ESPAÑA	NACIDOS ESTRANXEIRO	TOTAL
2022	143.569 / 27%	384.310 / 73%	529.038
2018	151.589 / 30%	363.284 / 70%	516.489
2009	160.792 / 42%	218.401 / 58%	383.599

Agora, o ERG2026 duplica o número de medidas operativas e aínda máis o seu orzamento asociado respecto da súa predecesora, a Estratexia Retorna 2020. Nesta nova programación, o obxectivo primordial pasa por favorecer o regreso de 30.000 galegos do exterior, maiormente considerando que a primeira Estratexia Retorna superou as previsións iniciais, ao partir dun obxectivo de 20.000 galegos retornados, cando ao seu cabo tornaron á nosa terra 28.000 galegos ou descendentes.

Desde a Xunta de Galicia, todos debemos interiorizar que a ERG2026 pivota sobre catro áreas sectoriais:

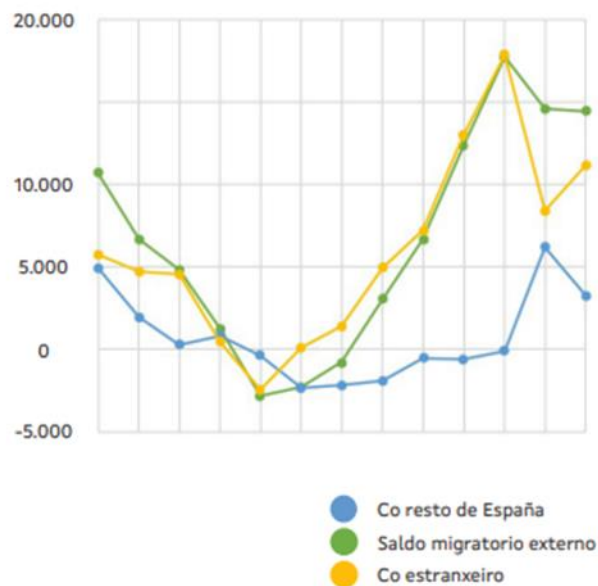

ÁREAS	OBXECTIVOS		MEDIDAS	
ASESORAMENTO, SEGUIMENTO, COORDINACIÓN E CONTROL	4	13,3%	11	8%
SOCIAL	8	26,7%	24	25%
EDUCATIVA	10	33,3%	28	30%
LABORAL	8	26,7%	37	37%
TOTAL	30	100%	100	100%

En liña co perseguido, o orzamento asociado á ERG 2026 medra de xeito substancial, máis que triplicándose, ao pasar dos 15 millóns de euros previos a 50 millóns de euros. Ademais, hai que contar con outros incentivos xestionados polos respectivos departamentos e entidades autonómicos, que poden encamiñar ata 450 millóns de euros durante o período estimado.

A integración de todas estas iniciativas xunto co lanzamento do Estatuto de investidor da diáspora (EID) debe propiciar a consolidación do retorno galego e da súa propia inercia para mellorar os nosos indicadores demográficos e o incremento da densidade poboacional naquelas bisbarras onde cómpre con maior urxencia o rexuvenecemento, apoiándose na evolución positiva do saldo migratorio a prol de Galicia.

Saldo migratorio externo de Galicia 2009 - 2021 - INE

Como salienta a ERG2026, sumamos xa nove exercicios consecutivos de crecemento do retorno e case o 60 % dos retornados son menores de 45 anos, ou sexa, son novos galegos que fican por baixo da media de idade dos residentes en Galicia, que consonte co INE mesmo supera os 48 anos.

INE

Instituto Nacional de Estadística

INEbase / Fenó... / Demo... / Indica... / Indicadores de Estructura de la Población

Indicadores de Estructura de la Población

Resultados por comunidades autónomas

Edad Media de la Población por comunidad autónoma, según sexo

Unidades: Años

Tabla Mapa

	2022
12 Galicia	
Ambos sexos	48,01 ^º

Lembremos que só na última década tornaron a Galicia máis de 40.000 galegos, tanto de nacemento como descendentes de galegos. Velaí como o saldo migratorio de Galicia en 2020 foi positivo en máis de 14.000 persoas. Por conseguinte, todas as iniciativas impulsadas pola Egaex deben ter sempre presente que a atención aos propósitos da ERG2026 ha ser capital, para afianzar os alicerces demográficos e socioeconómicos do país.

Os galegos de fóra son tamén os nosos concidadáns, integrantes deste pobo transterritorial, e neles fica igualmente o noso futuro como *gens* cultural, nunha acepción anovada e moi ampla do acoutado termo latino (*gens*: familia, tribo).

Non en van a Lidega (Lei 5/2021, do 2 de febreiro, de impulso demográfico de Galicia) establece de maneira taxativa no seu artigo 70 –*Afianzamento dos vínculos coa poboación galega residente no exterior*– que a Administración autonómica levará a cabo programas de carácter cultural, lingüístico, educativo, sociosanitario e de reforzo dos vínculos dirixidos á poboación galega residente no exterior, coa finalidade de fortalecer o seu sentido de pertenza a Galicia. Ademais, o desenvolvemento destes programas preverá actuacións especificamente dirixidas á mocidade e ás mulleres, que favorezan o retorno. Pero a Lidega prosegue prevendo que a Administración autonómica facilitará o asentamento das persoas galegas retornadas en igualdade de condicións que o resto da poboación de Galicia. Para estes efectos, eliminará as eventuais barreiras no acceso aos programas e servizos da súa competencia e prestará especial atención ás necesidades no medio rural –artigo 71–. Con esa finalidade, a Administración autonómica desenvolverá, no ámbito das súas competencias, as accións necesarias para unha adecuada información, orientación e seguimento da persoa retornada e da súa familia, tanto no seu país de procedencia como na súa chegada a Galicia, para conseguir unha plena inclusión na sociedade galega, desenvolvendo accións específicas de asesoramento sobre o acceso ao emprego, con carácter previo e no momento do seu retorno. Así, disporá dunha unidade de xestión integral que lle dea a coñecer á poboación galega residente no exterior as axudas e os programas existentes e facilite información e seguimento personalizado ás persoas galegas retornadas e ás súas familias –artigo 72, apoio no proceso de retorno–.

Neste orde de cousas, no eido da formación, do emprego e do emprendemento, ponse en marcha o Programa Galicia retorna, nas súas modalidades de Retorna cualifica, Retorna emprego e Retorna acelera Emprendemento, destinado á orientación, formación,

cualificación e intermediación de persoas galegas no exterior, en prol do seu retorno a Galicia coa posibilidade de traballar na súa terra co conseguinte retorno do talento e asentamento de poboación en Galicia.

Así mesmo, a Lacex (Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia) dispón agora de modernas medidas efectivas para preservar os lazos entre galegos e tecer redes coas novas modalidades migratorias, que moi pouco teñen en común coas dos séculos XIX e XX. Entre outros motivos porque a maioría dos galegos que se desprazan fóra son profesionais extraordinariamente cualificados e emprendedores en actividades con gran futuro, e a maiores con moita mobilidade internacional, sen se agruparen arredor de centros galegos tradicionais, como fixeron os nosos devanceiros. Concretamente, a Lacex prevé a levanza dun Asento de galegos no exterior (ASGE), xa que as cidadás e os cidadáns coa condición política de galegas e galegos, consonte co artigo terceiro do noso Estatuto de autonomía, que se despracen ao exterior por máis dun ano se poderán inscribir de modo voluntario no devandito ASGE, dependente do órgano de dirección responsable do apoio á diáspora galega, sen prexuízo da súa inscrición obrigatoria como residentes no exterior no Rexistro de Matrícula consular correspondente, de acordo coa normativa estatal. Así, facilitarase a realización de xestións administrativas coas administracións galegas e a constitución de redes de apoio, asistencia e difusión cultural, ademais de propiciar o seu axeitado retorno a Galicia. Para a inscrición no ASGE será necesaria a presentación dunha solicitude por vía electrónica, conforme o modelo que estableza a Administración autonómica. Unha vez presentada a solicitude, o órgano de dirección responsable do apoio á diáspora galega remitiralle un correo electrónico e unha comunicación postal á persoa solicitante no seu enderezo foráneo, para verificar deste xeito a súa residencia no exterior. Na comunicación postal constará unha clave persoal, que deberá remitir quen sexa a destinataria ou o destinatario por vía electrónica.

Para incentivar a inscrición no devandito asento, entenderase que existen razóns de interese público para a aplicación da tramitación de urxencia aos procedementos iniciados polos galegos e as galegas inscritos no ASGE, cando estes e estas así o soliciten, á hora de realizaren trámites a distancia relacionados co eido educativo, sanitario e asistencial, como pode ser o acceso a rexistros públicos autonómicos, a emisión de certificados, a consulta do historial médico custodiado polo Servizo Galego de Saúde ou a solicitude de copias de

documentos oficiais expedidos pola Administración autonómica, así como para se beneficiaren de procedementos de concesión de axudas, subvencións ou bolsas de estudo. Como garantía, o ASGE estará sometido á normativa europea e española de tratamento de datos persoais. O órgano de dirección responsable do apoio á cidadanía galega do exterior e ao retorno manterá o ASGE da maneira que prevexa o correspondente regulamento – artigo 110–.

Así mesmo, a Lacex prevé a constitución de novas redes de galegos e galegas no exterior, dado que os inscritos no Asento de galegos e galegas no exterior poderán dar a súa autorización expresa ao órgano xestor da súa mantenza para utilizar os seus datos co fin de estimular a constitución de redes de apoio mutuo en cada país ou territorio en que estivesen residindo. Estas redes poderán ter ou non personalidade xurídica, tanto de dereito español coma do dereito do país de asentamento. Así mesmo, poderán ser beneficiarias de axudas ou subvencións consonte coa normativa vixente. As redes constituídas fomentarán o senso de fraternidade entre a cidadanía galega e promoverán a lingua e a cultura galegas no seu contorno –artigo 111–.

A mesma dinámica se estende na Lacex ás empresas e profesionais galegos no exterior – artigo 112–, pois a entidade instrumental do sector público autonómico promotora do comercio exterior e as cámaras de comercio poderán convidar as empresas e os profesionais galegos e galegas radicados no exterior a constituíren redes de asistencia, colaboración e apoio mutuo entre eles, así como para axudaren a pares radicados en Galicia que poidan ter oportunidades de negocio onde xa estean asentados. Para constituír estas redes, as empresas e profesionais poderán inscribirse voluntariamente no Asento de empresas e profesionais galegos no exterior (ASEPGE). Esta inscrición será necesaria para acceder aos beneficios e axudas de apoio a estas redes. As redes poderán ter personalidade xurídica, tanto de dereito español coma do dereito do país de asentamento. Así mesmo, poderán ser beneficiarias de axudas ou subvencións consonte coa normativa vixente.

Daquela, non hai dúbida de que os galegos do exterior, en canto que cidadáns españois, han seguir inscritos de forma obrigada como residentes no correspondente Rexistro de Matrícula Consular. Pero, a maiores e de xeito máis áxil, tamén poderán asentarse en calquera intre e desde calquera lugar no ASGE autonómico. Desta maneira teremos información de primeira calidade e permanentemente actualizada para os novos

profesionais galegos que se despracen fóra, ofrecéndolle servizos públicos a distancia, ademais de preservar a restante información administrativa dependente da Administración xeral do Estado.

Ademais, debe lembrarse o que se di no capítulo relativo á captación de investimentos desta Egaex sobre a previsión de pór en marcha, mediante proxectos piloto, o *"Estatuto de investidor da diáspora"* (EID).

Por outra banda, cómpre intensificar os esforzos para atraer mocidade cara á Formación Profesional, acotío preterida nos seus países de residencia. Con esta medida buscarase incentivar o retorno dos galegos do exterior, non só dos emigrados, senón tamén dos seus descendentes, favorecendo a súa incorporación e a dos seus fillos nos centros de ensino secundario da Comunidade, así como no Sistema Universitario de Galicia.

Unha boa estratexia sería aproveitar o Asento de galegos no exterior (Asge), como rede de extensión cultural de Galicia.

Aínda que non lle corresponde ao Goberno galego encargarse das solicitudes de nacionalidade, cumpriría facilitar a tramitación da solicitude da nacionalidade ante da AXE para os descendentes de galegos no exterior.

7. Cooperación para o desenvolvemento

A política pública autonómica de cooperación para o desenvolvemento inclúe o conxunto de iniciativas, actuacións e recursos que a sociedade galega, a través do sector público autonómico, pon ao servizo das persoas, comunidades, entidades e institucións públicas en países empobrecidos e en vías de desenvolvemento. Contribúe ao logro da axenda global de desenvolvemento humano sustentable co fin de erradicar a pobreza nas súas múltiples dimensións, reducir as desigualdades, promover a realización efectiva dos dereitos humanos, favorecer modelos de produción e consumo sustentables, loitar contra o cambio climático e promover unhas relacións internacionais baseadas na paz e na xustiza.

As actuacións en materia de cooperación para o desenvolvemento, en canto expresión do compromiso solidario da sociedade galega coa xustiza global, orientaranse á promoción de cambios positivos, sustentables e a longo prazo nas condicións de vida das persoas para a realización do dereito ao desenvolvemento humano sustentable dos países e pobos con que coopera o sector público autonómico e os axentes de cooperación, e contribuirán á construción dunha cidadanía global concienciada e comprometida que apoia e participa nas políticas e actuacións de solidariedade e xustiza social a nivel local e global.

As actuacións e recursos que o sector público autonómico destine á cooperación para o desenvolvemento no exercicio das súas competencias contribuirán ao cumprimento da axenda global de desenvolvemento humano sustentable das Nacións Unidas e os seus organismos especializados, e do establecido na lexislación e planificación estatais nesta materia.

A denominación «Cooperación Galega» inclúe o conxunto de iniciativas e actuacións en materia de cooperación para o desenvolvemento promovidas ben directamente polo sector público autonómico, ben a través dos outros axentes de cooperación para o desenvolvemento, que son financiadas con cargo aos orzamentos xerais da Comunidade Autónoma de Galicia.

O Goberno galego abordou a reforma e adaptación da Lei 3/2003, do 19 de xuño, de cooperación para o desenvolvemento, reguladora desta materia durante os últimos dezaioito anos, incorporando un título específico desta materia na lei reguladora de toda a acción exterior, a Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia, en liña coa filosofía da Lei 2/2014, do 25 de marzo, da acción e do servizo exterior do Estado, que menciona de maneira explícita a cooperación para o desenvolvemento no seu artigo 24 como un dos ámbitos da acción exterior do Estado.

Concibimos, polo tanto, a cooperación para o desenvolvemento como un pilar básico da acción exterior da nosa Comunidade Autónoma, expresión solidaria da cidadanía galega.

O título VIII da nosa lei dedícase en exclusiva á cooperación para o desenvolvemento, que se constitúe desta maneira nun dos puntais da proxección de Galicia no exterior. Por outra

banda, este título actualiza e moderniza os principios, os obxectivos, os criterios e as prioridades da política pública autonómica de cooperación para o desenvolvemento, así como a organización institucional da Cooperación Galega e os seus recursos e financiamento, co fin de facilitar un espazo de coordinación e complementariedade co resto de axentes públicos e privados da cooperación. A lei permite, ademais, contar cun anovado marco de financiamento e control das axudas e subvencións neste eido, que achega a necesaria flexibilidade na súa xestión con garantías de calidade, eficacia e eficiencia.

Este título VIII baséase nos estudos, investigacións, avaliacións e experiencia de preto de 30 anos da Cooperación Galega e nace coa vocación de consolidar un sistema maduro de cooperación en Galicia e de contar cunha política pública xenuína de cooperación para o desenvolvemento.

Como non podería ser doutro xeito, incorpórase na lei a Axenda 2030 e os ODS dunha maneira substantiva (principios, obxectivos, criterios e prioridades), aínda que eludindo referencias nominais, para evitar que se produza unha obsolescencia prematura do texto lexislativo.

A Lei reforza a especialización xeográfica e sectorial da Cooperación Galega, cunha atención específica a América Latina, aos Países Africanos de Lingua Oficial Portuguesa (PALOP) e á promoción da colaboración transfronteiriza cos axentes portugueses de cooperación.

Tamén reforza o carácter participativo desta política pública nos niveis de planificación, avaliación, xestión do coñecemento e rendición de contas, e incorpora o marco normativo de referencia en transparencia, bo goberno e participación cidadá. Recoñécense como interlocutores permanentes a Coordinadora Galega de ONGD e o Fondo Galego de Cooperación e Solidariedade. A lei tamén pon o acento na complementariedade e coordinación entre as administracións públicas galegas.

Polo que respecta á planificación da Cooperación Galega, cabe dicir que, tras a execución dos catro primeiros plans directores da Cooperación Galega (I Plan director 2006-2009, II Plan director 2010-2013, III Plan director 2014-2017 e IV Plan director (2018- 2021- prorrogado para o 2022), se iniciou un novo ciclo de planificación que abrangue o período 2023-2026.

Este novo ciclo de planificación cuadrienal da Cooperación Galega baséase nunha actualización do anterior marco estratéxico, reforzando os seus principais elementos artelladores coas seguintes características:

- O aliñamento coa Axenda 2030 para o desenvolvemento sustentable das Nacións Unidas e os ODS.
- A continuidade co IV Plan director e o seu deseño estratéxico con base no modelo de xestión orientada a resultados de desenvolvemento, mais realizando unha revisión dos seus ámbitos estratéxicos e do marco de resultados e identificando os procesos que reforzan a identidade, as vantaxes comparativas e o valor engadido da Cooperación Galega.
- A garantía da previsibilidade dos recursos dispoñibles no marco dun crecemento do programa 331A de cooperación exterior para o desenvolvemento da Xunta de Galicia no horizonte do 0,7.
- A recuperación da dotación orzamentaria do programa 331A previa á crise económica e financeira iniciada no ano 2009.
- A xeración de incentivos para a actuación dos axentes de cooperación nos países menos adiantados (PMA) ou con índice de desenvolvemento humano (IDH) baixo, en África e na atención aos colectivos máis vulnerables.
- A elaboración participativa de estratexias específicas nas prioridades da Cooperación Galega.
- O reforzamento da promoción dunha conciencia solidaria na cidadanía galega e a súa participación nas accións de solidariedade a nivel local e global para a transformación social.
- A ampliación do marco instrumental da Cooperación Galega para aumentar o impacto e alcance no logro de resultados das intervencións financiadas.
- A mellora da xestión do coñecemento a través de procesos de avaliación máis estratéxicos e orientados á aprendizaxe.
- A promoción dunha participación ampla e activa dos axentes galegos de cooperación durante a súa execución, en coherencia cos principios dunha política pública participativa e participada.

- A transparencia e a rendición de contas activa á cidadanía galega dos seus logros na consecución dos ODS e do cumprimento dos resultados definidos participativamente no Plan director.

A política pública de cooperación da Xunta de Galicia baséase na aprendizaxe e na mellora continua e asume os referentes normativos, estratéxicos e operativos a nivel internacional, europeo e estatal no eido da acción exterior solidaria, a cooperación para o desenvolvemento humano sustentable, a acción humanitaria e a educación e a transformación social.

7.1. Ámbitos estratéxicos

A Cooperación Galega contribúe activamente á consecución da Axenda 2030 e dos ODS con base nas súas capacidades, activos e recursos. Os sete ámbitos estratéxicos seleccionados salientan o valor diferencial e a especialización coherente da Cooperación Galega e dos axentes galegos de cooperación en diálogo e alianza cos seus socios de desenvolvemento. Complementados coas prioridades transversais definidas no artigo 85.4 da Lei 10/2021, os ámbitos estratéxicos abranguen as cinco esferas da Axenda 2030: persoas, planeta, prosperidade, paz e *partenariados*/alianzas.

- AE 1. Promover o exercicio dos dereitos sociais básicos (saúde, educación, alimentación, hábitat e auga e saneamento básico) polas persoas e colectivos máis pobres e vulnerables.
- AE 2. Apoiar a agricultura, a pesca e a acuicultura sustentables cun enfoque de soberanía alimentaria, preservando os recursos naturais no marco de modelos de desenvolvemento rural e territorial integrados, inclusivos, solidarios e redistributivos para unha prosperidade compartida.
- AE 3. Impulsar a igualdade de xénero cun enfoque feminista, interseccional e de diversidade, o apoderamento e o exercicio de dereitos das nenas, adolescentes e mulleres e o fortalecemento das súas organizacións.

AE 4. Promover a garantía e defensa dos dereitos humanos, a democracia e o fortalecemento da sociedade civil organizada.

AE 5. Loitar contra o cambio climático e promover a sustentabilidade e a xustiza ambientais.

AE 6. Protexer e salvar vidas, aliviar o sufrimento e manter a dignidade humana respondendo ás crises humanitarias con eficacia e calidade, e cunha perspectiva de redución de vulnerabilidades e fomento da resiliencia.

AE 7. Construír unha cidadanía global comprometida coa transformación social positiva, a solidariedade e o desenvolvemento humano sustentable.

Estes sete ámbitos estratéxicos serán o destino como mínimo do 90 % do total da axuda desembolsable da DXREE e UE aos axentes de cooperación.

7.2. Prioridades xeográficas

O V PD recoñece como prioritarios os seguintes 11 países:

- África Subsahariana: Cabo Verde, Guinea Bissau e Mozambique.
- América Central: Guatemala, Honduras, Nicaragua e O Salvador.
- América do Sur: Bolivia, Ecuador e Perú.
- Caribe: República Dominicana.

A selectividade xeográfica da axuda galega xerou unha concentración en países de ingreso medio baixo e alto en América Latina, e ficou Mozambique e Guinea Bissau como PMA dentro dos países prioritarios. Co fin de promover unha atención ás necesidades específicas dos PMA e dos países cun IDH baixo, en diálogo cos axentes galegos de cooperación estableceranse incentivos nas bases das convocatorias para fomentar a reorientación xeográfica progresiva da Cooperación Galega. Neste senso, os PMA ou países cun IDH baixo seguirán a recibir, como mínimo, a mesma valoración que os países prioritarios nas bases das convocatorias de axudas de proxectos de cooperación no exterior. Ao tempo, a

Cooperación Galega seguirá apoiando singularmente á poboación saharauí e a poboación palestina.

Como mínimo, o 80 % da axuda desembolsada no exterior en cooperación ao desenvolvemento da DXRREE e UE concentrarase nos 11 países prioritarios e na poboación saharauí e palestina. Os PMA e os países cun IDH baixo serán o destino como mínimo do 20 % do total da axuda desembolsada no exterior en cooperación e acción humanitaria.

As alianzas de traballo cos países africanos de lingua oficial portuguesa (PALOP) constitúe un dos valores diferenciais da Cooperación Galega en liña co interese estratéxico que representa o ámbito lusófono de África Subsahariana para a acción exterior galega, tal e como establecen a Estratexia galega de acción exterior, o Horizonte *post* 2020 da Xunta de Galicia e o artigo 3 da Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa Lusofonía. Deste xeito, recoñécese a Cabo Verde, Guinea Bissau e Mozambique como países prioritarios polo valor e experiencia de traballo da Cooperación Galega cos seus socios de desenvolvemento nestes países.

7.3. Prioridades transversais

O artigo 85.4 da Lei 10/2021 establece que as actuacións da Cooperación Galega deberán integrar as seguintes prioridades de xeito transversal: a erradicación da pobreza multidimensional, a igualdade de xénero, a defensa da sustentabilidade ambiental e a loita contra o cambio climático, o enfoque baseado en dereitos humanos, o respecto polas diversidades e a promoción da interculturalidade, a equidade e loita contra as desigualdades, a participación cidadá e o fortalecemento institucional e da sociedade civil.

1. A erradicación da pobreza multidimensional.

A política pública de cooperación sitúa no seu centro a erradicación da pobreza en todas as súas dimensións, sen deixar ningúen atrás, para garantir o dereito a unha vida digna de todas as persoas, así como o dereito ao desenvolvemento humano sustentable de todos os países e pobos.

2. A igualdade de xénero.

As actuacións e instrumentos da Cooperación Galega integrarán de forma sistémica e transversal a perspectiva de xénero, cun enfoque feminista, interseccional, decolonial e de diversidade, orientada á participación e apoderamento das nenas, adolescentes e mulleres, á garantía e exercicio pleno dos seus dereitos, incluíndo os dereitos sexuais e reprodutivos. Abordaranse as causas estruturais das desigualdades de xénero promovendo a eliminación de toda forma de discriminación e violencia contra as mulleres e a transformación das relacións de poder, as estruturas patriarcais e formas de opresión que perpetúan as desigualdades de xénero. As intervencións deberán integrar diagnósticos de xénero no seu deseño e tomarán en consideración na súa execución e avaliación o impacto diferenciado que as intervencións poden ter sobre as mulleres e homes, así como nas relacións entre ambos, para a construción dunha cultura de igualdade. Ao tempo, apoiarase o fortalecemento das organizacións feministas e de mulleres e a súa capacidade de acción e autorganización.

3. A defensa da sustentabilidade ambiental e a loita contra o cambio climático.

As actuacións da Cooperación Galega integrarán medidas que apoién modelos de desenvolvemento baixo en carbono, de economía circular e resilientes ao cambio climático e que promovan a recuperación de biodiversidade e xestión sustentable dos recursos naturais. Así, promoveranse sistemas que apostan por introducir cambios nos nosos hábitos de consumo minimizando a necesidade de extracción de recursos naturais e reducindo a cantidade de residuos xerados. Fomentarase o emprego de índices ambientais, realizaranse diagnósticos ambientais, incentivarase o uso de tecnoloxías apropiadas e as enerxías limpas e renovables, e promoveranse o comercio xusto, o consumo responsable e as compras de bens e a utilización de servizos acreditados con certificacións ou selos que garantan o cumprimento de determinados criterios de sustentabilidade e xustiza ambiental e social. Así mesmo, recoñecerase o papel das persoas defensoras da natureza e do territorio, pobos indíxenas e comunidades tradicionais, fomentando a protección tanto da súa cultura como do seu territorio e medios de vida.

4. O enfoque baseado en dereitos humanos.

As persoas que participen nas actuacións da Cooperación Galega serán recoñecidas como titulares de dereitos e liberdades. Promoverase a protección, defensa e realización dos dereitos humanos individuais e colectivos orientados ao apoderamento das persoas e comunidades e á súa participación activa e plena na vida social, política, económica e cultural. Ao tempo, contribuirase a que as persoas e institucións titulares de obrigas melloren as súas capacidades para o cumprimento das súas responsabilidades e a promoción e protección dos dereitos. Neste senso, a promoción e protección dos dereitos da infancia en todas as súas dimensións, incluída a súa participación activa, serán obxecto dunha especial atención nas actuacións da Cooperación Galega, así como na identificación, deseño, execución das intervencións financiadas.

5. O respecto polas diversidades e a promoción da interculturalidade.

As actuacións da Cooperación Galega respectarán o dereito das persoas á súa identidade propia en todas as súas dimensións. Ademais, promoverán o dereito das persoas, pobos e minorías á defensa e promoción da súa lingua, cultura e identidade cultural. Nas súas actuacións, a Cooperación Galega respectará a diversidade cultural, protexerá o patrimonio material e inmaterial e fomentará o diálogo e a convivencia intercultural. Ao tempo, combaterase o racismo e a xenofobia e as dinámicas e contextos de exclusión, discriminación, marxinación ou persecución das persoas e minorías a causa da súa identidade cultural, lingüística, relixiosa ou sexual. A identificación, deseño, execución e avaliación das actuacións tomarán en consideración as identidades e culturas das persoas e comunidades en que se desenvolven.

6. A equidade e a loita contra as desigualdades.

As actuacións da Cooperación Galega promoverán un desenvolvemento con equidade orientado á diminución das desigualdades mediante a promoción dos dereitos, oportunidades, opcións e dignidade das persoas. De vez, ampliaranse as oportunidades das persoas para acadar un desenvolvemento equitativo, reduciranse as desigualdades promovendo o recoñecemento social e legal de dereitos e o exercicio de poder, e apoiaranse medidas e políticas públicas redistributivas e sistemas e mecanismos de cohesión social.

7. A participación cidadá e o fortalecemento institucional e da sociedade civil.

As actuacións da Cooperación Galega fomentarán a apropiación democrática dos procesos de desenvolvemento a través da promoción activa da participación cidadá e da sociedade civil organizada, cunha atención especial á promoción activa da participación da infancia e dos colectivos prioritarios desta. Fortalecerase a súa capacidade para participar nos procesos de decisión colectiva, exercer o seu dereito de control dos poderes públicos, comprometerse cos bens comúns e públicos, mellorar a gobernanza democrática das institucións, xerar conciencia crítica e coñecemento colectivo e reforzar a súa resiliencia. Ao tempo, as actuacións da Cooperación Galega promoverán o fortalecemento das capacidades da Administración pública nos países e comunidades socias, fortalecendo o bo goberno, a gobernabilidade democrática e o estado de dereito, a participación cidadá, así como a modernización da estrutura e os sistemas de xestión do sector público. Ademais, en todos os seus eidos de actuación a Cooperación Galega impulsará activamente a tecnoloxía para o desenvolvemento humano sustentable e as súas ferramentas (licenzas *copyleft*, software libre, bases de datos abertas, etc.), de tal xeito que se empreguen as tecnoloxías apropiadas a cada contexto cultural, social e xeográfico co fin de aumentar as capacidades e coñecementos de todas as persoas e comunidades, evitando dependencias tecnolóxicas, e permitindo gañar en liberdade e autonomía nos procesos de desenvolvemento individuais e colectivos.

7.4. Colectivos prioritarios

A Cooperación Galega integra o principio universalista de «non deixar ningúen atrás», da Axenda 2030 das Nacións Unidas, mais identifica os seguintes grupos de poboación en situación de vulnerabilidade ou en risco de marxinación, exclusión ou discriminación que demandan unha atención preferente.

- As nenas, adolescentes e mulleres e persoas LGTBIQ+, particularmente as que vivan en zonas empobrecidas e sen recursos e que poidan ser obxecto de múltiples discriminacións.
- A infancia, adolescencia e mocidade, especialmente aquela en risco ou con diversidade funcional, en situación de explotación infantil ou exclusión en todas as súas dimensións.

- A poboación indíxena e/ou afrodescendente e minorías étnicas e, dentro delas, os grupos que poden ser obxecto de múltiples discriminacións.
- As persoas con diversidade funcional, as persoas maiores dependentes e as persoas doentes sen recursos, especialmente as que poden ser obxecto de múltiples discriminacións.
- As persoas defensoras dos dereitos humanos e a sociedade civil organizada en contextos de represión, persecución e regresión democrática e autoritarismo con restrición dos dereitos e das liberdades fundamentais.
- A poboación migrante, refuxiada ou desprazada ou en situación de retorno ou reasentamento por razóns políticas, económicas, sociais ou ambientais, cunha atención específica aos colectivos máis vulnerables e prioritarios da Cooperación Galega. Dentro deste grupo, a Cooperación Galega seguirá apoiando singularmente a poboación saharauí e a poboación palestina e aquelas outras afectadas por conflitos armados e crises esquecidas.
- As persoas e grupos de poboación en situación de vulnerabilidade ou en risco de marxinación, exclusión ou discriminación que fosen máis afectadas pola pandemia da covid-19 ou por emerxencias globais.

7.5. Capacidades e axentes galegos de cooperación

Os axentes galegos de cooperación, as súas obrigas, as súas características específicas e as achegas ao sistema galego de cooperación son descritos no capítulo V da Lei 10/2021. Do conxunto de axentes, as ONGD e a Coordinadora Galega de ONGD (CGONGD) son recoñecidas como interlocutores permanentes da Xunta de Galicia no eido da cooperación para o desenvolvemento. Esta condición é compartida coas entidades locais e as súas organizacións representativas, como a Federación Galega de Municipios e Provincias (Fegamp) e o Fondo Galego de Cooperación e Solidariedade. Canda elas, as universidades galegas integradas na Rede galega de cooperación universitaria para o desenvolvemento (RGCUD) tamén realizan unha achega relevante para o diálogo de políticas e o fortalecemento do sistema galego de cooperación. Por outra banda, a Cooperación Galega seguirá a manter as alianzas de traballo coas axencias das Nacións Unidas e os seus comités estatais ou organizacións que as representen en España, especialmente no eido da acción humanitaria e na formación de persoas expertas en cooperación ao desenvolvemento, ao

abeiro da convocatoria específica de bolsas de formación. Ao tempo, recoñécese a achega que outros axentes realizan á Cooperación Galega desde o seu eido de especialización promovendo a innovación ao servizo do logro dos ODS e o fomento da prosperidade compartida nos países e comunidades socias.

A Cooperación Galega desenvolverá medidas que faciliten a posta en valor da experiencia dos diferentes axentes de cooperación e fortalezan a súa capacidade. De vez, seguirá promovendo a complementariedade entre os actores e axentes de cooperación a través do impulso da súa coordinación, colaboración e concertación. Ao tempo, dotarase dun marco orzamentario que garanta a previsibilidade dos recursos e instrumentos, a solvencia financeira e a viabilidade operativa como instrumento ao servizo da súa sustentabilidade institucional canda o financiamento de actuacións de capacitación e formación especializada dirixida aos axentes galegos de cooperación.

7.6. Marco de resultados de xestión do V PD

O V PD incorpora un marco con 6 resultados de xestión (R.X.) e 22 liñas de acción (L.A.) e 39 indicadores que permitirán medir o grao de cumprimento do plan ao remate da súa vixencia.

R.X.1. A Cooperación Galega alíña o seu marco estratéxico e operativo coa Axenda 2030 e os ODS.

- L.A.1.1. Contribuír á coherencia de políticas para o desenvolvemento sustentable en todos os niveis da Administración pública galega.

A DXRREE e UE participará activamente nas iniciativas e espazos da Xunta de Galicia para a implementación e logro da Axenda 2030 como a Comisión Interdepartamental para o Seguimento da Axenda 2030 en Galicia. Ao tempo, asumirá o impulso proactivo da coherencia de políticas, promovendo a participación e o diálogo cos axentes de cooperación, nos eidos da súa responsabilidade, consonte o carácter participado e participativo da política pública de cooperación, tal e como establece a Lei 10/2021.

- L.A.1.2. Fomentar a participación e o diálogo de políticas no Consello Galego de Cooperación para o Desenvolvemento.

Daráselles continuidade aos grupos de traballo específicos, como o de educación para a cidadanía global, e valorarase a continuidade da comisión dinamizadora do proceso de elaboración do Plan director para o acompañamento dos procesos de avaliación e xestión do coñecemento desenvolvidos ao abeiro deste. Tamén se valorará a creación de grupos de traballo específicos en acción humanitaria e emerxencias.

- L.A.1.3. Garantir a previsibilidade dos recursos orzamentarios e a solvencia da Cooperación Galega.

No horizonte do 0,7 %, o programa 331A de cooperación exterior e ao desenvolvemento estará dotado, como mínimo, cun volume anual de fondos equivalente ao aprobado para este programa na Lei de orzamentos xerais da Comunidade Autónoma de Galicia para 2023 (8.915.485 €). Garantirase, ademais, un crecemento anual deste programa igual ou superior ao incremento porcentual anual dos gastos non financeiros xerais previstos na devandita lei.

En liña cos anteriores plans directores da Cooperación Galega, executarase como mínimo o 95 % do orzamento operativo anual da DXRREE e UE previsto nos plans anuais da Cooperación Galega.

- L.A.1.4. Promover a participación doutros departamentos da Xunta de Galicia na política pública de cooperación.

A DXRREE e UE promoverá activamente a participación doutros departamentos da Xunta de Galicia na política pública de cooperación para o desenvolvemento e fomentará a previsibilidade dos seus desembolsos integrándoos no marco orzamentario dos plans anuais da Cooperación Galega.

R.X.2. A Cooperación Galega concentra a súa axuda con criterios de eficacia.

- L.A.2.1. Concentrar a axuda en cooperación ao desenvolvemento nos 11 países prioritarios e na poboación saharauí e palestina.

Como mínimo concentrarase o 80 % da axuda desembolsada no exterior en cooperación ao desenvolvemento pola DXRREE e UE nos 11 países prioritarios e na poboación saharauí e palestina.

- L.A.2.2. Asegurar que unha parte da axuda se destina aos países menos adiantados ou cun índice de desenvolvemento humano baixo.

No marco da reorientación xeográfica progresiva da Cooperación Galega e en diálogo cos axentes de cooperación, estableceranse incentivos para que, como mínimo, un 20 % da axuda desembolsada no exterior pola DXRREE e UE en cooperación e acción humanitaria sexa destinada aos países menos adiantados ou cun IDH baixo.

- L.A.2.3. Incrementar os fondos dirixidos a actuacións con marcos de planificación plurianuais.

Durante a vixencia do V PD promoveranse programas no exterior e de educación para a cidadanía global co fin de mellorar o alcance e o impacto das actuacións financiadas e aumentar a duración e a media de financiamento das intervencións en cooperación exterior e educación para a cidadanía global.

R.X.3. A Cooperación Galega especializa a súa axuda nos ámbitos estratéxicos en que conta con valor engadido ou vantaxes comparativas.

- L.A.3.1. Reforzar a especialización sectorial estratéxica da cooperación exterior.

Como mínimo o 60 % do total da axuda desembolsable a través de convocatorias e convenios aos axentes de cooperación pola DXRREE e UE destínase aos cinco ámbitos estratéxicos relativos á cooperación ao desenvolvemento. Ao tempo, promoverase a elaboración participativa de estratexias específicas que se definirán en diálogo cos axentes de cooperación, cunha atención especial aos dereitos humanos e ao enfoque de xénero e feminista. As estratexias basearanse nun diagnóstico participativo das actuacións desenvolvidas e das capacidades existentes no sistema galego de cooperación e integrarán a identificación de aprendizaxes e recomendacións para o fortalecemento dos axentes de cooperación en Galicia e nos países e comunidades socias.

- L.A.3.2. Realizar unha acción humanitaria integral e de calidade.

Como mínimo o 20 % do total da axuda desembolsable a través de convocatorias e convenios pola DXRREE e UE no exterior destinarase a acción humanitaria. Ao tempo, subscribiranse convenios con axentes especializados en acción humanitaria para a atención de emerxencias, crises humanitarias e poboación migrante, refuxiada e desprazada. E darase continuidade á colaboración co fondo humanitario común coordinado pola Axencia Española de Cooperación Internacional para o Desenvolvemento (AECID) ou instrumentos análogos.

- L.A.3.3. Mellorar a calidade e impacto da educación para a cidadanía global.

Como mínimo o 15 % do total da axuda desembolsable a través de convocatorias e convenios pola DXRREE e UE destinarase ao ámbito estratéxico da educación para a cidadanía global. Estas medidas complementaranse co financiamento de programas de educación para a cidadanía global.

R.X.4. Os axentes da Cooperación Galega coordinan e complementan as súas actuacións para conseguir os ODS.

- L.A.4.1. Participar activamente nos espazos e iniciativas de coordinación da Cooperación Española.

A DXRREE e UE seguirá a participar activamente nos espazos e iniciativas de coordinación da Cooperación Española, como os Encontros anuais de comunidades autónomas e cooperación para o desenvolvemento ou a Conferencia sectorial de cooperación para o desenvolvemento sustentable e a solidariedade global. Ao tempo, contribuirá á planificación e ao sistema de xestión de coñecemento da Cooperación Española e ao seu compromiso coa transparencia e rendición de contas, especialmente a través do envío a info@od de datos e información rigorosa sobre a AOD da Xunta de Galicia.

- L.A.4.2. Incentivar a actuación conxunta e complementaria dos axentes galegos de cooperación.

As convocatorias de axudas establecerán incentivos para a actuación conxunta e complementaria dos axentes de cooperación. A DXRREE e UE promoverá e apoiará as alianzas de traballo multiactor con outros axentes galegos de cooperación nos ámbitos estratéxicos e países prioritarios. Neste senso, reforzase o diálogo co Fondo Galego, coa Fegamp e coas administracións locais galegas para a apertura de espazos de colaboración que poñan en valor a experiencia e saber facer da cooperación local, as súas redes de traballo e os seus programas de cooperación técnica.

- L.A.4.3. Impulsar a colaboración cos axentes de cooperación da Lusofonía.

A DXRREE e UE apoiará as actividades dos axentes galegos de cooperación nas cales participen axentes de cooperación da Lusofonía, dando continuidade e ampliando as experiencias previas do Fondo Galego, da Coordinadora Galega de ONGD e das universidades galegas integradas na Rede galega de cooperación universitaria para o desenvolvemento.

R.X.5. Os axentes da Cooperación Galega fortalecen a súa capacidade para conseguir os ODS.

- L.A.5.1. Reforzar as capacidades técnicas e de xestión da DXRREE e UE en avaliación e xestión do coñecemento.

Durante a vixencia do V PD, priorizaranse as asistencia técnicas no eido da avaliación e xestión do coñecemento para o reforzamento da capacidade da DXRREE e UE.

- L.A.5.2. Fortalecer a capacidade da Coordinadora Galega de ONGD, Fondo Galego e das universidades galegas integradas na Rede galega de cooperación universitaria para o desenvolvemento.

Seguirase apoiando, a través de cadanseu convenio anual, a Coordinadora Galega de ONGD, o Fondo Galego e as universidades públicas galegas integradas na Rede galega de cooperación universitaria para o desenvolvemento.

- L.A.5.3. Apoiar a formación e a capacitación especializada dos axentes galegos de cooperación.

A DXRREE e UE financiará a realización de actividades de capacitación e formación especializada para o reforzamento da capacidade dos axentes galegos de cooperación a través de dous medios: os convenios coa Coordinadora Galega de ONGD, o Fondo Galego e a Rede galega de cooperación universitaria para o desenvolvemento, e as convocatorias de axudas en concorrência competitiva que inclúen a posibilidade de financiar este tipo de actividades. Darase continuidade á convocatoria anual das bolsas de formación de persoas expertas en cooperación ao desenvolvemento co fin de promover o desenvolvemento da carreira profesional no eido da cooperación e fornecer os axentes de cooperación de persoal técnico especializado.

- L.A.5.4. Reforzar a cultura de avaliación, investigación e aprendizaxe colectiva dos axentes de cooperación.

Promoverase a aprendizaxe colectiva do conxunto de axentes da Cooperación Galega a través da realización de encontros públicos de socialización, presentación de resultados e rendición de contas. Ao tempo, financiarase a convocatoria de investigación para o desenvolvemento dirixida aos grupos e centros de investigación das universidades galegas e os plans anuais da Cooperación Galega integrarán un plan anual de avaliación e estudos. O conxunto de insumos que integran a xestión do coñecemento da Cooperación Galega (memorias anuais, avaliacións, investigacións, etc.) serán accesibles á cidadanía e divulgados publicamente.

- L.A.5.5. Dar continuidade ao investimento en recursos humanos especializados dos axentes de cooperación.

Os proxectos financiados pola DXRREE e UE subvencionarán a contratación de persoal técnico especializado, co límite do 70 % do custo total do proxecto. Os axentes de

cooperación deberán respectar a lexislación laboral vixente tanto nos países socios como en Galicia, promovendo a calidade na contratación, o traballo decente, a conciliación e a igualdade de xénero e de oportunidades.

- L.A.5.6. Facilitar o acceso dos axentes galegos de cooperación a fontes de financiamento nacional e internacional

A DXRREE e UE apoiará financeiramente os actores e axentes galegos que procuren financiamento a nivel nacional e internacional nos ámbitos estratéxicos en países prioritarios da Cooperación Galega, ben a través de convenio específicos, ben a través das convocatorias públicas en concorrencia competitiva.

- L.A.5.7. Favorecer a concorrencia competitiva no acceso aos recursos desembolsables da Cooperación Galega.

Como mínimo, o 75 % da axuda desembolsable da DXRREE e UE aos axentes de cooperación canalizarase a través de convocatorias públicas.

R.X.6. A cidadanía galega e os axentes de cooperación acceden a unha información de calidade sobre os logros colectivos da Cooperación Galega na consecución dos ODS.

- L.A.6.1. Facilitar o acceso público a toda a información sobre as actividades de cooperación

A DXRREE e UE dará continuidade ao seu compromiso coa transparencia e a rendición de contas á cidadanía acerca do valor, do impacto e dos resultados de desenvolvemento da Cooperación Galega. A páxina web da Cooperación Galega actualizarase permanentemente, permitindo o acceso da cidadanía á información relativa ás actividades de cooperación e aos documentos producidos no eido da planificación, seguimento e avaliación.

- L.A.6.2. Render contas á cidadanía galega e aos axentes de cooperación sobre os resultados da política pública de cooperación.

A DXRREE e UE promoverá a realización dunha análise externa intermedia de seguimento e unha avaliación final externa, participativa e independente da execución do V Plan director da Cooperación Galega. Os seus resultados serán difundidos publicamente e serán presentados no Parlamento de Galicia canda o informe anual de execución do Plan director. Ao tempo, renderase contas e presentaranse os resultados da Cooperación Galega aos axentes de cooperación no Congacode.

7.7. Marco orzamentario

No V PD recóllese o seguinte compromiso orzamentario:

«No horizonte do 0,7 %, o programa 331A de cooperación exterior e ao desenvolvemento estará dotado, como mínimo, cun volume anual de fondos equivalente ao aprobado para este programa na Lei de orzamentos xerais da Comunidade Autónoma de Galicia para 2023 (8.915.485 €). Garantirase, ademais, un crecemento anual deste programa igual ou superior ao incremento porcentual anual dos gastos non financeiros xerais previstos na devandita Lei.»

A Xunta de Galicia aumentará e consolidará de xeito progresivo o financiamento destinado á cooperación internacional e ao desenvolvemento, co obxectivo de que o investimento permita a creación de estruturas que favorezan e melloren o traballo do Goberno galego.

8. Ámbitos xeográficos e institucionais

A determinación engadida de obxectivos xeográficos –a maiores dos inicialmente precisados nas áreas temáticas e sectoriais previamente expostas– obedece á necesidade de coordinar e concentrar esforzos mediante unha axeitada cooperación público-privada.

Sendo limitados os recursos e a escala do país, a intensificación das iniciativas nun espazo e nun tempo determinados xerará sen dúbida beneficios para todos os actores e axentes implicados, grazas á converxencia de esforzos nun espazo e nun tempo determinados.

Por iso, a concreción de certos territorios dentro de diversas rexións xeográficas debe ser considerada como unha recomendación máis que como unha directriz, estimulando a concertación e a planificación entre as entidades públicas do país con proxección exterior e os axentes privados definidos no artigo 2 da Lacex, posteriormente perfilados nos artigos 7 e 8 da mesma lei.

Nesta Estratexia postúlase e non se obriga, pero si se quere salientar a relevancia do apoio mutuo entre os suxeitos galegos no eido internacional.

Galicia ten un gran potencial cara a fóra por ser un país e unha sociedade onde conflúen as correntes culturais de matriz ibérica, é dicir, a de xénese española e a da xénese portuguesa, que se estenderon por todo o planeta desde finais do século XV; é a vangarda do liderado europeo e occidental que se consolidou ata o século XX, sen esquecer no medio aquilo sobre o que reflexionou Antero de Quental, isto é, as *Causas da Decadência dos Povos Peninsulares*.

Mais os recursos e os medios para cultivar ese potencial son modestos consonte os nosos parámetros de PIB, ao redor dos 60.000 millóns de euros, mesmo considerando o PIB de Portugal –de aproximadamente uns 210.000 millóns de euros–. As posibilidades poden ser moitas, pero as probabilidades de atinxir un posicionamento sólido e rendible de imaxe ou de presenza son necesariamente menores, polo que cómpre priorizar con tino.

En consecuencia, albiscando rexións xeográficas de interese para nós alén dos naturais espazos europeo e iberoamericano, xa de por si amplos e mestos, procede focalizar os nosos esforzos nos marcos territoriais que seguen.

8.1 Portugal e países da Lusofonía

Desde unha perspectiva exclusivamente galega, cualificar Portugal como *ámbito exterior* resulta certamente difícil de manter a causa do noso elo histórico co país irmán. Porén, a lexislación española de acción exterior non efectúa distinción, aínda que a Lacex foi alén dese marco e formula unha nova perspectiva que está á marxe do eido internacional e tamén da UE. Por iso, podemos afirmar que a nosa relación con Portugal é tan singular como fraterna.

Se Portugal é o noso país veciño, a súa Rexión Norte forma un espazo continuo con Galicia. Ambas constituíron unha Comunidade de Traballo (CdT) en 1991, creada ao abeiro do Convenio marco do Consello de Europa sobre cooperación transfronteiriza entre comunidades e autoridades territoriais. Esta CdT tivo continuidade coa posta en marcha do Agrupamento Europeo de Cooperación Territorial Galicia-Norte de Portugal (AECT'GNP), é dicir, coa AECT da Eurorrexión e coa aprobación de plans de investimentos conxuntos (PIC), aliñados cos obxectivos da UE para decidir xuntos as prioridades de investimento nos correspondentes períodos de programación comunitaria. A posta en marcha do AECT'GNP serviu de base para crear outros dous AECT de ámbito inferior e de catro eurociudades na contorna da fronteira.

Pero as relacións non se esgotan no Norte. A presenza galega no resto de Portugal, as constantes visitas de autoridades galegas a Lisboa e de homólogos lusos a Galicia, e ata o Camiño Portugués a Santiago –o que máis está a medrar de todos os Camiños– abundan nesta idea. Ademais, a *Lei Paz Andrade*, para reforzar os vínculos con Portugal e cos países lusófonos, así como a integración de España –por iniciativa e impulso de Galicia– na Comunidade de Países de Lingua Portuguesa (CPLP) como «observador asociado», onde xa figuran varias institucións galegas como «observadores consultivos», mesmo estenden agora estes vínculos alén de Portugal cara ao resto dos países lusófonos.

Grazas aos fondos da UE, a Eurorrexión conseguiu importantes avances en diferentes ámbitos, como foi a creación do Laboratorio Ibérico Internacional de Nanotecnoloxía (INL), a rede viaria de conexión entre Galicia e o Norte de Portugal ou a creación do Centro de Desenvolvemento, Cooperación e Servizos Empresariais Transfronteirizos (Cecotran). Simultaneamente, o Eures Transfronteirizo serviu para dar resposta ás necesidades de información relacionadas coa mobilidade de traballadores e empresarios, axustando oferta e demanda co propósito de ir consolidando un verdadeiro mercado laboral integrado.

Esta nova Egaex cadra co inicio do arranque efectivo do período de programación dos fondos europeos 2021-2027. Consecuentemente, a política da Eurorrexión ha estar en consonancia coas prioridades que rexerán o Marco financeiro plurianual.

A política eurorrexional tamén ha ter presente a Estratexia común de desenvolvemento transfronteirizo, aprobada en 2020 polos gobernos da República Portuguesa e do Reino de España. Esta ferramenta é un documento marco que permitirá abordar de forma conxunta o reto demográfico e garantir a igualdade de oportunidades, o crecemento económico, a xeración de emprego, a conectividade e a mellora da calidade de vida das persoas que viven a ambos os dous lados da fronteira, con especial atención ás mulleres e aos mozos.

Unha estratexia eurorrexional: o Plan de investimentos conxuntos (PIC) da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal (2021-2027) e a RIS3-T

Os dous instrumentos de programación máis importantes da Eurorrexión foron o PIC (Plan de investimentos conxuntos 2014-2020) e a RIS3-T (Estratexia de especialización intelixente transfronteiriza).

Facendo balance, temos que salientar o carácter pioneiro do PIC 2014-2020, xa que foi a primeira ocasión en que dúas rexións europeas decidiron planear conxuntamente cales ían ser as súas prioridades de investimento para un novo período de financiamento comunitario. Deste xeito, o PIC conseguiu determinar en gran medida o resultado do Programa operativo de cooperación transfronteiriza (POCTEP) Interreg V-A España-Portugal 2014-2020. Como consecuencia, o noso PIC foi un documento estratéxico que serviu para analizar e decidir entre os proxectos que se presentaron ao POCTEP.

Para o vixente período xa contamos con outro PIC e está en marcha tamén a coetánea RIS3-T. Ambos documentos poñen especial énfase nas capacidades de investigación conxunta da Eurorrexión para abordar a situación poscovid-19. Por iso, consideramos fundamental que no próximo período de programación se reforcen os programas de cooperación territorial e que se doten dun financiamento axeitado, que permita cumprir satisfactoriamente os obxectivos nelas recollidos.

A AECT'GNP foi a encargada da redacción do anterior PIC e tamén é a responsable do novo PIC para o período 21-27. Este PIC establece os principios que definirán a política de cooperación da Eurorrexión nos vindeiros sete anos:

1. Consolidación da capacidade de resiliencia da Eurorrexión: Trátase dunha oportunidade para traballar sobre os recursos dos cales dispomos co fin de superar as dificultades e poder reaccionar con rapidez a crises futuras.
2. Reforzo da confianza entre a cidadanía da Eurorrexión para fortalecer as potencialidades de cooperación e complementariedade.
3. Promoción dun alicerce eurorrexional de dereitos sociais, en liña co europeo e coa intención de ir mitigando o efecto fronteira no mercado de traballo, na inclusión social, nos servizos públicos de formación, de saúde, de lecer e de cultura.
4. Adaptación avanzada do proceso de dixitalización, cuxa implantación se producirá nun período de tempo máis reducido: a transformación dixital implica un amplo proceso de capacitación das poboacións, organizacións e empresas que é importante desenvolver.
5. Impulso decidido, intelixente e sustentable das diferentes transicións que imos vivir: sen dúbida que a transición dixital e a enerxética estarán entre as máis importantes, pero tamén entre as máis coñecidas. Ademais, a transición industrial camiña en dirección cara a unha crecente automatización, con importantes exixencias de adaptación formativa. A transición do mercado laboral apunta a novas relacións entre empresarios e empregados, das cales o teletraballo é só a punta do iceberg.
6. Carácter dinámico do PIC no que respecta aos proxectos de investimento, garantido pola existencia dunha comisión de seguimento –con participación das institucións implicadas no seu desenvolvemento– e pola correspondente avaliación intermedia, en liña cos principios da programación comunitaria.

Guiados por estes principios, preténdense alcanzar os seguintes cinco obxectivos e superar dous desafíos:

1º) Traballar en conxunto para conseguir unha saída socialmente xusta da crise do covid-19.

2º) Garantir a cooperación de proximidade, especialmente nas zonas con maior densidade poboacional, como é o caso da bacía do Miño, espazo en que as distancias entre os núcleos residenciais son moi pequenas e as sinerxías sociais, económicas e culturais son máis fortes.

3º) Abordar a cooperación segundo unha visión holística da competitividade, permitindo que a suma dos esforzos dos actores implicados xere unha plusvalía evidente que visibilice a mellora dos resultados alcanzados.

4º) Fomentar a participación da sociedade civil na cooperación, sen limitala ao nivel institucional. A cooperación na Eurorrexión xa atinxiu a madurez suficiente para dar este paso.

5º) Contribuír a mitigar o desequilibrio territorial, mediante políticas públicas proactivas que lles permitan aos axentes sociais desenvolver todas as potencialidades dos territorios interiores e rurais, aproveitando as oportunidades que poderán resultar dos novos paradigmas, como a descarbonización, a economía circular e o desenvolvemento sustentable.

Os desafíos formulados para o novo período de programación consisten en comezar a aproveitar o cambio demográfico, para sacar partido das oportunidades que ofrece unha poboación cuxa esperanza de vida é cada vez máis elevada, e acometer unha aposta decidida pola promoción dun panorama de cooperación máis ambicioso e na contorna dos novos contextos, provocados polas transicións dixital e enerxético-ambiental.

Tendo en conta as prioridades da programación europea e eurorrexional, establecemos para o PIC catro eixes estratéxicos coas súas correspondentes prioridades:

- Eixe 1: Unha Eurorrexión máis competitiva e conectada que se apoia na innovación, na dixitalización e na internacionalización como instrumentos para a mellor calidade da creación de emprego:
 - Estruturas de investigación e transferencia para a adopción de maiores capacidades e desenvolvemento das novas tendencias tecnolóxicas nas pemes.
 - Conectividade das persoas, das mercadorías e dos servizos avanzados.
 - Estratexia eurorrexional de internacionalización para mellorar a competitividade das empresas.
- Eixo 2: Unha Eurorrexión máis ecolóxica e descarbonizada para superar o cambio climático global e unha transición enerxética xusta:
 - Fomento da resiliencia fronte ao cambio ambiental global.
 - Promoción da economía circular e do uso sustentable dos recursos naturais.
- Eixo 3: Unha Eurorrexión máis social, integradora, resiliente e segura para enfrontar o reto demográfico e as ameazas á saúde pública:
 - Inclusión da perspectiva demográfica nas políticas públicas.
 - Afirmación dos dereitos sociais para limitar a vulnerabilidade e a desigualdade con enfoque de xénero.
 - Incremento da resiliencia fronte ás ameazas á saúde pública.
- Eixo 4: Unha Eurorrexión máis cohesionada en beneficio da cidadanía:
 - Aposta polo equilibrio territorial, na dobre dimensión litoral/interior e rural/urbana.

- Impulso da cooperación transfronteiriza como instrumento eficaz para mellorar a calidade de vida da cidadanía.

Hai que ter tamén en conta que o PIC'GNP non esgota a dinámica de cooperación e representa un importante instrumento de programación ao servizo do fortalecemento institucional da Eurorrexión. Así, o PIC, ademais de dar resposta aos desexos e expectativas de investimento dos principais actores de Galicia e do Norte de Portugal, tamén debe ser visto como unha oportunidade para capitalizar a diversidade de procesos de cooperación xa logrados, promover o fortalecemento institucional e a calidade do investimento na Eurorrexión. É por iso que é un documento aberto e, sempre que as circunstancias o xustifiquen, debe ser revisado para a súa debida adaptación.

Aínda existen diferenzas en canto ao status político-institucional dos dous territorios e dos respectivos réximes que enmarcan a aplicación dos fondos estruturais e de investimento europeos (FEEI). Ademais, a mínima harmonización das condicións salariais, de cotizacións sociais e de tributación, así como as diferentes condicións de acollida das empresas, en ocasións pode provocar friccións.

O afondamento da Eurorrexión debe responder ás expectativas e aspiracións dos cidadáns na súa vida diaria, como é o caso dos traballadores que residen nun territorio e traballan noutro, e ás dos cidadáns que levan moito tempo esperando unha xestión máis flexible de acceso aos servizos públicos, particularmente aos servizos de saúde existentes nos espazos transfronteirizos.

O outro grande elemento de programación luso-galaica é a RIS3-T. A especialización intelixente supón unha aproximación estratéxica ao desenvolvemento económico, fundamentada en procesos adecuados de innovación, investigación e desenvolvemento. Apóiase na idea de que un conxunto reducido de áreas prioritarias permitirá canalizar os recursos de maneira máis eficiente cara a investimentos cun maior impacto potencial na economía.

No anterior período de programación a Unión Europea relacionaba os fondos destinados á innovación coa existencia nas rexións dunha estratexia de especialización intelixente (RIS3).

En consecuencia, tanto Galicia como o Norte de Portugal elaboraron as súas respectivas RIS3. Con todo, ambas decidiron conxuntamente dar un paso máis na cooperación transfronteiriza e elaboraron, a partir das súas respectivas estratexias, a que ata o de agora é o único caso en Europa dunha RIS3 transfronteiriza (RIS3-T).

Comunidade de traballo Galicia-Norte de Portugal (CdT'GNP) e AECT'GNP

A cooperación institucional na Eurorrexión está fundamentalmente representada pola CdT. A arquitectura institucional da Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal pivota sobre a CdT'GNP, que ten na AECT'GNP o brazo executor das súas políticas.

O anterior período de programación tivo como obxectivo a consolidación da Eurorrexión e xirou arredor de catro elementos fundamentais:

1º) A actividade da AECT, que se converteu en referente das demais AECT da Península Ibérica, e foi a primeira AECT de alcance eurorrexional de toda a UE e a segunda en ser constituída, logo da AECT local Eurométropole Lille–Kortrijk–Tournai.

2º) A xestión dun POCTEP cofinanciado pola UE, que supuxo ata o de agora a aprobación dun investimento total na Eurorrexión de 163 millóns de euros, repartido en 85 proxectos, ao longo das convocatorias adxudicadas ata mediados de 2021.

3º) O impulso á cooperación de proximidade entre cidades da fronteira, coa creación de dúas novas eurociudades (Cerveira-Tomiño e Salvaterra-Monção) e dunha nova AECT de ámbito provincial e comarcal (Río Miño).

4º) O achegamento ao ámbito lusófono, seguindo as pautas da *Lei Paz Andrade*, para que España, e principalmente Galicia, se insiran no ámbito da Lusofonía.

Pola súa banda, a CdT'GNP centrou os seus esforzos en varios obxectivos. O primeiro obxectivo foi avanzar na articulación da Eurorrexión a través da mellora das infraestruturas. Avanzouse na electrificación do treito Viana-Valença, que permitirá reducir a viaxe en tren Vigo-Porto a 90 minutos. O segundo obxectivo foi potenciar a innovación e o crecemento económico. O POCTEP permitiunos financiar moitos proxectos conxuntos,

posibilitando compartir recursos e obter economías de escala xunto con complementariedades que tamén se traducen en vantaxes competitivas.

A vertebración do territorio e o crecemento económico contribuíron a avanzar cara ao terceiro obxectivo estratéxico: a dinamización demográfica e o envellecemento activo.

No futuro inmediato abranguido pola Egaex, Galicia seguirá exercendo unha posición de liderado en materia de cooperación transfronteiriza, e continuará reforzando o seu papel como referente europeo e como interlocutor coa UE na defensa dos intereses comúns. En concreto, reclamándolles ás instancias europeas que incrementen os fondos destinados á cooperación transfronteiriza, e que se manteñan as áreas territoriais de cooperación incluídas nos períodos de programación anteriores.

A AECT da Eurorrexión está formada pola Xunta de Galicia e pola *Comissão de Coordenação e Desenvolvimento Regional do Norte de Portugal (CCDR-N)*. A súa principal misión é a cooperación transfronteiriza para o desenvolvemento económico e a cohesión social. Céntrase na definición da cooperación estratéxica e das iniciativas de coordinación de interese eurorrexional. No que se refire ao nivel de administración, é unha Administración conxunta cun único nivel de gobernanza.

A AECT'GNP busca potenciar a creación de valor engadido no tecido empresarial a través da cooperación en innovación e coñecemento, tendo moi presente a base empresarial da Eurorrexión, e ademais aumentar a cohesión social e institucional. O obxectivo xeral pasa por fomentar a cooperación territorial e, en concordancia coa CdT'GNP, desenvolver actividades para cumprir os obxectivos eurorrexionais. O balance da AECT'GNP nos servizos prestados á CdT foi extraordinario e agora ten por diante incrementalalo, así como coordinar as contribucións que a Xunta de Galicia e a CCDR-N realizan para as reunións da Comisión Luso Española de Cooperación Transfronteiriza, que despois pasan como contribucións da Eurorrexión aos cumios ibéricos que todos os anos realizan os gobernos de Portugal e de España.

A CdT impulsa tamén a cooperación de proximidade, que trata de reforzar as políticas e instrumentos que teñen por obxectivo mellorar as condicións e a calidade de vida dos cidadáns das zonas de fronteira. Esta actividade promóvese singularmente a través das

eurociudades, como modalidade de cooperación territorial de segunda xeración, que pivota sobre as administracións municipais.

A principal razón da existencia das eurociudades é a de compartir infraestruturas dos seus servizos, co consecuente aforro de custos. As catro eurociudades da Eurorrexión (Tui-Valença, Chaves-Verín, Salvaterra-Monção e Cerveira-Tomiño) están integradas na CdT, que deste xeito forma un todo articulado.

Por outra banda, a AECT Río Miño representa un territorio transfronteirizo formado por 26 concellos, 16 do sur de Pontevedra e as 10 cámaras que compoñen a CIM Alto Miño. Os concellos que conforman as eurociudades de Tui-Valença, Tomiño-Vila Nova de Cerveira e Salvaterra-Monção forman parte desta AECT, que naceu para xestionar fondos europeos que permitan desenvolver socioeconomicamente a zona e mellorar as condicións de vida da cidadanía. Entre os seus obxectivos destacan o de crear instrumentos de xestión común, que permitan manter un catálogo de servizos conxuntos; desenvolver un turismo sustentable; valorizar a cultura como elemento integrador para a sociedade deste territorio; favorecer a mobilidade interna e externa do territorio ou potenciar a innovación nas actividades produtivas primarias, secundarias e terciarias.

De agora en diante, é necesario que, no caso dunha crise como a recente da pandemia covid-19, as eurociudades teñan unhas restricións menos severas de mobilidade para que, no suposto de peche de fronteiras, non se vexa tan minguada a súa porosidade nin os accesos aos servizos comúns.

O impacto pola pandemia da covid-19 afectou aínda máis a zona de fronteira e as eurociudades pola perda de mobilidade. Para minimizar no posible as súas repercusións negativas, CdT'GNP e a súa ferramenta AECT'GNP elaboraron o Plan de reactivación da cooperación de proximidade, contando coa achega das eurociudades e doutras AECT, ás cales consultaron para pedirllas os seus pareceres, o que se materializou a través de proxectos que axudasen á recuperación dos territorios. Os proxectos deberían ser susceptibles de incorporación aos fondos de recuperación da UE. Ao abeiro deste plan, formularon unha batería de proxectos que foron incluídos nas propostas susceptibles de ser financiados cos plans de recuperación e resiliencia, co obxectivo de que a revitalización deses territorios fose efectiva.

O horizonte que se deberá seguir debe ser a consolidación da Eurorrexión e o afianzamento da cooperación transfronteriza. A creación no anterior período de diversas AEET e de eurociudades debe dar paso a unha política común que reflicta unha integración máis efectiva e unha cada vez maior identidade luso-galaica.

A CdT'GNP tamén porá especial énfase na loita pola eliminación dos custos de contexto que aínda lastran o día a día dos veciños da fronteira. A redución das asimetrías xurídicas, institucionais e administrativas que supoñen unha barreira para o exercicio de diversas actividades económicas é un obstáculo para a mobilidade intracomunitaria das empresas e dos traballadores transfronteirizos. Cómpre promover a xestión conxunta e o uso compartido de equipamentos e servizos de municipios transfronteirizos, nas áreas da educación, saúde, servizos sociais, protección civil, etc., que permitan aforrar custos e elevar a calidade dos servizos, o que contribuirá a reducir as desigualdades no acceso a estes servizos e a unha maior integración.

Débase intensificar a proxección da Eurorrexión de cara ao exterior, tanto na captación de investimentos como no desenvolvemento dunha estratexia conxunta nos ámbitos cultural e empresarial. A visibilidade da Eurorrexión foi un traballo continuo e conxunto, tanto participando en foros internacionais como unificando as posturas e os esforzos en demandas comúns que nos afectan, ou mesmo expondo as nosas experiencias en foros afastados das nosas fronteiras.

Programa operativo de cooperación transfronteiriza España-Portugal (POCTEP)

O Programa operativo de cooperación transfronteiriza España-Portugal (POCTEP) ten a súa Unidade de Coordinación na Dirección Xeral de Relacións Exteriores e coa Unión Europea (DXREUE), con responsabilidades pactadas coa autoridade de xestión do programa para o seu mellor seguimento e execución.

Galicia reconece o papel dos fondos Feder da Iniciativa Interreg, e en concreto do Programa POCTEP, como elementos chave na consecución dunha cohesión e dun desenvolvemento cada vez maior, polo que seguirá apostando firmemente por acordar unha postura común coa CCDDR-N na política de investimentos na Eurorrexión.

Este programa, no cal participa todo tipo de organismos, tanto públicos como privados, demostrou suscitar un interese evidente. En concreto, a nosa Eurorrexión foi a área de cooperación que máis candidaturas presentou nas convocatorias para o conxunto da fronteira hispano-lusa. Este sinal de vitalidade evidénciase tanto no número de proxectos aprobados (85) como na proporción de fondos do programa que captou –un investimento de 163 millóns de euros–.

Tendo en conta a estrutura do programa, destaca o éxito obtivo no seu eixe 1 –Crecemento intelixente a través dunha cooperación transfronteiriza para o impulso da Innovación–, para o cal se aprobou un investimento de 42,11 millóns de €, repartido en 22 proxectos de ámbito transfronteirizo. Tamén destaca o eixe 3 –Crecemento sustentable a través dunha cooperación transfronteiriza pola prevención de riscos e a mellora da xestión dos recursos naturais–, a partir do cal se están desenvolvendo 31 proxectos, cun investimento que alcanza os 70,64 millóns de €.

Pola súa banda, a demanda no eixe 4 –Mellora da capacidade institucional e a eficiencia da Administración pública a través da cooperación transfronteiriza– foi superior á planificada inicialmente. Neste eixe aprobáronse 15 proxectos, cun investimento total de 21,4 millóns de euros. Só os actores correspondentes aos obxectivos do eixe 2 –Crecemento integrador a través dunha cooperación transfronteiriza a favor da competitividade empresarial– se mostraron un pouco menos dinámicos, posiblemente por ser a primeira vez en que se aceptaba a participación de empresas privadas. Aínda así, aprobáronse 17 proxectos na Eurorrexión, cun investimento de 29 millóns de euros.

Cumios luso-españóis

Tamén é moi importante o labor que está a realizar o AECT'GNP para coordinar as contribucións que a Xunta de Galicia e a CCRR-N fan cara ás reunións da Comisión Luso Española de Cooperación Transfronteiriza, en canto que contribucións da Eurorrexión aos cumios ibéricos que todos os anos desenvolven os gobernos de Portugal e España. Previamente a estes cumios realízanse varias reunións, ás cales asiste persoal de ambos os gobernos, das CC.AA. españolas e das CCRR lusas, onde se presentan unha serie de

propostas e reivindicacións das instancias e institucións que traballan habitualmente no ámbito transfronteirizo.

A Comisión de Coordinación e Desenvolvemento Rexional do Norte de Portugal (CCDR-N) e a Xunta de Galicia acordan regularmente uns documentos, cun conxunto de demandas, que fan chegar aos gobernos portugués e español. Estas propostas son un reflexo das necesidades da Eurorrexión. Froito deste traballo xurdiron solucións a problemas tan transcendentais como a aposta común para que Europa puxese fin ao *roaming*; a coordinación en materia de loita contra os incendios forestais; a mellora das estruturas ferroviarias, en concreto a do tren Vigo-Porto (con paradas en Tui-Valença, Viana do Castelo e Braga-Nine) e a introdución dun billete único, así como a posta en marcha dun sistema de interoperabilidade nas autovías portuguesas. Estas medidas son para facilitar a mobilidade dos traballadores transfronteirizos, promoción das contornas da Reserva da Biosfera Gerês-Xurés e do estuario do Miño, etc.

Algúns dos últimos temas abordados nestas reunións foron:

- * No campo da demografía, a defensa da Eurorrexión mediante a colaboración entre administracións públicas de cara aos desafíos inmediatos.

- * O apoio á terceira interconexión gasista entre Portugal e España, así como a consolidación do acceso a un mercado ibérico do gas natural.

- * A importancia da cooperación no ámbito educativo para promover a educación bilingüe e o ensino das linguas.

- * Reivindicacións no que respecta á avaliación ambiental de programas e plans transfronteirizos.

- * Colaboración en materia de sanidade animal e vexetal, e de equiparación das medidas en ambos os países.

* Conexións ferroviarias, expresamente o desenvolvemento das obras de modernización e electrificación do tramo Nine/Viana/Valença ata a fronteira, e na parte española o tramo Tui-Guillarei, ademais da obra da saída sur de Vigo.

* Finalización da liña de alta velocidade Vigo–Porto, e mentres tanto o funcionamento en condicións axeitadas de prestacións e frecuencias do actual *tren Celta*.

* Apoio e impulso á necesaria conexión por autovía entre o nordés portugués e Galicia, concretamente por Macedo de Cavaleiros, pasando por Vinhais ata chegar Á Gudiña.

* Colaboración no terreo turístico, en especial a cooperación bilateral, así como a cooperación en materia de posta en valor, delimitación, sinalización e promoción dos Camiños de Santiago en Portugal.

Da Eurorrexión á Lusofonía

Un dos propósitos do anterior período foi o achegamento ao ámbito lusófono, seguindo as pautas da Lei 1/2014, do 24 de marzo, para o aproveitamento da lingua portuguesa e vínculos coa Lusofonía, coñecida como *Lei Paz Andrade*. Como consecuencia deste paso, desenvolveuse toda unha estratexia de país para que España, motivada por Galicia, se achegase como observador asociado á Comunidade de Países de Lingua Portuguesa (CPLP). A finais de setembro de 2019, a Xunta de Galicia envioulle ao Goberno español dous documentos coa achega a prol da adhesión á CPLP: un plan de acción e outro de actividades, indispensables para a devandita adhesión.

É de suma importancia que se recoñeza o papel preponderante que tivo Galicia na entrada do Reino de España como observador asociado na CPLP, non só pola intensidade da relación de Galicia co mundo lusófono, pola antigüidade deste trato e pola proximidade das linguas galega e portuguesa, senón tamén porque Galicia foi a principal promotora do ingreso español, demostrando que se pode realizar acción exterior de alto nivel mediante unha cooperación leal e institucional recíproca.

De agora en diante, a Xunta de Galicia poderá estar presente nos grupos de traballo que se vaian creando na CPLP e sexan de especial relevancia para nós, tales como os relacionados cos temas da pesca, a cooperación ao desenvolvemento e a difusión da lingua.

Tradicionalmente Galicia mantén uns fortes lazos co mundo da Lusofonía e, en particular, coas comunidades portuguesas. No corpus xurídico galego hai exemplos de colaboración coa Lusofonía para ir promovendo a presenza do idioma portugués en distintos ámbitos profesionais e administrativos de Galicia, sen esquecer a presenza da realidade galega na *Rádio e Televisão* de Portugal e da realidade lusa na Televisión de Galicia. Xa o Decreto 178/2015, de acción exterior da Comunidade Autónoma, tivo como un dos seus obxectivos o estreitamento dos vínculos con Portugal e coa comunidade lusófona de nacións.

Por outra banda, a Lacex –Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia– dedica o seu título IV á Eurorrexión Galicia-Norte de Portugal e á Lusofonía, tendo en conta o carácter estratéxico da nosa cada vez máis vizosa cooperación coa República irmá e coas nacións da súa comunidade lingüística. Nese senso, a Xunta de Galicia impulsará, coa maior das dilixencias, o funcionamento do Observatorio da Lusofonía, constituído en outubro de 2024.

Da cooperación territorial europea á cooperación rexional europea:

A Macrorrexión Resoe e a ARFE

Pola súa experiencia na cooperación territorial transfronteiriza, Galicia considera moi importante a cooperación rexional europea e é moi activa na procura de novas vías para estender a colaboración con outras entidades territoriais da UE. Así, xa en 2010 puxo en marcha a Macrorrexión das Rexións do Suroeste de Europa (Resoe) mediante un memorando de entendemento asinado por Castilla y León, Galicia e o Norte de Portugal. En 2014 ampliouse coa adhesión do Principado de Asturias e da Rexión Centro de Portugal. Finalmente, en 2017 sumouse a Comunidade Autónoma de Cantabria, con vocación de expandirse cara a outras rexións. Esta iniciativa de cooperación interrexional ten entre os seus obxectivos:

- Desenvolver e ampliar as posibilidades da cooperación territorial europea.
- Diseñar fórmulas de cooperación flexibles e eficaces.
- Fomentar o desenvolvemento da sociedade do coñecemento, apoiar a competitividade das empresas e loitar contra o desemprego e o declive demográfico.

Dos seis grupos de traballo que existen, Galicia lidera o Grupo de Educación, Cultura e I+D+i, no que está integrada a Conferencia de Reitores do Suroeste de Europa (CRUSOE), que é unha asociación sen ánimo de lucro constituída polas universidades de Galicia, Castilla y León, Asturias, Cantabria, Rexión Norte e Rexión Centro de Portugal.

Neste período acompañamos e potenciamos as dinámicas da Resoe para que actúe como un altofalante das nosas prioridades e necesidades. Velaí que fomos capaces de introducir dentro da axenda da Resoe asuntos moi importantes en Galicia-Norte de Portugal, como o Camiño de Santiago ou o problema do avellentamento da poboación e o declive demográfico.

Aínda que hai grande interese sobre este tema a nivel europeo, os habitantes e autoridades das zonas rurais teñen expresado en diferentes instancias institucionais a súa preocupación pola falla de coordinación entre as administracións na implementación de accións efectivas. O ditame do Comité Europeo das Rexións «A resposta da UE ao desafío demográfico» (2017/C017/08) mostra que o cambio demográfico é un dos maiores desafíos que enfrenta a UE. Tamén especifica que as áreas rurais remotas experimentan retos demográficos en todo o continente e chama a atención sobre o enorme impacto deste problema na economía, no sector social, orzamentario e ecolóxico, tanto a nivel nacional como rexional e local, e que afecta a sustentabilidade dos sistemas de pensións e saúde.

Conscientes da necesidade de articular unha posición común fronte ao problema demográfico, especialmente nas zonas rurais, a Eurorrexión continúa reclamando en Europa que a demografía sexa unha prioridade política e que se reflicta nunhas liñas de acción e nuns obxectivos específicos. Froito desa preocupación resulta a súa actual participación, xunto coas demais rexións españolas da Macrorrexión Resoe, no Plan estratéxico de gobernanza para o despoboamento rural (*Strategic Governance Plan for rural*

depopulation), presentado no marco dos fondos *Structural Reform Support Programme* (SRSP) da Comisión Europea.

Dese paso xorde a elaboración duns plans singulares por C.A., que terán o seu propio plan de acción personalizado e adaptado ás características de cada unha. Ademais, os plans intégranse nun documento final do Plan estratéxico de gobernanza na loita contra o despoboamento nas zonas rurais. O obxectivo é ter á nosa disposición unha guía para a toma de medidas conxuntas, que podería ser replicable e extrapolable a outras CC. AA. ou rexións portuguesas afectadas tamén por esta problemática, como é o caso das CCDR Norte e Centro.

Como Eurorrexión, fixemos escoitar a nosa voz de forma conxunta. En primeiro lugar, a través das nosas respectivas instancias nacionais, pero tamén en todos os foros europeos dos cales formamos parte, como a Conferencia de Rexións Periféricas e Marítimas (CRPM), ou a Asemblea das Rexións Fronteirizas de Europa (ARFE) e, dunha maneira moi especial, a través dos ditames do Comité das Rexións (CdR) e no grupo creado *ad hoc* na Comisión do Arco Atlántico.

A ARFE creouse para analizar as oportunidades de desenvolvemento conxuntas das rexións, á vez que promover a relación pacífica e a integración entre territorios fronteirizos europeos, sensibilizando sobre as condicións e necesidades particulares das rexións. ARFE traballa co obxectivo de:

- * salientar o seu papel no panorama político;
- * representar os seus intereses comúns;
- * mellorar a cooperación entre rexións fronteirizas europeas;
- * promover o intercambio de experiencias, información e solucións a obstáculos comúns.

As rexións fronteirizas enfrontan desafíos específicos debido á súa posición xeográfica, que a miúdo comportan infraestruturas, servizos públicos e subministración de bens deficientes. Nestes territorios a cooperación é esencial, especialmente porque moi a miúdo cómpre manter as cadeas de valor, o mercado laboral e outras liñas de vida económicas e sociais. A Xunta de Galicia forma parte da ARFE desde 1986; foi a primeira comunidade

autónoma española que se adheriu. Durante a pandemia da covid-19 a ARFE estivo moi atenta ao peche das fronteiras, para tentar evitar as consecuencias negativas derivadas do devandito peche.

8.2 Unión Europea e Estados da UE

Contorna europea

A Unión Europea atravesou duras probas nos últimos anos, como o Brexit ou a pandemia, que, lonxe de debilitar o proxecto de construción europea, o reforzou. No caso do Brexit, deixou en evidencia a dificultade dunha separación, dada a magnitude do acervo lexislativo común e dos intensos lazos existentes, así como os prexuízos que aquela supón no ámbito económico e social no Reino Unido, cando menos a curto prazo. No caso da crise provocada pola covid-19, a UE aproveitou ao máximo o marco normativo actual para coordinar a resposta europea nunha área na cal apenas ten competencias, a sanitaria, e conseguiu sacar adiante un paquete de recuperación económica sen precedentes na historia, mediante a emisión de débeda pública amparada no orzamento comunitario.

Neste contexto, a UE ten agora diante súa o gran reto da recuperación económica que, ademais, pretende converter nunha oportunidade, apostando polas transicións verde e dixital para saír máis reforzados da crise e máis resilientes ante ameazas futuras, co obxectivo de non deixar ninguén atrás. No entanto, a invasión de Ucraína por orde do Kremlin vai alterar de xeito significativo os plans de recuperación socioeconómica impulsados desde Bruxelas.

Tendo isto en conta, as tres institucións europeas que participan no proceso lexislativo – Comisión Europea, Parlamento Europeo e Consello– acordaron por primeira vez uns obxectivos políticos comúns:

- A recuperación completa da pandemia da covid-19 mentres se constrúe unha Unión Europea da Saúde.
- A transición cara a unha sociedade máis xusta, máis saudable, máis verde e máis dixital.
- O liderado mundial na loita contra o cambio climático.

- Apostar polas solucións dixitais en Europa co fin de establecer a soberanía dixital da UE.
- Facer que a economía europea sexa máis resistente e robusta.
- Defender os valores europeos comúns e fortalecer o modelo democrático europeo.
- Ampliar o papel da UE como actor global.

Estes obxectivos guían a acción da UE durante os vindeiros anos, polo que deberían inspirar tamén dalgún xeito a acción de Galicia ante a UE, aínda que só fose para inserir nos debates europeos a posición estratéxica da nosa sociedade ao respecto.

A máis longo prazo, Galicia debe ter tamén en conta as catro tendencias globais que a Comisión Europea acaba de identificar no horizonte de 2050 e que afectan a capacidade e a liberdade de acción da UE: o cambio climático e outros desafíos ambientais; a hiperconectividade dixital e transformación tecnolóxica; a presión sobre a democracia e os valores; e os cambios na orde mundial e na demografía.

En vista destas tendencias, e dentro dos esforzos que está a desenvolver a UE para elaborar políticas con visión de futuro facendo uso pleno dos coñecementos existentes, a Comisión Europea acaba de identificar dez áreas estratéxicas de actuación de cara a 2050:

- Garantir sistemas alimentarios e de saúde sostíbeis e resilientes.
- Garantir unha enerxía accesible e descarbonizada.
- Fortalecer a capacidade de xestión de datos, intelixencia artificial e tecnoloxías de última xeración.
- Garantir e diversificar a subministración de materias primas esenciais.
- Crear sistemas económicos e financeiros resistentes e de futuro.
- Fomentar e reter habilidades e talentos que se correspondan coas ambicións da UE.
- Reforzar as capacidades de seguridade e defensa e o acceso ao espazo.
- Colaborar con socios mundiais para promover a paz, a seguridade e a prosperidade para todos.
- Fortalecer a resiliencia das institucións.

Este traballo de «prospectiva estratéxica» definiu en 2020 o concepto de «resiliencia», en 2021 o de «autonomía estratéxica aberta» e en 2022 explorou as interaccións entre as transicións dixital e ecolóxica.

Os cambios no clima, as tecnoloxías dixitais e a xeopolítica están afectando profundamente a vida dos europeos, como así ocorre en Galicia. Soamente unha acción coordinada a nivel europeo, nacional e subestatal pode dar resposta a estes desafíos.

Ademais deste traballo prospectivo por parte das institucións, lanzouse por primeira vez un gran foro de debate deseñado para darlle á cidadanía a oportunidade de contribuír ao que será a Unión Europea do porvir. A Conferencia sobre o futuro de Europa pretendeu debater e recoller as opinións da cidadanía europea sobre cuestións que afectan a Unión e o seu funcionamento. Aínda que a Conferencia non crea obrigas legais, foi unha oportunidade única para establecer un camiño común cara ao futuro cunha perspectiva de abaixo a arriba. Galicia contribuíu activamente ao debate en temas que lle afectan especialmente, como os retos do envellecemento da poboación, a economía marítima ou a cooperación transfronteiriza.

Desafíos de Galicia no eido europeo

A Xunta de Galicia, xunto cos principais actores económicos e sociais galegos, está totalmente implicada e comprometida na captación de fondos e na preparación de proxectos que consoliden unha Galicia economicamente máis competitiva e socialmente máis igualitaria. Os proxectos galegos para o plan de recuperación apóianse sobre cinco alicerces transversais, que coinciden ao milímetro cos obxectivos da Comisión Europea:

- + Economía circular e transición enerxética
- + Mobilidade sustentable
- + *Hubs* de innovación industrial e dixital
- + Cadea mar-industria e agro-industria
- + Sanidade e atención sociosanitaria

O esforzo realizado no recoñecemento das necesidades do país durante a elaboración destes proxectos e grazas á implicación de todos os actores debe traducirse nunha integración real dos nosos principais proxectos no Plan nacional de recuperación, transformación e resiliencia formulado por España ante de Bruxelas. Desde o inicio da pandemia, as CC. AA. estivemos á vangarda para afrontar a crise da covid-19 e as súas repercusións socioeconómicas. Somos o nivel de goberno máis próximo á cidadanía e ás empresas e, por tanto, os máis conscientes das súas necesidades, problemas e arelas. A recuperación económica e a social, así como as transicións ecolóxica e dixital –e en particular a dixitalización das administracións públicas–, só poderán ter éxito se participamos directamente na execución dos plans nacionais de recuperación e resiliencia.

Nos anos 2022 e 2023 coincidiu a execución final dos fondos estruturais e de investimento (Feder, FSE, Feader e FEMP) 14-20, a inxección extra que supuxo a iniciativa REACT-EU para facer fronte a curto prazo ás consecuencias da pandemia e o Mecanismo europeo de recuperación e resiliencia (MRR), ademais da programación do período 21-27. Asegurar as sinerxías e complementariedades entre todos estes recursos financeiros europeos é un reto para todas as administracións, aínda que Galicia ten xa unha boa base de traballo coa súa estratexia Next Generation Galicia, chantada nos obxectivos de desenvolvemento sostible, na revisión do Plan estratéxico de Galicia cara a 2030 e nas prioridades europeas para a execución do MRR. Debemos aproveitar este contexto económico para deseñar a Galicia do futuro, converténdoa nun país máis verde, máis dixital, socialmente xusto e resiliente. Para iso, devén fundamental blindar sectores estratéxicos nos cales Galicia conta con empresas e cadeas de valor referentes a nivel nacional e internacional, tales coma o téxtil, a automoción, o agroalimentario, o biotecnolóxico, o aeronáutico, o forestal ou o enerxético, entre outros. Ao mesmo tempo, a Estratexia galega no horizonte 22-30 aspira a favorecer os valores diferenciais de Galicia como factores de desenvolvemento, entre os cales destacan a lingua, a cultura e o ambiente, para facer de Galicia un lugar atractivo para traballar, investir e convivir.

Respecto á programación dos novos fondos estruturais posteriores a 2027, Galicia participará nos debates previos á negociación do ulterior orzamento comunitario. A repartición entre as políticas tradicionais (PAC e cohesión) e outras políticas, como a I+D+i, ou a seguridade e defensa, volverán sen dúbida aos debates que acompañan a elaboración da proposta por parte da Comisión, cuxa publicación podería preverse para 2024. Estes

debates nutriranse dos resultados da Conferencia sobre o futuro de Europa e do traballo de prospectiva que está a efectuar a Comisión Europea, centrado de momento na autonomía estratéxica aberta da UE e na avaliación do grao de resiliencia das economías europeas. A Conferencia de Rexións Periféricas e Marítimas (CRPM), a que pertence Galicia, recolleu as achegas dos seus membros en 2022 e elaborou un posicionamento en 2023 para anticiparse á proposta da Comisión Europea. Galicia contribúe, pois, activamente a este debate, definindo previamente os seus intereses específicos.

Entre os principais desafíos para Galicia nos vindeiros anos, en relación coas políticas europeas, figuran o reto demográfico, unha Galicia máis verde e sostible, incremento da competitividade e do crecemento ou o fomento da cohesión social e territorial. Respecto das liñas de actuación concretas en relación con estes obxectivos, destacamos:

- Pacto verde: A Comisión Europea está a promover o desenvolvemento dunha estratexia de infraestruturas verdes (terreo) e azuis (auga) baseadas na natureza que, ademais de proporcionar beneficios ambientais e beneficios na saúde e no consumo dos cidadáns, tamén sirva de soporte para unha economía máis verde, creando oportunidades económicas e de emprego. As infraestruturas verdes e azuis no só inclúen áreas naturais con gran biodiversidade, como bosques, costas marítimas ou brañas, por pór algúns exemplos, senón tamén espazos seminaturais como parques e xardíns, campos agrícolas ou mesmo elementos artificiais construídos para a mellora dos servizos ecosistémicos (como os sistemas para recoller e usar auga da choiva). Por tal motivo, as infraestruturas verdes e azuis deben ser planificadas de acordo co seu carácter multifuncional.

Galicia foi unha das primeiras rexións europeas en comprometerse coa neutralidade climática en 2019, coa aprobación da súa Estratexia de cambio climático e enerxía 2050, complementada pola posterior Estratexia de economía circular 2019-2030 e a Lei de residuos e solos contaminados. Logrou, ademais, que un 85 % dos concellos se sumen ao Pacto das alcaldías polo clima e a enerxía, e conseguiu reducir as emisións contaminantes en máis dun 23 % respecto aos valores de 1990, e superou así o obxectivo europeo fixado para 2020. Galicia ten capacidade e potencial para situarse como comunidade referente en xeración e almacenamento de enerxías renovables e atópase nunha boa posición para afrontar os cambios derivados do paquete lexislativo Obxectivo 55. Dado o seu forte compromiso, está en posición de participar activamente no debate europeo, alertando

sobre os riscos e oportunidades que sobre o terreo ten o Pacto verde europeo. O obxectivo dunha Galicia verde e sostible debe constituír un obxectivo de carácter transversal en todas as liñas de actuación. Así, entre os retos que debemos abordar neste eido figura o desenvolvemento dun sector enerxético baseado maioritariamente en enerxías renovables autóctonas, situando a Galicia á cabeza no eido da enerxía eólica e da biomasa. O fomento das comunidades enerxéticas (público-privadas) pode axudar a universalizar o autoconsumo e as solucións enerxeticamente eficientes. Destaca tamén o fomento dunha mobilidade sustentable e alternativa, promovendo o uso do transporte público e a transformación da industria galega de automoción cara a unha cadea de valor dixital, verde e resiliente, baseada na innovación e desenvolvemento de procesos de fabricación e de produtos limpos, intelixentes e sostibles. Tamén debemos mencionar o fomento da creación de centros loxísticos e aumento da capacidade en investigación e innovación en materia de cambio climático, en especial no desenvolvemento de modelos predictivos e de alerta temperá a través da supercomputación, así como o impulso dun modelo de crecemento sostible que aproveite as potencialidades do medio, dando prioridade á xestión eficiente do ciclo da auga, á economía circular e á protección do patrimonio cultural.

- Transición xusta: o aumento da ambición climática europea implica importantes cambios normativos e políticos que poden afectar negativamente determinados sectores económicos galegos, como por exemplo as industrias electrointensivas ou o sector primario. O novo Mecanismo para unha transición xusta aborda os efectos sociais e económicos da transición verde mediante un fondo –que en Galicia beneficiará as comarcas afectadas polo peche das centrais térmicas–, unha garantía orzamentaria do BEI para o sector privado e un novo instrumento de préstamos ao sector público. Pola súa parte, o Fondo Social para o Clima pretende abordar os impactos sociais derivados dun probable aumento dos prezos dos combustíbeis fósiles por mor da inclusión do comercio de dereitos de emisión dos sectores da construción e do transporte por estrada. Galicia deberá traballar daquela por tirar o máximo proveito destas novas ferramentas, confiando en poder participar na elaboración dos plans nacionais que rexen a súa execución (Plan de transición xusta e Plan social para o clima).

- Posible establecemento a Macrorrexión Atlántica: tras anos de debate, España e Portugal apoian a creación a Macrorrexión Atlántica, que permita reforzar a cooperación política e económica das rexións atlánticas, máis alá da actual estratexia marítima. Galicia

apoia a creación desta macrorrexión a nivel europeo, baseándose na experiencia acumulada desde 2010 da macrorrexión Resoe, que agrupa comunidades españolas e rexións portuguesas do noroeste peninsular.

- Execución da Rede transeuropea de transporte (RTE-T) en Galicia: unha vez estendido o Corredor Atlántico ata o noroeste peninsular, Galicia aspira agora a que o tramo portugués da conexión ferroviaria Vigo-Porto se conclúa. Os Estados membros teñen o compromiso de rematar as infraestruturas da rede principal, entre elas o Corredor Atlántico. Galicia ha velar polo cumprimento desta execución no marco das súas competencias.

- Integración da economía marítima no Pacto verde europeo: Galicia contribúe activamente a este debate para defender a integración dos aspectos sociais e económicos na política pesqueira común, un comercio pesqueiro xusto e en igualdade de condicións con terceiros países, unha pesca sostible e compatible coa conservación da biodiversidade e coa seguridade alimentaria e un maior papel do sector pesqueiro na gobernanza da PPC. Entre outras actividades, Galicia participa nas accións de *lobby* realizadas pola CRPM para que estas mensaxes teñan máis peso na esfera comunitaria.

- Posta en marcha da nova política agrícola Común (PAC): os sectores primarios e da industria da agroalimentación son outro dos grandes piares na economía e emprego de Galicia. Nos vindeiros anos tratarase de dixitalizar toda a cadea de valor para facela máis competitiva e ambientalmente sostible. As novas estratexias de biodiversidade e «da granxa á mesa»¹⁸ pretenden establecer un novo equilibrio entre a natureza e a actividade humana, e terán un impacto directo na arquitectura verde da nova PAC. Por outro lado, o novo Plan europeo de loita contra o cancro incentiva o consumo de produtos saudables e con baixo impacto ambiental, que levará a unha redución da demanda de certos produtos agrícolas. Galicia debe garantir que o seu sector agrario consegue adaptarse ao novo paradigma, sempre desde o respecto ao modelo agrícola familiar da nosa Comunidade. Levar a cabo con éxito esta transformación é unha condición necesaria para que Galicia sexa líder na transición verde, que está na base da nova política agrícola común.

¹⁸ *Farm to Fork strategy, for a fair, healthy and environmentally-friendly food system.*

- Retos demográficos: Galicia leva anos chamando a atención a nivel europeo sobre as dificultades que supón o declive demográfico. Agora que este debate está dentro da axenda europea, cunha vicepresidencia da Comisión Europea dedicada a este tema e cun programa de traballo concreto no eido do envellecemento, a revitalización das zonas rurais e a loita contra a pobreza infantil, Galicia debe seguir contribuíndo coa súa experiencia. Malia que parte destes desafíos teñen unha marcada dimensión interna ou exixen unha aplicación a nivel nacional ou autonómico, cómpre non perdelos de vista na acción exterior de Galicia cara a UE, para poder explicar como se están executando sobre o terreo as políticas europeas e así poder contribuír ás eventuais modificacións ou reformas, tentando incrementar os recursos financeiros europeos que apoien as solucións indispensables. Ademais das políticas a favor do retorno de emigrantes, a Administración galega enfróntase neste momento á necesidade de artellar políticas de retención e captación do talento para facilitar o retorno dunha xeración adulta nova en posesión dun importante capital humano e con motivacións fundamentalmente económicas e de promoción da súa carreira profesional e de investigación, que previamente os levou a desenvolver o seu proxecto profesional no exterior.

O cambio demográfico, o aumento da esperanza de vida e as novas tipoloxías de familia están a variar as expectativas das persoas e as relacións entre xeracións. Asistimos a un alongamento da vida co que entraña tamén de aumento do tempo posible de relación, que non ten por que pensarse como unha relación estática nin menos que estea a se debilitar. A xeneralidade de estudos apunta máis ben ao proceso de transformación que afecta as relacións intra e interxeracionais e ao mantemento de redes familiares de distinta intensidade.

A situación producida pola pandemia da covid-19 vai acelerar procesos estratéxicos que xa estaban en marcha e virar a atención sociosanitaria cara a unha vertente máis social, cunha orientación público-privada e con grandes oportunidades empresariais ligadas á *silver economy*, o que pode tamén acelerar a *silver Tech* e con ela dar un pulo ao tecido empresarial de primeiro nivel tecnolóxico, onde a innovación e a dixitalización piden paso. As oportunidades para a xente nova virán da man da innovación. Aínda que Galicia ten unha posición relativa moderada na xeración de innovación e na ocupación de actividades intensivas en empresas innovadoras, presenta elementos dabondo para reducir a fenda tecnolóxica, como así o demostran os últimos resultados do informe PISA e a constatación

do desenvolvemento dunha industria de *hardware* potente e ben situada en sectores punteiros como o automobilístico, o aeronáutico, o agrotecnolóxico, etc. Da simbiose que se consiga nos diversos ámbitos da estratexia de especialización RIS3, enfiada coas grandes liñas marcadas por Europa, vai depender o éxito da celeridade dos cambios que se precisan para a democratización da intelixencia artificial, a economía dixital e todos os cambios que trae consigo a dixitalización.

Xa que logo, entre os retos que debemos afrontar figuran:

- ✓ Facer fronte ao problema demográfico de Galicia e atender as necesidades das familias, co obxectivo de acadar a súa protección integral na orde xurídica, económica e social.
- ✓ Promover iniciativas empresariais baseadas nas persoas e na cooperación como alternativa estable e de calidade para o emprego e o autoemprego colectivo, en particular entre as mulleres, a xuventude, as persoas con discapacidade ou en situación de vulnerabilidade, especialmente no medio rural.
- ✓ Promover medidas de mellora da accesibilidade, habitabilidade e eficiencia enerxética das vivendas, que sexan saudables e que se adapten aos futuros cambios demográficos, ás novas tecnoloxías e aos retos que supón o cambio climático.
- ✓ Garantir a igualdade de oportunidades e o acceso ao mercado laboral e aos servizos públicos da poboación retornada e inmigrante.
- ✓ Mellorar a cobertura socioasistencial á emigración galega e á poboación retornada e inmigrante.
- ✓ Facilitar o retorno orientado e amparado a Galicia de galegos e galegas no exterior, persoas de segunda e terceira xeración que poidan asentarse en Galicia.
- ✓ Vender un modo de vida galego, para situar Galicia como lugar atraente para residir e traballar, coa finalidade de dinamizar demograficamente a nosa Comunidade co incremento da poboación.

Reforzo das ferramentas para influír na esfera da Unión.

A participación no proceso colectivo europeo de toma de decisións debe avanzar no recoñecemento dunha verdadeira Europa das rexións. Como obxectivo estratéxico na UE, Galicia está a traballar na creación dun clima propicio para que na seguinte reforma dos tratados as rexións con capacidade legislativa da UE teñamos o debido recoñecemento institucional.

O Comité Europeo das Rexións (CdR) é unha das asembleas europeas que máis está puxando polo reforzo do papel das rexións. En febreiro de 2020 inaugurouse un novo mandato. O presidente da Xunta de Galicia foi elixido vicepresidente da mesa do CdR en representación da delegación española no período 20-25. Galicia traballou especialmente na defensa do seu posicionamento en dous ditames: o relativo á nova Reserva de adaptación ao Brexit (*BAR*) e o relativo á Estratexia europea de mobilidade, onde se defendeu a importancia do autobús na conectividade das áreas rurais. Destaca igualmente o labor de Galicia para a defensa neste eido do Xacobeo 2021-2022 como un modelo de turismo sostible e a participación da nosa comunidade no marco da Conferencia sobre o futuro de Europa.

O CdR foi presentado no seu día por moitos como o embrión dun futuro Senado da Unión. Hoxe ese órgano merece reformular o seu deseño para reforzar o papel das rexións na gobernanza europea, con especial atención ás rexións con competencia legislativas.

En canto á participación autonómica no Consello no período 22-26, Galicia representará as CC. AA. en sete formacións –política social e emprego, sanidade, xuventude, ambiente, consumo, educación e cultura, e pesca–. Atendendo ás necesidades do eido da cultura, un exemplo de cooperación sería a creación de foros que favorezan a interlocución cos responsables de cultura doutros gobernos estatais ou rexionais da Unión Europea e que, polo tanto, permitan crear intercambios e crear redes e experiencias con outros países. Sería interesante de cara á presidencia de España do Consello no ano 2023.

Tras 17 anos de participación autonómica no Consello, a efectividade desta é moi dispar entre as diferentes formacións. Unha maior interlocución entre a Administración xeral do Estado e as CC. AA. sobre os temas para debate no Consello a través das conferencias sectoriais contribuiría a mellorar esta participación autonómica. Mellorar a coordinación

entre os distintos niveis da Administración e reforzar as conferencias sectoriais é unha das reformas recollidas no Plan español de recuperación e resiliencia, seguindo as recomendacións dadas pola UE nos últimos anos no marco do Semestre europeo. Este podería ser, por tanto, un bo momento para mellorar a participación autonómica na definición da posición española no marco do Consello.

Os funcionarios da Xunta de Galicia tamén participan desde 1998 nos comités da Comisión Europea, na área tamén denominada «comitología», e poden intervir deste xeito no desenvolvemento e implementación dos actos delegados da Comisión Europea xunto co correspondente representante estatal; coñecen así de primeira man a normativa executiva de inmediata aplicación. No período 18-21 Galicia participou activamente en 21 comités da Comisión Europea; destacan especialmente os relacionados co Programa Horizon 2020. Actualmente estase a iniciar o proceso de negociación entre o Estado e as CC.AA. dos comités abertos a participación autonómica para o período 2022-2025. Por parte da nosa C.A. velarase pola elección coordinada daqueles comités que permitan unha mellor defensa dos intereses galegos. Respecto aos comités do Programa Horizon 2021-2027, Galicia ten atribuída a representación autonómica ao longo do período indicado en tres comités.

Cómpre dinamizar a rede de responsables de asuntos europeos na Xunta de Galicia. A raíz da aprobación da Lacex, designouse un responsable de asuntos europeos en cada consellería co obxectivo de facilitar a coordinación dentro da Xunta e impulsar a súa participación. En particular, esta rede ha de servir para facer un seguimento e coordinar:

- A participación galega no Consello, no Comité Europeo das Rexións e nos comités da Comisión Europea.
- A elaboración da posición galega en relación coas políticas comunitarias.
- A participación dos distintos departamentos en redes de cooperación rexional.
- A intervención nas consultas públicas da UE

A Fundación Galicia Europa (FGE) é a punta de lanza da participación galega nos asuntos europeos e, polo tanto, debe reforzar os seus efectivos. O seu labor resulta fundamental para a comprensión das políticas da Unión, a interlocución coas institucións europeas e a elaboración e posta en marcha de estratexias de *lobby*.

Por mor da pandemia, as reunións informais de alto nivel entre a Xunta de Galicia e a Comisión europea e as reunións máis técnicas organizadas pola FGE pasaron a un formato virtual, o que facilita a organización dun maior número de encontros. A FGE continuará utilizando as ferramentas dixitais para organizar estas reunións, que tanto contribúen ao coñecemento da axenda europea e ao achegamento da realidade galega por parte da Comisión. Aínda así, continuará organizando axendas de visitas presenciais cando a ocasión o requira, especialmente cando cadre coa participación galega en grandes foros de debate en Bruxelas.

Tamén resulta aconsellable incrementar a formación e a sensibilización en Galicia sobre asuntos europeos, actualizando permanentemente os indispensables coñecementos. Nos últimos anos, a FGE vén organizando o seu programa de especialización en financiamento comunitario e nel xa participaron máis de 400 profesionais de todo tipo de entidades públicas e privadas en Galicia. Neste curso, a explicación das políticas comunitarias complementábase cunha visión práctica sobre como acceder ao financiamento, co obxectivo de fornecer ferramentas ás entidades para participar en proxectos europeos ou actuar en rede a nivel da Unión. A información que oferta a FGE a través da súa web, boletíns electrónicos e redes sociais tamén está encamiñada a este fin, para que axentes públicos e actores privados sexan máis proactivos na elaboración e implementación das políticas europeas.

Temos a necesidade de reforzar o papel da CARUE que, a diferenza do resto de conferencias sectoriais, está ausente do debate político. A CARUE debería ser o «Coreper» español.

Tamén temos a necesidade de optimizar a participación das CC.AA. nos comités de comitología: mellorar as canles de subministración da información por parte da Administración central e mellora das sinerxías entre as oficinas das CC. AA. en Bruxelas e a Reper.

A actual composición do CdR non permite consideralo como unha representación efectiva dos intereses lexítimos das CC.AA. Por iso, cómpre o reforzo do seu papel mediante a concesión ao CdR no proceso de toma de decisións da competencia de emitir ditames conformes no referente a propostas legislativas en materia de cohesión económica e social. Como desenvolvemento desta nova competencia habería que establecer dentro deste un

modelo similar ao do Eurogrupo, no que o quórum das maiorías necesarias se lles aplicaría só ás rexións da UE cuxos representantes fosen elixidos democraticamente, a expensas da formalización posterior do acordo no plenario do CdR. Nos debates da Conferencia sobre o Futuro de Europa non tivo especial acollida a idea de converter o CdR nunha terceira cámara lexislativa en igualdade de condicións nas materias que afecten a política rexional na UE. De aí que sexa recomendable a apertura dun debate de como o CdR, por razón da materia, podería ser oído polo Consello Europeo –interpretación *ad hoc* das posibilidades existentes no actual artigo 307 do TFUE–.

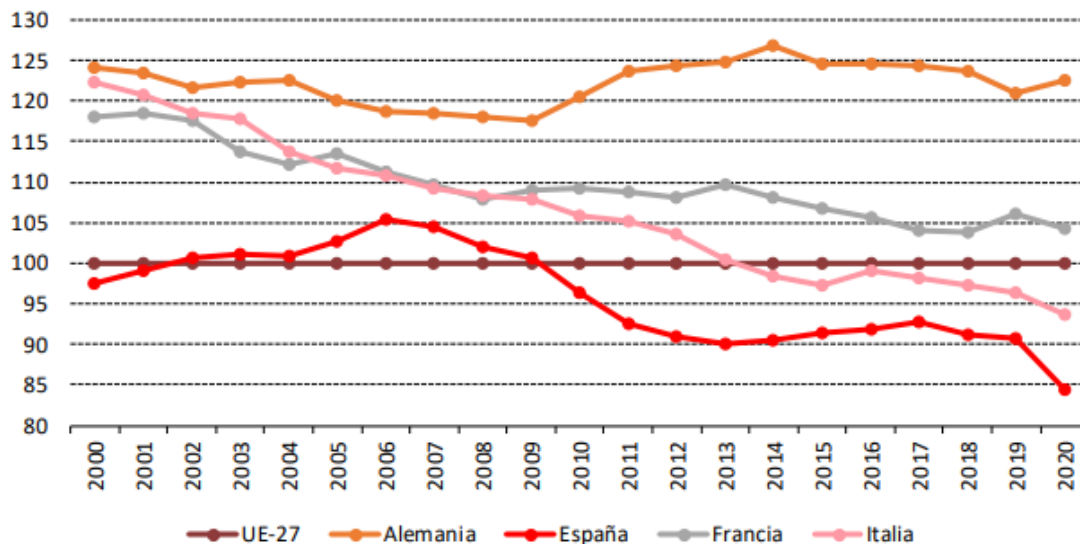
No que respecta á participación das CC.AA. no Consello da UE, urxe a mellora dos mecanismos de cooperación funcional entre as oficinas autonómicas en Bruxelas e os conselleiros da Reper, coa posibilidade de establecemento dun mecanismo legal interno de incentivo á coordinación e fixación de posicións comúns entre CC.AA.

XL aniversario da nosa adhesión ás Comunidades Europeas/UE

O 1 de xaneiro de 2026 celébranse os 40 anos da adhesión de España ás Comunidades Europeas e, porén, de Galicia. Esa efeméride debería cominarnos a realizar un balance dos resultados socioeconómicos atinxidos nesas catro décadas. Mais tamén debería obrigarnos a facer unha análise comparada respecto doutros Estados, territorios e comunidades da Unión nos aspectos cruciais do desenvolvemento, fundamentalmente en canto á taxa de ocupación, taxa de desemprego e PIB per cápita, sen desbotar outros harmonizados por Eurostat ou debullados por institucións ou organismos da UE, por exemplo no que atinxe á pobreza infantil, como fixo o Tribunal de Contas europeo no seu Informe especial 20/2020 sobre este asunto–. Para mostra sirva o acontecido durante 2000 a 2020 ⁽¹⁹⁾

19 *El desarrollo de la economía española. Retos pendientes*. Moral, M^a J.
Funcas: <https://www.funcas.es/wp-content/uploads/2022/10/Capitulo-1.pdf>

CONVERGENCIA REAL DE LAS ECONOMÍAS EUROPEAS, 2000-2020 (PIB PER CÁPITA EN PARIDAD DE PODER DE COMPRA)

Nota: El nivel 100 en cada año corresponde con el PIB per cápita en ppc de la UE-27.

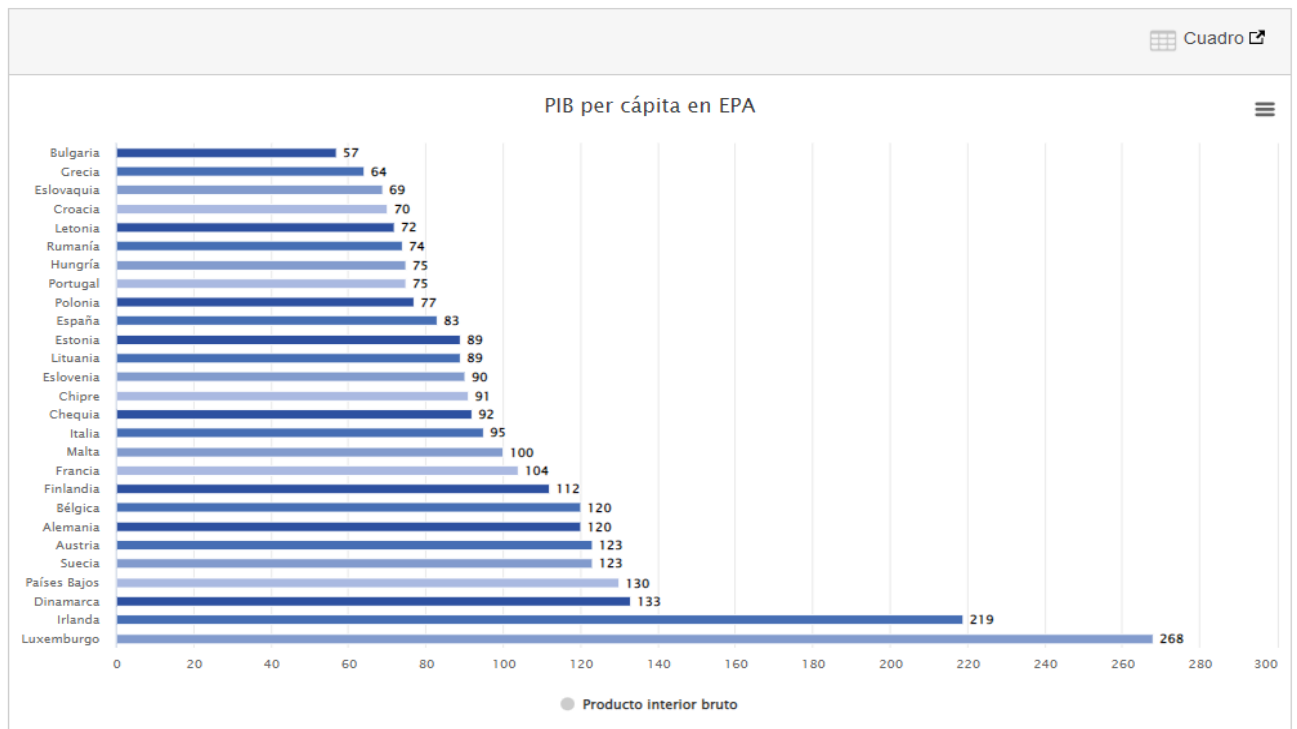
Fuente: Eurostat, febrero-2022.

Ademais, pode xa verificarse na información básica fornecida pola UE²⁰ como os países do antigo bloque comunista, con Polonia á cabeza, están achegándose moi axiña ao PIB per cápita español, e mesmo é superada España neste indicador de referencia por países como Eslovenia, Chequia, Estonia ou Lituania. Despunta sen dúbida o caso irlandés, que se adheriu en 1973 cuns indicadores daquela mesmo por baixo de España, certamente agora condicionado polos elevados beneficios das empresas multinacionais asentadas nesa República e que logo repatrían gran parte deles ás súas matrices. Con todo, o desenvolvemento irlandés, experimentado contra principios dos 90, mesmo contrastado polos seus niveis de emprego, contrasta coa posición española desde 1986, que se mantén durante todo ese tempo ata hoxe como primeira ou segunda economía da UE xunto con Grecia en canto a desemprego se refire.

²⁰ https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_es

Niveles de vida

El nivel de vida se calcula midiendo el precio de determinados bienes y servicios en cada país en relación con la renta. Para ello se utiliza una moneda nacional común denominada «estándar de poder adquisitivo» (EPA). La comparación del producto interior bruto (PIB) por habitante en EPA proporciona una visión general del nivel de vida en toda la UE.

Fuente: [Eurostat](#) EN ...

Por iso, a celebración do XL aniversario da incorporación española á actual UE debe ser un acicate para revisar en profundidade diversas políticas públicas nos eidos económico e social, non como erma ferramenta de crítica destrutiva, senón como oportunidade para mellorar xunto cos mellores da Unión a partir de 2026. Galicia pode desempeñar neste exercicio de avaliación un rol positivo, tentando coordinar o seu labor desde a nosa Eurorrexión xunto con Portugal. Non en van, a adhesión lusa e española ás Comunidades Europeas aconteceu no mesmo día e o desempeño desde aquela semella moi similar, a pesar dos matices que se desexen subliñar para cada Estado.

8.3 Europa extra-UE

8.3.A Reino Unido

A saída do Reino Unido da UE supuxo a sinatura do primeiro acordo comercial da historia que implica establecer barreiras no canto de derrubalas. Os «Acordos de Noiteboa» – Acordos do 24 de decembro de 2020– implican a primeira rotura do proxecto europeo, sen precedentes para a Unión. Unha das prioridades neste eido debe ser a xestión dos Acordos sobre a relación futura entre a UE e o Reino Unido.

Respecto da nosa Comunidade Autónoma, cobra especial relevancia a regulación establecida no título VI da Lacex –Lei 10/2021, do 9 de marzo, reguladora da acción exterior e da cooperación para o desenvolvemento de Galicia–. En concreto, respecto da afectación da saída do RU ao sector pesqueiro galego, a Administración autonómica promoverá unha política activa de acordos da UE con terceiros Estados para manter a autonomía europea no aprovisionamento de alimentos e produtos do mar. Do mesmo xeito, estimulará a concertación privada de acordos entre axentes galegos do sector do mar e autoridades de terceiros Estados, co fin de garantir o acceso ás súas augas, sempre consonte coa normativa europea e española na materia.

Farase igualmente un seguimento á afectación da saída do RU a outros sectores económicos estratéxicos de Galicia, como automoción, téxtil, metal-mecánico, agroalimentario, bio, etc.

As principais barreiras que se presentan despois de que o Reino Unido abandonase oficialmente a Unión Europea son as barreiras regulatorias, desafíos fiscais indirectos, barreiras aduaneiras e limitacións á libre circulación de persoas.

En xaneiro de 2021 xa se rexistrou en Galicia unha caída nas exportacións ao mercado británico de case un 40 % e unha caída das importacións a Galicia de produtos de orixe británica de máis de 67 %. Este descenso non pode atribuírse exclusivamente á saída do RU da Unión Europea, dado o contexto de pandemia en que nos atopamos na actualidade.

É evidente, pois, que o Brexit tivo un impacto negativo nas relacións comerciais co Reino Unido. Para reducir este impacto é importante que as empresas galegas teñan coñecemento dos aspectos máis críticos do novo contexto regulatorio, como son a aplicación do arancel cero para os produtos de orixe comunitaria, o cumprimento dos distintos trámites aduaneiros exixidos ou o cumprimento das obrigas formais en materia de IVE.

Por iso, a Xunta de Galicia previu un paquete de medidas co obxectivo de reforzar o apoio e o asesoramento ás empresas galegas que comercian co Reino Unido, e estableceu cinco grandes liñas de axuda. Entre estas, figura a Antena Brexit Londres, que non é unha antena para fomentar a implantación ou o crecemento ou a procura de posibles clientes/socios ou nichos de mercado no Reino Unido, senón que está máis orientada á análise que a problemática do Brexit lles supoña ás empresas galegas. Os seus obxectivos son:

- Axudar as empresas galegas a que cumpran coas novas regras que rexen as relacións comerciais con R.U. Asesorar as empresas galegas no cumprimento de todas as obrigas formais que se exixen actualmente, así como das que se vaian aprobando a través das próximas modificacións legislativas.
- Ofrecerlles ás empresas galegas as ferramentas para impedir que a rendibilidade do seu negocio se vexa afectada negativamente. As novas barreiras e regras comerciais poden significar maiores custos que non poden mitigarse, e deberán ser absorbidos ou repercutidos, de aí a importancia dunha adecuada previsión de custos e obrigas.

Doutra banda, a Antena elabora informes e notas temáticas sobre o Brexit co propósito de dar resposta aos aspectos que poidan afectar as empresas galegas. Así mesmo, tamén vén actualizando o Directorio de «preguntas frecuentes» de diversas temáticas recorrentes que os exportadores regulares ao Reino Unido deben facer fronte á hora de operar neste mercado.

En 2020, o Comité Europeo das Rexións puxo en marcha un grupo de contacto coas autoridades locais e rexionais do Reino Unido para asegurar que o diálogo político continuase a este nivel tras o Brexit. Liderado polo presidente da rexión francesa de Bretaña, o grupo está composto por 12 membros do CdR e por representantes das

asociacións de municipios no Reino Unido e dos gobernos e asembleas parlamentarias de Escocia, Gales, Irlanda do Norte, así como do Concello de Londres e o Goberno de Xibraltar. Entre os seus obxectivos, este grupo trata de afianzar a cooperación a nivel subnacional entre a UE e Reino Unido para compensar os contactos perdidos polo Brexit. No mes de marzo de 2022 este grupo reuniuse en Cardiff e alí evidenciáronse algunhas das distorsións ocasionadas a nivel rexional tras o Brexit. O Acordo de comercio e cooperación non recolle, por exemplo, un mecanismo formal para que os entes subestatais participen no seguimento da súa execución malia seren os responsables, en moitos casos, de apoiar os sectores económicos que sofren as consecuencias. Os representantes europeos e británicos abordaron a posibilidade de que o CdR se asocie dalgunha forma á recentemente creada Asemblea Parlamentaria UE-Reino Unido, composta por 70 deputados dos parlamentos británico e europeo co obxectivo de facer recomendacións ás decisións tomadas polo Consello de Asociación, o organismo que vela oficialmente pola execución do acordo. A experiencia de cooperación que existe na área atlántica, especialmente en temas marítimos, como a ambición de crear unha macrorrexión atlántica, podería reforzar as relacións nesta área xeográfica. A Comisión do Arco Atlántico, na cal Galicia lidera o seu grupo operativo Brexit, avalía agora a posibilidade de prestar apoio ao programa de mobilidade educativa Taith, posto en marcha recentemente por Gales en substitución de Erasmus, no cal Reino Unido xa non participa.

8.3.B Restantes Estados europeos fóra da UE

Nos casos de Suíza e Noruega, a nosa estratexia merece un especial tratamento pola súa relevancia para os nosos concidadáns neles asentados, ou pola reivindicación de dereitos pasivos dos que serían acredores ou merecedores, aínda que do mesmo xeito cómpre considerar o seu peso económico e interese comercial ao contrastar a súa escala neses ámbitos coa nosa.

Suíza acolle máis de 41.000 galegos e galegas. En maio de 2021 rompéronse as negociacións coa UE para concluír un Acordo marco institucional, polo que as relacións entre a UE e Suíza seguen a rexerse polo marco de cinco acordos negociados hai máis de 20 anos. Por iso, debemos requirir un reforzo do apoio consular para mellorar a asistencia á cidadanía galega.

No caso de Noruega, entendemos que debemos situarnos xunto con aqueles operadores que defenden que as vantaxes que Noruega obtén pola súa pertenza ao Espazo Económico Europeo e a súa adscrición ao paraugas defensivo da Organización do Tratado do Atlántico Norte (OTAN-NATO) merecen ofertar unha mellor compensación niveladora desde Noruega, aínda que o Fondo Soberano noruegués sexa un dos maiores investidores institucionais públicos que conta con importantes investimentos en empresas galegas (sector téxtil, biotecnolóxico...).

Para os intereses galegos, tanto desde a perspectiva pesqueira, naval (cotas de bacallau e xarda tras a saída do Brexit) e de emprego coma de dereitos sociolaborais dos nosos concidadáns (demanda por parte dos pescadores galegos a través da asociación Long Hope, pois dos 12.000 mariñeiros españois afectados 8.000 deles son galegos) ante as empresas desa nacionalidade, sen dúbida sería mellor que Noruega tivese a máis estreita relación coa UE en tanto non se adhira a ela, pero o historial de rexeitamentos a esta circunstancia nos referendos previos non o fai verosímil a medio prazo. Mentres tanto debemos contribuír nos foros europeos aos que temos acceso a xerar un estado de opinión máis exixente fronte aos sucesivos gobernos do devandito Reino.

8.4 Iberoamérica: Brasil e Hispanoamérica.

8.4.A. Brasil

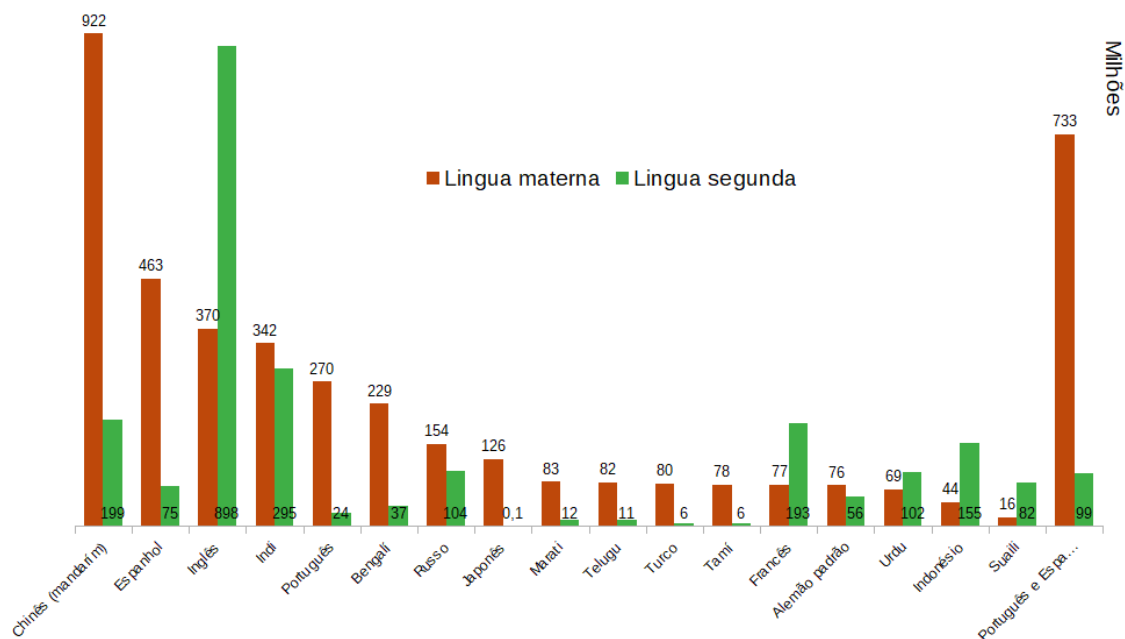
Brasil é o sétimo país máis poboado do mundo, con preto de 215 millóns de habitantes²¹; ten unicamente por diante a República Popular China, India, Estados Unidos de América, Indonesia, Paquistán e Nixeria. Por conseguinte, só Brasil aglutina case 2/3 dos falantes do portugués²². Isto, unido á media de idade da súa poboación (33'2 anos) e a súa taxa de fecundidade (1'76 fillos/muller), fai deste xigantesco país a mellor opción estratéxica para a acción exterior galega durante os vindeiros anos e a máis longo prazo, así como para ir sementando posicionamento, oferta e investimentos no seu mercado. A pesar da atipicidade de 2021 por mor do impacto da pandemia, no Brasil naceron algo máis de 2.600.000 crianzas nese ano, practicamente o volume total da poboación galega asentada en Galicia, onde os nacementos só roldaron os 15.000 e veñen baixando desde hai décadas, sen esquecer que a media de idade dos galegos xa supera os 47 anos.

21 214.420.862

https://www.ibge.gov.br/apps/populacao/projecao/index.html?utm_source=portal&utm_medium=popclock&utm_campaign=novo_popclock

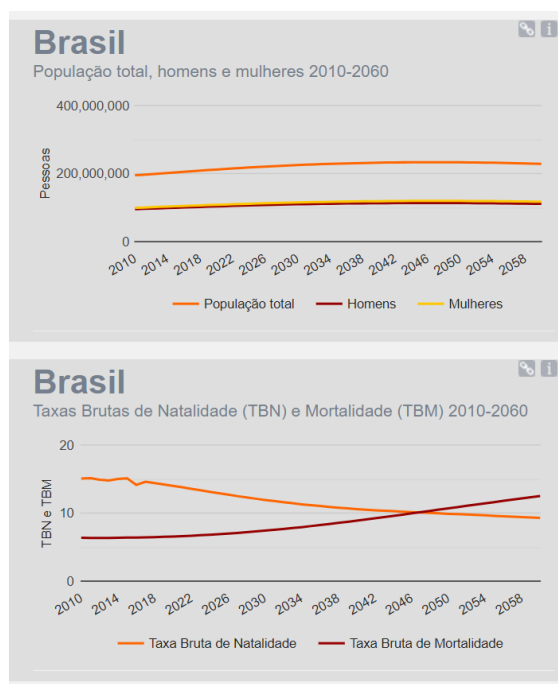
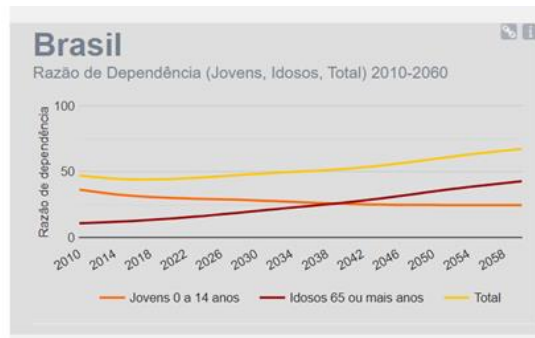
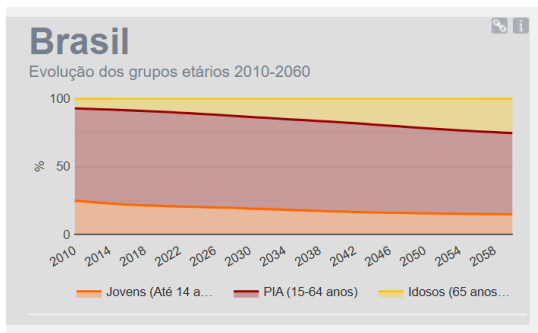
22 <https://observalinguaportuguesa.org/portugues-e-espanhol-2/>

O Português e o Espanhol juntos, constituem a 2ª lingua materna mais falada no globo

Porén, unha cooperación máis estreita entre o sector audiovisual portugués e o galego, preferentemente liderado pola TVG e a RTP, pode ser unha panca indispensable para propor *parcerías* cos operadores brasileiros, cuxas dimensións son enormes comparadas coas nosas. Neste punto, considerando ademais que os galegos dominamos as dúas linguas oficiais e que Brasil ten máis estudantes de español –arredor de seis millóns de alumnos– que toda a UE xunta, consonte co Instituto Cervantes, entidade que posúe unha boa rede de centros nese país, as oportunidades que se abren para compensar dalgún xeito a contracción do pequeno mercado galego son inigualables noutros países.

A pesar dos tópicos, Brasil inviste máis que España en educación en termos de porcentaxe de PIB (por riba do 6 % fronte a menos do 4'5 % no caso español), aínda que só sexa polo volume da súa mocidade no conxunto do censo. Brasil ten preto de 200 universidades, tanto federais coma estatais e municipais, a maioría públicas. Por iso, o Brasil representa unha grande oportunidade de futuro para o noso sector cultural e de servizos educativos, dado que a mocidade é a gran demandante deses produtos e servizos.

Ademais, a República Federativa do Brasil, con 8'5 millóns de km² é o quinto país máis extenso do planeta, só por detrás de Rusia, Canadá, os Estados Unidos e A China, polo que as posibilidades de desenvolvemento das novas infraestruturas e de equipamentos industriais son moi considerables.

Estados, capitais e siglas

Estados	Capitais	Siglas
Acre	Rio Branco	AC
Alagoas	Maceió	AL
Amapá	Macapá	AP
Amazonas	Manaus	AM
Bahia	Salvador	BA
Ceará	Fortaleza	CE
Distrito Federal*	Brasília	DF
Espírito Santo	Vitória	ES
Goiás	Goiânia	GO
Maranhão	São Luís	MA
Mato Grosso	Cuiabá	MT
Mato Grosso do Sul	Campo Grande	MS
Minas Gerais	Belo Horizonte	MG
Pará	Belém	PA
Paraíba	João Pessoa	PB
Paraná	Curitiba	PR
Pernambuco	Recife	PE
Piauí	Teresina	PI
Rio de Janeiro	Rio de Janeiro	RJ
Rio Grande do Norte	Natal	RN
Rio Grande do Sul	Porto Alegre	RS
Rondônia	Porto Velho	RO
Roraima	Boa Vista	RR
Santa Catarina	Florianópolis	SC
São Paulo	São Paulo	SP
Sergipe	Aracaju	SE
Tocantins	Palmas	TO

Dada pois a dimensión territorial e demográfica do Brasil, o máis aconsellable será concentrar os esforzos na súa rexión sueste e, de xeito incidental, na rexión sur, por esta orde²⁴:

Rexión Sueste do Brasil:

1. UF. São Paulo: 46.600.000 habitantes e 5.000.000 de escolares.
2. UF. Rio de Janeiro: 17.500.000 habitantes e 2.000.000 de escolares.
3. UF. Espírito Santo: 4.000.000 habitantes e 500.000 escolares.

24 Instituto Brasileiro de Xeografia e Estatística (IBXE). Datos de 2020 redondeados

Rexión *Sul* do Brasil:

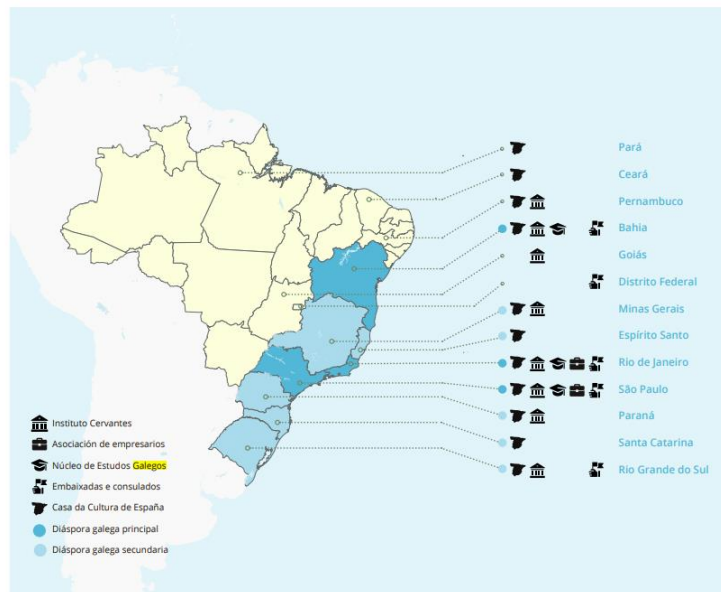
4. UF. Paraná: 11.500.000 habitantes e 1.400.000 escolares.
5. UF. Santa Catarina: 7.400.000 habitantes e 900.000 escolares.
6. UF. Rio Grande do Sul: 11.500.000 habitantes e 1.300.000 escolares.

Atendendo ao traballo do Igadi «Bases para un Plan Brasil 2021-2030», nestas unidades federativas temos xa importantes continxentes de cidadáns galegos que poden ser cualificados introdutores e facilitadores dun mellor achegamento á realidade brasileira e de cada territorio:

Instituto Galego de Análise e Documentación Internacional (IGADI) www.igadi.gal

Presenza comunidade galega no Brasil, cabe resaltar súa concentración na faixa litoral.

Estrutura principal Brasil - España. Aínda que están presentes en gran parte do país, hai puntos de maior concentración que coinciden coa presenza da comunidade galega.

Cadrando co Igadi, pódense resumir desde Galicia as razóns da aposta estratéxica polo Brasil do seguinte xeito:

DAFO ECONÓMICO

FORTALEZAS	DEBILIDADES
- Presenza de grandes marcas (Inditex, Estrella Galicia). - Mercado de consumo de 220 millóns, receptivo a novidades. - Tradición e coñecemento acumulado de éxitos e fracasos. - Proximidade Cultural. - Marco Europeo.	- Falta de coñecemento, compliance e tributación, así como características específicas dos estados que forman o Brasil. - Ausencia de marca local. - Baixa divulgación e promoción comercial. - Accións localizadas destinadas só a público galego e limitado. - Descentralización das actividades
AMEAZAS	OPORTUNIDADES
- Débil consenso político sobre acción exterior. - Débil diálogo e coordinación entre as institucións públicas e privadas. - Crise económica e falta de compromiso. - Inestabilidade en España e Brasil. - Lexislación e burocracia. - Falta agregar valor ao idioma galego como facilitador en lugar de barreira.	- Grande potencial por explorar, en relación con outras CCA ou rexións europeas. - Venta transversal de produtos adaptados ao mercado brasileiro. - PEMES galegas con coñecemento técnico axeitado. - Triangulación Galicia-Portugal - Asociacións de Empresarios Galegos no Brasil, Comunidades locais e líderes da diáspora galega. - Participación de España e Galicia na CPLP.

DAFO SOCIOCULTURAL

FORTALEZAS	DEBILIDADES
- Posicionamento xeográfico estratéxico (España -Portugal-Europa). - Niveis crecentes de relacións en todos os ámbitos. - Proximidade histórica, cultural e lingüística - Tupida rede de actores galegos e brasileiros conectados nos ámbitos socioculturais e artísticos. - Coñecemento acumulado.	- Políticas en común co resto de países da América do Sul, sen dar valor as especificidades do Brasil - Baixa divulgación en públicos masivos en Brasil - Accións ailladas. - Baixa participación da comunidade brasileira en Galicia.
AMEAZAS	OPORTUNIDADES
- Competitividade de outras rexións europeas e españolas. - Accións descentralizadas e non conectadas. - Non entender os ciclos inherentes da propia economía e política brasileira. - Inestabilidade en España e Brasil.	- Industrias culturais - Elementos culturais de atracción mutua: carnaval, gastronomía, deportes... - Historia da Lingua - Normalización e visibilización dos vínculos - Marca Galicia renovada

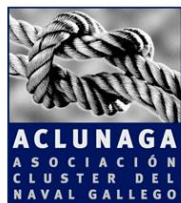
DAFO ACADÉMICO

FORTALEZAS	DEBILIDADES
- Presenza de tradición, ligazóns e dados crecentes. - Proximidade Cultural e experiencia única entre o español e o portugués. - Alíñamento con programas da España e Europa. - Marco Europeo.	- Ausencia de marca local. - Promoción illada do SUG. - Accións localizadas destinadas a público limitado. - Falta divulgación de Galicia como destino académico. - Descentralización das actividades.
AMEAZAS	OPORTUNIDADES
- Débil consenso político - Débil diálogo e coordinación entre as institucións públicas e privadas. - Crise económica e falta de compromiso. - Lexislación e burocracia - Inestabilidade en España e Brasil.	- Aumentar número de intercambios, Erasmus Galicia-Brasil, reforzar a imaxe integral de Galicia. - Aumentar acordos de pesquisa e promover a coordinación - Usar empresas presentes en Galicia e no Brasil para fomentar intercambios académicos con participación de empresa privada - Renovado peso de Galicia na acción exterior española

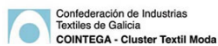
En síntese, a prioridade exterior galega a prol do Brasil debe ser tomada en consideración por todos os departamentos e entidades dependentes da Xunta de Galicia, e cómpre coordinar todas as accións sectoriais e agregar mediante acordos cooperativos as universidades galegas, as cámaras de comercio e diversos colexios profesionais, sumando a colaboración de clústeres e asociación profesionais e empresariais²⁵, como:

²⁵ <https://clustersgalicia.com/>

Clúster Saúde Galicia

asime

**ILUSTRE COLEGIO OFICIAL DE
INGENIEROS INDUSTRIALES
DE GALICIA**

Clúster Turismo de Galicia

8.4.B. Hispanoamérica

Nos últimos anos Hispanoamérica vén atravesando unha convulsa situación socioeconómica e política que dificulta severamente os fluxos comerciais e de investimentos entre ela e a UE. Como consecuencia, as perspectivas específicas de comercio, investimentos e cooperación económica para Galicia e, por extensión, para a nosa Eurorrexión Luso-Galaica son manifestamente mellorables. O noso comercio con Hispanoamérica representa unha cativa porción do que mantemos ano tras ano con Portugal, a pesar de roldar a poboación lusa os dez millóns de persoas mentres que a hispanoamericana supera os 400 millóns.

Principalmente a inseguridade xurídica e a inflación, mais tamén as devaluacións e depreciacións ou as dificultades no cobramento de débedas, entre outros factores que cómpre considerar, lastran de maneira moi aguda a capacidade para medrar nun mercado que, por riba, a diferenza do brasileiro, non está axeitadamente integrado.

Os nexos afectivos, históricos e culturais suplen, non obstante, os atrancos económicos de todo tipo. Por iso, sendo realistas a un lustro por diante, a nosa relación con Hispanoamérica será máis humana e educativa que empresarial ou comercial. Con todo, non debemos esquecer que o potencial alí existente é moi notable, tanto por indicadores básicos de natureza demográfica como por capacidade produtiva básica. Nós, por fortuna, xunto co resto de España, temos presente esa realidade, pero non tanto os nosos socios na UE. Por iso, debemos contribuír a defender que se perciban esas capacidades e potencialidades de Hispanoamérica en Europa. Ao cabo, os valores hispanoamericanos son fundamentalmente europeos –democracia parlamentaria como ideal, división de poderes, imperio da lei, igualdade dos cidadáns ante a lei e entre os sexos...–, algo que non está garantido noutros continentes e civilizacións.

As dimensións demográfica e xeográfica de Hispanoamérica son tan descomunais para a nosa escala que, igual que acontecía para o caso do Brasil, nela podemos atopar unha chea de oportunidades de cooperación alén do eido comercial e empresarial, pero con incluso maior valor económico e sociocultural que o expresado en unidades monetarias.

Velaí a posibilidade de atopar profesionais excelentemente formados en eidos e sectores nos cales somos cada ano máis deficitarios, como acontece no ámbito náutico-pesqueiro ou da construción, por citar só algúns. Os datos son abondo ilustrativos en canto a potencial humano:

Poboación de países hispanoamericanos ²⁶

País	Poboación
Arxentina	45.000.000
Bolivia	11.500.000
Chile	19.000.000
Colombia	51.000.000
Costa Rica	5.000.000
Cuba	11.500.000
Ecuador	17.500.000
O Salvador	6.500.000
Guatemala	18.000.000
Honduras	10.000.000
México	133.000.000
Nicaragua	6.500.000
Panamá	4.500.000
Paraguai	7.000.000
Perú	33.000.000
Porto Rico	3.000.000
República Dominicana	11.000.000
Uruguai	3.500.000
Venezuela	28.000.000

26 Cifras redondeadas

Tal como se indica na planificación do financiamento universitario galego, Iberoamérica –e dentro dela, Hispanoamérica– debe ser un dos destinos de referencia para a cooperación interuniversitaria. Debe selo en busca da excelencia, da complementariedade e das economías de escala, sen esquecer a necesidade de rexuvenecer as nosas estruturas produtivas e de coñecemento.

Países como Colombia ou México resultan moi interesantes para a cooperación universitaria e científico-técnica. Institucións como a Universidade Nacional Autónoma de México (UNAM), o Instituto Tecnolóxico e de Estudos Superiores de Monterrey (ITESM), a Universidade de Guadalajara (UDG), a Universidade Autónoma de Nuevo León (UANL), ou o Instituto Politécnico Nacional (IPN), entre outras moitas que se poderían citar, deben axudarnos a superar certo eurocentrismo reducionista. Igual acontece coa UNAL (Universidade Nacional de Colombia) ou coa Universidade dos Andes.

No caso de México, o seu Estado de Nuevo León segue a ser a mellor plataforma para abrir unha vía de cooperación con extensión a Texas. Cos seus case seis millóns de cidadáns e cun PIB per cápita que supera a media mexicana nun 78 %, e sendo o 24 % da súa economía de base industrial, Nuevo León reafírmase como un socio potencial moi para ter en conta. Empresas como Softtek, nadas en Monterrey e hoxe globais, son unha boa mostra das capacidades dese Estado.

En canto a outros Estados hispanoamericanos, o relativo aos nexos e relacións derivados da presenza neles de cidadáns galegos xa ficou exposto na epígrafe correspondente á galegitude, así como no tocante aos intereses pesqueiros aparece reflectido nas consideracións realizadas ao falar do sector primario. Con todo, repúblicas como a Arxentina ou o Uruguai e Venezuela serán merecentes dunha atención singular e continua de carácter transversal alén do comercio exterior.

Unha atención singular merece o caso de Cuba pola súa particularidade histórica. Desde Galicia cómpre apostar pola xenuína democratización das súas estruturas políticas e por unha maior apertura á liberalización económica que lle permita mellorar os seus servizos públicos e as condicións de vida da súa poboación. A política mantida polos Estados Unidos fronte ao réxime cubano non deu froitos e, en consecuencia, cómpre reafirmar a necesidade dun enfoque máis europeo e dialogante, pero firme e inflexible na defensa dos dereitos

humanos no que atinxe ás liberdades políticas –liberdade de pensamento e de expresión, dereito de reunión, dereito de asociación, dereito a participar en procesos electorais con todas as garantías...–.

8.5 Norteamérica

Considerando a dimensión dos Estados Unidos (EE. UU.) e de Canadá, cómpre realizar unha axeitada selección de áreas xeográficas en que se aconsella perseverar nos esforzos de proxección exterior. Desde unha perspectiva de eficiencia e optimización, a aposta por Florida e Nova York segue sendo a principal, sen desbotar a complementariedade de Texas, vista desde a fronteira mexicana, e accións selectivas en California e Massachusetts, inicialmente ligadas ao fenómeno xacobeo, do mesmo xeito que en Ontario.

Esta selección mesmo resulta aventurada, dado o desnivel de cifras socioeconómicas. Pensemos que os Estados Unidos roldan os 330 millóns de habitantes, dos cales uns 21 millóns residen en Florida, 20 millóns no Estado de Nova York, 29 millóns en Texas, case 40 millóns en California e sete millóns en Massachusetts. Pola súa banda, Ontario concentra máis de 13 millóns dos 38 millóns de canadianos.

Temos así que *segmentar* os obxectivos nesa rexión xeográfica, de xeito análogo ao que fan as nosas empresas vitivinícolas: se Galicia produce arredor dos 440.000 hectolitros de viño ao ano, aínda sendo dunha extraordinaria calidade na súa maior parte, non pode formularse unha estratexia de promoción idéntica á italiana ou á francesa –líderes europeos–, e nin sequera igual cá española, que produce arredor de 44 millóns de hectolitros anuais, estando a produción total do planeta preto dos 300 millóns de hectolitros/ano. Se pretendésemos acudir a todos os mercados arruinariámonos e nunca seríamos capaces de atender todos os contratos que por calidade nos rogasen. Por moi grande que fose a demanda, mesmo a máis exclusiva, nunca poderíamos ofertar todo o demandado.

Os territorios sinalados de América do Norte son extensos e moi populosos, de maneira que aínda sería razoable concentrar esforzos en diferentes Estados por cada ano do lustro e manter a perseveranza en Florida durante o quinquenio. Para iso a panca de expansión

pode pivotar sobre os servizos turísticos, pensando no alto poder adquisitivo de moitos residentes na Florida, que ademais terían *a priori* intereses afíns ao que se oferta desde Galicia.

8.6 Norte de África e bacía sur do Mediterráneo

A intensificación do conflito latente entre Marrocos e Alxeria logo da rotura de relacións diplomáticas en agosto de 2021 aconséllanos ser prudentes nesta rexión. O avance da estratexia marroquí sobre a súa soberanía no antigo Sáhara español estase vendo apoiada con manifestacións desde este lado polo apoio da diplomacia alauita a un hipotético referendo de autodeterminación da Cabília alxeriana, habitada maioritariamente por bereberes. Desta maneira a tensión non para de medrar.

Polo que atinxe ao Sáhara, a posición galega debe estar en liña coa estratexia europea e española, tentando introducir os matices indispensables para garantir o respecto ao dereito internacional. As sentenzas do Tribunal Xeral da UE –Asunto T-279/19 e mais asuntos acumulados T-344/19 e T-356/19– abriron novas perspectivas ao respecto que non se poden esquecer.

En consecuencia, a acción exterior galega nesta zona debe estar perfectamente coordinada de antemán co Ministerio de Asuntos Exteriores, Unión Europea e Cooperación (MAEUEC), e terá como obxectivo capital erradicar calquera iniciativa que poida xerar friccións ou mesmo malentendidos.

8.7 África subsahariana: África lusófona e Guinea Ecuatorial

Dentro da opción estratéxica pola Lusofonía que consta na Egaex, ao tempo pódese propor unha preferencia singular por Angola, considerando a súa localización na beira atlántica, a súa dimensión demográfica e territorial, así como o seu cualificado potencial económico. O proceso de consolidación da democracia e do Estado de dereito facilitará, sen dúbida, o éxito de Angola no contexto africano, e por iso resulta de grande interese que Galicia se sitúe alí canto antes, en canto membro da única Eurorrexión europea con raiceiras historicamente compartidas con Portugal.

Angola rolda xa os 35 millóns de habitantes e preto da metade da súa poboación ten menos de 15 anos, o que posibilita que a media de idade dos angolanos sexa de 16 anos, xunto co feito de que a súa taxa de nacementos por cada milleiro de habitantes sexa de case 42 –a segunda máis alta do planeta, que se traduce nunha taxa de fecundidade de 5,8 fillos por muller, só superada por Níxer–, mentres que a taxa de mortalidade por cada milleiro de cidadáns é de 8 –posto 88 do planeta, mentres que Portugal ocupa o posto 23–. Como resultado, a poboación de Angola vén medrando un 3,3 % anual, considerando o seu balance migratorio, o que a coloca na sexta posición entre os países que máis medran no mundo.

En termos económicos e de recursos naturais, Angola aínda fica por baixo do seu enorme potencial de desenvolvemento, e é aí onde Galicia pode proporcionar moito en desenvolvemento e obter novas oportunidades en comercio e investimento exteriores.

8.8 Oriente Medio, Asia-Pacífico e outras áreas xeográficas

De entre todas as opcións prioritarias baralladas nesta rexión, a máis interesante resulta a de Corea do Sur, sen desbotar o Xapón.

A súa accidentada historia, incluída a etapa de ocupación nipona durante o século XX ata a fin da Segunda Guerra Mundial, seguida da guerra intracoreana que concluíu co armisticio de 1953, non impediu que Corea do Sur experimentase unha medra económica espectacular a partir das décadas dos sesenta e setenta do pasado século, e que aínda bateu os seus récords previos no que vai de século XXI. De feito, este país salienta polo seu empuxe industrial en áreas de altas e novas tecnoloxías, e busca expandir os seus investimentos fóra. Así, a renda per cápita adiantou significativamente a española vindo de moi atrás, e mesmo superou a súa antiga potencia colonial.

Con Corea do Sur vimos estreitando relacións desde hai algúns anos grazas ao interese que o fenómeno xacobeo esperta naquela terra. Ao ser un país de preto de 52 millóns de habitantes, cómpre ser selectivos na aproximación institucional. Por iso, a provincia autónoma especial de Jeju pode ser unha base adecuada de actuacións. Esta provincia, con arredor de 700.000 habitantes, semella un trampolín excepcional para a mellor ligazón

surcoreana. As autoridades desta provincia teñen acreditado un importante interese en Galicia e mesmo teñen proposto a sinatura dun acordo internacional con nós, dentro do marco da Lacex e da lexislación española neste eido.

Polo que atinxe ao Xapón, debemos lembrar a visita do príncipe Naruhito a Galicia, que agora é Emperador. Este vencello sitúanos nunha posición de vantaxe fronte a outros territorios occidentais europeos onde non hai investimentos nipóns de certa consideración, e debemos aproveitalo para xerar maiores e mellores contactos co empresariado xaponés na procura de novas localizacións para colocar o seu capital produtivo no seo da UE.

Con Australia e Nova Zelandia pode comezar a facerse tenteos colaborativos, sobre todo en relación co sector primario e a súa I+D asociada, tomando en consideración experiencias previas e a boa imaxe industrial que fornecen os buques insignia da Armada australiana, o HMAS Camberra e o HMAS Adelaida, construídos no estaleiro estatal de Ferrol na década pasada.

9. Intersección de prioridades sectoriais e xeográficas: prevalencia e concentración.

Área xeográfica/Área sectorial	Políticas públicas europeas	Acción institucional de carácter estratéxico	Comercio exterior	Captación de investimentos	Promoción do turismo	Fomento dos investimentos no exterior	Cooperación marítimo- pesqueira	Cooperación agrícola	Cooperación en I+D+i	Promoción da lingua galega	Promoción e cooperación cultural	Cooperación universitaria	Galeguidade e acción social exterior	Cooperación para o desenvolvemento	Achegas demográficas	Deseño sector técnico	Sector loxístico	Industria	Novas tecnoloxías	Bioteecnoloxía socio-sanitario	Captar talento
Portugal	X	X X X	X X	X	X X	X		X X	X	X X	X X X	X					X	X	X	X	
Unión Europea	X X X	X	X X X X X	X X	X X X X	X X X	X X X	X X X X X	X X X X X X	X X	X X X X X X	X X			X	X X X	X X X X	X X	X X X X X	X X	X
CPLP		X X	X X X	X X	X X	X X	X	X X	X	X X	X X X X	X	X	X	X						X
Francia	X	X	X	X	X		X	X X	X	X X	X X	X	X			X	X	X	X	X	
Italia	X		X	X	X			X	X	X X	X X	X				X		X	X	X	
Alemaña	X	X	X	X	X			X X	X	X X	X X	X	X			X	X	X	X	X	
Benelux	X	X	X	X	X			X	X	X	X	X	X			X	X	X	X	X	
Irlanda	X	X	X	X	X		X	X	X	X X	X X	X						X	X	X	
Reino Unido		X	X	X	X	X X	X X X	X	X	X X	X X	X	X		X	X	X	X	X	X	
Polonia					X					X	X	X									
Suíza		X	X	X	X			X X	X	X X	X X	X	X		X			X	X	X	
Noruega		X	X	X			X		X												
Finlandia								X		X	X	X									
Suecia			X	X	X				X			X						X	X	X	
Rusia										X	X										
Israel			X	X	X			X	X			X							X	X	
Emiratos			X	X																	
Canadá: Ontario Quebec		X	X	X	X				X			X						X	X	X	
Estados Unidos: Massachusetts Texas Florida		X	X X	X	X				X	X X	X X	X	X		X			X	X	X	
México: Nuevo León Mex.		X	X X		X	X		X X	X	X	X	X	X		X			X			
Cuba		X				X	X	X		X X	X X	X	X	X	X						
Rep. Dominicana		X				X								X							
Guatemala		X												X X							
Honduras		X												X X							

Área xeográfica/ Área sectorial	Políticas públicas europeas	Acción institucional de carácter estratéxico	Comercio exterior	Captación de investimentos	Promoción do turismo	Fomento dos investimentos no exterior	Cooperación marítimo-pesqueira	Cooperación agrícola	Cooperación en I+D+i	Promoción da lingua galega	Promoción e cooperación cultural	Cooperación universitaria	Galeguidade e acción social exterior	Cooperación para o desenvolvemento	Achegas demográficas	Deseño sector textil	Sector loxístico	Industria	Novas tecnoloxías	Bioteecnoloxía sociosanitaria	Captar talento
O Salvador		X												X X							
Nicaragua		X												X X							
Panamá		X	X																		
Colombia		X																			
R.B. de Venezuela		X					X	X					X		X						
Ecuador		X												X X							
Perú		X	X			X	X							X X							
R.F. do Brasil		X	X X		X X	X X	X X	X X X	X	X X	X X X	X	X		X						
Bolivia		X												X X							
Chile		X					X	X	X			X									
Paraguay		X																			
Arxentina		X			X		X X	X X		X X	X X	X	X		X						
Uruguai		X					X X	X	X	X	X	X	X		X						
Marrocos			X				X														
Mauritania							X														
Cabo Verde		X	X			X	X			X	X			X	X						
Guinea Bissau		X				X	X				X			X							
São Tomé e Príncipe		X				X					X										
Angola		X	X			X	X	X		X	X	X		X	X						
Namibia							X														
Mozambique		X	X			X	X	X		X	X	X		X							
R. P. China			X X X	X	X	X X	X X	X	X		X	X						X	X		X
Corea do Sur		X	X	X	X	X						X						X	X		
Xapón			X	X	X	X						X									
Filipinas			X								X										
India			X									X							X		X
Illas Séichelles							X														
Sudáfrica							X														

Área xeográfica/ sectorial	Políticas públicas europeas	Acción institucional de carácter estratéxico	Comercio exterior	Captación de investimentos	Promoción do turismo	Fomento dos investimentos no exterior	Cooperación marítimo-pesqueira	Cooperación agrícola	Cooperación en I+D+i	Promoción da lingua galega	Promoción e cooperación cultural	Cooperación universitaria	Galeguidade e acción social exterior	Cooperación para o desenvolvemento	Achegas demográficas	Deseño sector textil	Sector loxístico	Industria	Novas tecnoloxías	Biotechnoloxía sociosanitaria	Captar talento
Senegal							X							X							
Países PEV (Política de vecindade da Unión Europea)				X						X	X X	X									X
Iberoamérica (Resto)		X	X X	X X	X		X	X			X	X		X							X
Oriente Medio				X																	X
África subsahariana							X							X							

ANEXO ACTUALIZADOR

Egaex

2025-2029

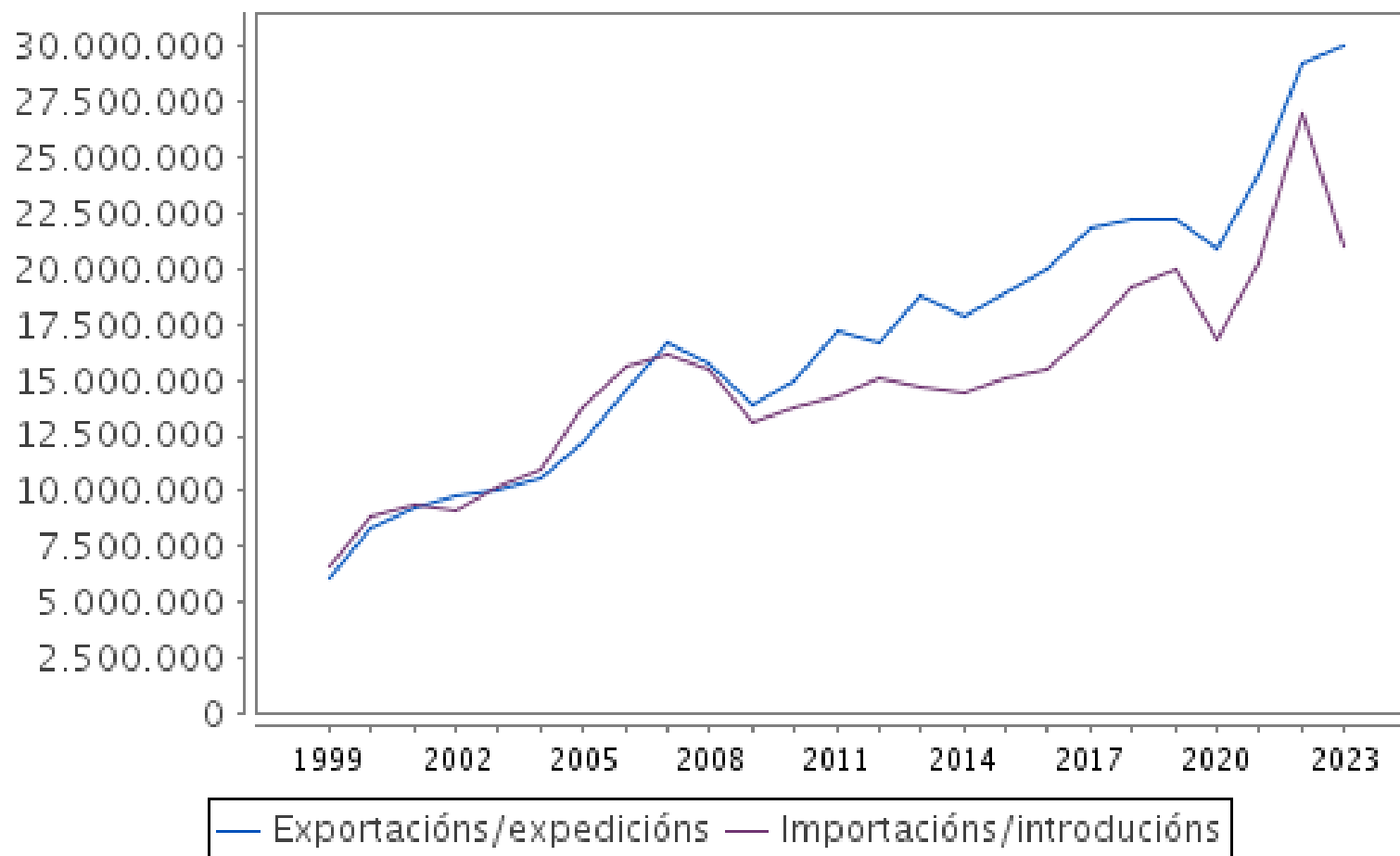
EXPORTACIÓNS/EXPEDICIÓNS. IMPORTACIÓNS/INTRODUCIÓNS

Miles de euros

Ano	Exportacións/expedicións	Importacións/introducións	Saldo
2004	10.523.254	11.009.546	-486.292
2005	12.162.715	13.757.203	-1.594.488
2006	14.618.300	15.643.562	-1.025.261
2007	16.669.174	16.151.877	517.297
2008	15.740.087	15.498.548	241.539
2009	13.957.779	13.165.879	791.901
2010	14.913.206	13.709.965	1.203.241
2011	17.149.900	14.355.176	2.794.723
2012	16.665.763	15.035.595	1.630.168
2013	18.762.381	14.670.966	4.091.415
2014	17.813.112	14.459.925	3.353.187
2015	18.927.474	15.151.844	3.775.630
2016	19.984.513	15.548.115	4.436.398
2017	21.801.610	17.243.136	4.558.474
2018	22.201.028	19.238.515	2.962.513
2019	22.261.982	19.956.994	2.304.988
2020	20.956.326	16.801.497	4.154.830
2021	24.214.411	20.188.448	4.025.963
2022	29.292.892	26.977.557	2.315.335
2023	30.073.182	21.015.877	9.057.305

Fonte: elaboración do IGE a partir dos ficheiros proporcionados pola Axencia Estatal da Administración Tributaria

Gráfico . EVOLUCIÓN DO COMERCIO EXTERIOR DE GALICIA. Miles de euros

Fonte: IGE a partir dos ficheiros facilitados polo Departamento de Aduanas da Axencia Estatal de Administración Tributaria

EVOLUCIÓN DO COMERCIO EXTERIOR EN GALICIA

Gráfico. Ciclotendencia. Taxas de variación anual.

Fonte: IGE

**COMERCIO EXTERIOR E INTRACOMUNITARIO SEGUNDO ÁREAS.
EXPORTACIÓNS/EXPEDICIÓNS. GALICIA**

Miles de euros

ANO	TOTAL	EUROPA	AMÉRICA	ASIA	ÁFRICA	OCEANÍA	UE28	UE27_2020	OCDE	OPEP	MERCOSUR	ZONA EURO
2010	14.913.206	12.152.503	1.184.134	590.653,9	837.802,8	33.047,7	11.343.519	10.849.958	12.303.600	421.668,5	369.659,7	10.288.501
2011	17.149.900	13.880.595	1.203.155	806.529,5	1.035.518	62.998,2	12.365.275	11.751.534	142.79.707	735.533,9	313.063,9	10.922.724
2012	16.665.763	12.363.820	1.427.780	863.889,9	1.349.025	548.420,1	11.349.234	10.605.415	13.086.649	1.055.194	302.632,4	9.787.765
2013	18.762.381	13.776.716	1.774.956	890.270,5	1.526.002	633.924,8	12.621.837	11.697.178	14.755.720	985.492,3	688.735,5	10.790.939
2014	17.813.112	13.844.091	1.679.847	951.069	1.122.522	88.686,5	12.877.383	12.031.996	14.483.931	647.927,8	565.859,6	11.130.184
2015	18.927.474	15.135.223	1.697.713	958.372,7	979.726,7	17.112,6	14.185.508	13.078.079	15.829.231	454.818	455.957,7	11.865.019
2016	19.984.513	16.041.629	1.650.709	1.046.436	1.113.465	12.653,7	15.044.475	13.471.692	16.866.157	447.203,2	223.355	12.197.535
2017	21.801.610	17.382.599	1.914.396	1.079.140	1.210.035	60.844,1	16.412.233	14.981.749	18.200.655	367.378,1	313.283,8	13.356.615
2018	22.201.028	17.976.957	1.828.614	1.045.857	1.086.892	39.058	17.208.766	15.718.272	18.668.351	419.406,4	367.057,4	14.036.435
2019	22.261.982	17.982.238	1.736.175	1.120.772	1.185.587	32.396,6	17.263.382	15.753.904	18.601.252	442.022,7	212.843,2	13.902.863
2020	20.956.326	17.377.095	1.226.623	882.632,8	1.000.515	273.548,4	16.488.870	15.141.356	18.228.873	264.561,7	161.454,8	13.302.877
2021	24.214.411	19.314.033	1.765.473	1.079.537	1.490.871	331.408	18.228.489	16.918.223	20.520.408	346.013,5	198.095	14.827.483
2022	29.892.975	24.409.461	2.059.919	1.437.055	1.601.283	43.846,6	23.376.115	21.857.317	25.669.985	367.033,9	202.278,5	19.220.326
2023	30.073.182	24.430.440	2.229.214	1.221.906	1.764.096	44.489,2	22.921.900	21.452.012	25.687.070	439.981,7	245.224,2	18.711.318

Fonte: IGE

EXPORTACIÓNS/EXPEDICIÓNS
Galicia
Miles de euros

ANO	ARXENTINA	BRASIL	CHILE	CUBA	ECUA- DOR	MÉXICO	PANAMÁ	PERÚ	URUGUAI	VENE- ZUELA
2010	86.139,70	263.477,40	50.022,60	23.004,80	18.628,30	114.638,10	15.918,00	24.781,10	19.208,70	71.101,40
2011	124.568,30	167.022,10	67.962,20	16.550,30	18.065,10	148.805,90	18.332,30	29.978,10	20.105,70	46.481,20
2012	114.941,40	166.727,50	124.341,60	19.500,50	21.788,00	158.112,30	20.723,60	79.029,80	19.553,10	170.163,30
2013	417.762,90	190.850,20	173.265,20	28.696,30	30.731,10	221.956,70	23.473,20	30.341,30	29.914,00	50.208,50
2014	414.669,70	87.642,60	102.741,10	15.860,10	33.147,70	222.431,60	24.124,60	27.264,20	34.000,7 0	24.235,70
2015	336.145,70	66.746,90	108.535,80	30.244,40	31.907,40	247.832,20	37.317,70	26.991,00	18.558,10	28.828,00
2016	97.982,60	63.508,20	129.436,10	31.730,30	29.933,20	424.390,10	37.039,70	30.245,90	39.661,20	18.478,80
2017	198.830,70	76.307,50	153.013,00	33.328,60	44.201,80	412.608,80	37.111,50	115.571,40	20.292,20	13.462,80
2018	166.033,70	174.657,90	197.145,20	31.484,60	46.897,30	249.233,50	27.201,80	42.134,30	20.685,10	43.266,30
2019	62.886,10	125.631,50	168.125,10	38.084,30	51.453,50	236.297,20	58.267,30	42.787,80	20.194,80	20.628,50
2.020	62.327,50	78.912,30	133.530,00	13.763,90	36.187,00	186.401,20	23.533,90	41.682,60	15.815,30	3.172,80
2021	70.878,50	98.780,50	248.121,80	12.768,80	51.008,80	219.982,30	24.600,4 0	57.569,30	22.194,20	3.817,20
2022	80.732,20	84.893,70	228.497,00	28.638,80	48.088,50	301.175,00	33.673,90	69.397,20	30.016,20	6.769,40
2023	129.806,60	84.754,10	230.340,0 0	34.160,80	52.667,50	439.243,00	39.472,80	51.423,80	24.557,20	16.873,40

Fonte: elaboración do IGE a partir dos ficheiros proporcionados pola Axencia Estatal de Administración Tributaria

EXPORTACIÓNS/EXPEDICIÓNS DE GALICIA

Comparativa Portugal con Arxentina e Brasil (miles de euros)

ANO	PORTUGAL	ARXENTINA	BRASIL
2000	1.419.183	39.616,1	27.763,3
2001	1.677.522	34.957,7	49.280,7
2002	1.674.929	37.481,2	53.026,2
2003	1.694.939	30.575	45.672,9
2004	1.814.530	32.693,7	47.381,8
2005	2.055.496	32.781,7	31.105,4
2006	2.217.082	43.512,1	35.480,7
2007	2.379.131	66.910,2	51.027,5
2008	2.494.082	85.701,4	112.447,9
2009	2.158.925	55.606	63.214,5
2010	2.263.969	86.139,7	263.477,4
2011	2.478.137	124.568,3	167.022,1
2012	2.231.831	114.941,4	166.727,5
2013	2.408.193	417.762,9	190.850,2
2014	2.467.257	414.669,7	87.642,6
2015	2.388.650	336.145,7	66.746,9
2016	2.543.975	97.982,6	63.508,2
2017	2.759.105	198.830,7	76.307,5
2018	3.133.993	166.033,7	174.657,9
2019	3.260.954	62.886,1	125.631,5
2020	2.802.008	62.327,5	78.912,3
2021	3.174.917	70.878,5	98.780,5
2022	4.140.580	80.815,9	84.750,6
2023	4.219.991	129.806,6	84.754,1

Fonte: IGE a partir dos ficheiros proporcionados pola Axencia Estatal de Administración Tributaria

**COMERCIO EXTERIOR E INTRACOMUNITARIO SEGUNDO ÁREAS
IMPORTACIÓNS/INTRODUCIÓNS
GALICIA. Miles de euros**

ANO	TOTAL	UE	OCDE	OPEP	MERCOSUR	ZONA EURO
2019	19.956.994	10.876.858	13.122.412	1.625.981	434.205,2	9.838.018
2020	16.801.497	9.729.334	11.335.563	523.298,3	438.208,3	8.680.792
2021	20.188.448	10.667.965	13.340.229	559.719,9	730.131,1	9.828.472
2022	26.977.557	12.696.613	16.827.552	1.365.091	1.023.968	11.313.818
2023	21.015.877	8.591.708	11.472.572	906.220,5	810.047,2	7.484.978

Fonte: elaboración do IGE a partir dos ficheiros facilitados polo Departamento de Aduanas da Axencia Estatal de Administración Tributaria

INVESTIMENTO ESTRANXEIRO EN ESPAÑA
«fluxos de investimento bruto en miles de euros»

Elemento	Total seleccionado	2020	2021	2022	2023
	Fluxos de investimento bruto	Fluxos de investimento bruto	Fluxos de investimento bruto	Fluxos de Investimento bruto	Fluxos de investimento bruto
Todas as comunidades autónomas	120.263.489,04	27.191.861,39	30.242.527,24	34.614.202,56	28.214.897,85
Galicia	908.724,58	90.290,87	222.973,35	179.205,26	416.255,10
Porcentaxe Galicia/ Todas as CC. AA.	0,76	0,33	0,74	0,52	1,48

Fonte: DataInvex. Ministerio de Industria, Comercio e Turismo

**INVESTIMENTOS ESTRANXEIROS EN ESPAÑA POR COMUNIDADE AUTÓNOMA
COMUNIDADE AUTÓNOMA DE DESTINO EXCLUÍDAS ETVE**

(Millóns de euros)

Comunidade au- tónoma	2023		2022			Media 2019-2023		
	Inv. bruto	% / total	Inv. bruto	% / total	% var. 23/22	Inv. bruto	% / total	% var. 23/media
Comunidade de Madrid	15.323	54,3	17.550	50,7	-12,7	18.220	62,8	-15,9
Cataluña	4.644	16,5	3.937	11,4	18,0	3.688	12,7	25,9
Comunidade Va- lenciana	3.375	12,0	2.064	6,0	63,6	1.536	5,3	119,8
País Vasco	1.556	5,5	5.517	15,9	-71,8	2.011	6,9	-22,6
Andalucía	586	2,1	1.245	3,6	-52,9	885	3,1	-33,8
Principado de As- turias	527	1,9	301	0,9	75,3	210	0,7	151,2
Rexión de Murcia	476	1,7	546	1,6	-12,9	269	0,9	76,5
Galicia	416	1,5	179	0,5	132,3	326	1,1	27,5
Illes Balears	298	1,1	486	1,4	-38,6	290	1,0	2,8
Castilla-La Man- cha	292	1,0	567	1,6	-48,6	237	0,8	23,1
Aragón	266	0,9	484	1,4	-45,0	216	0,7	23,1
Illas Canarias	251	0,9	272	0,8	-7,7	175	0,6	43,7
Extremadura	101	0,4	9	0,0	982,6	77	0,3	31,6
Castilla y León	89	0,3	477	1,4	-81,4	525	1,8	-83,1
Navarra	7	0,0	791	2,3	-99,2	232	0,8	-97,2
Ceuta e Melilla	3	0,0	0	0,0	650,0	2	0,0	83,9
Cantabria	2	0,0	10	0,0	-76,2	9	0,0	-72,8
Todo o territorio nacional	1	0,0	1	0,0	15,7	57	0,2	-97,9
La Rioja	1	0,0	178	0,5	-99,5	57	0,2	-98,3
TOTAL	28.215	100,0	34.614	100,0	-18,5	29.022	100,0	-2,8

Fonte: Rexistro de Investimentos Exteriores.

ETVE: empresas de tenza de valores estranxeiras.

DATOS DE INVERSIONES ESTRANJEIRAS EN GALICIA.

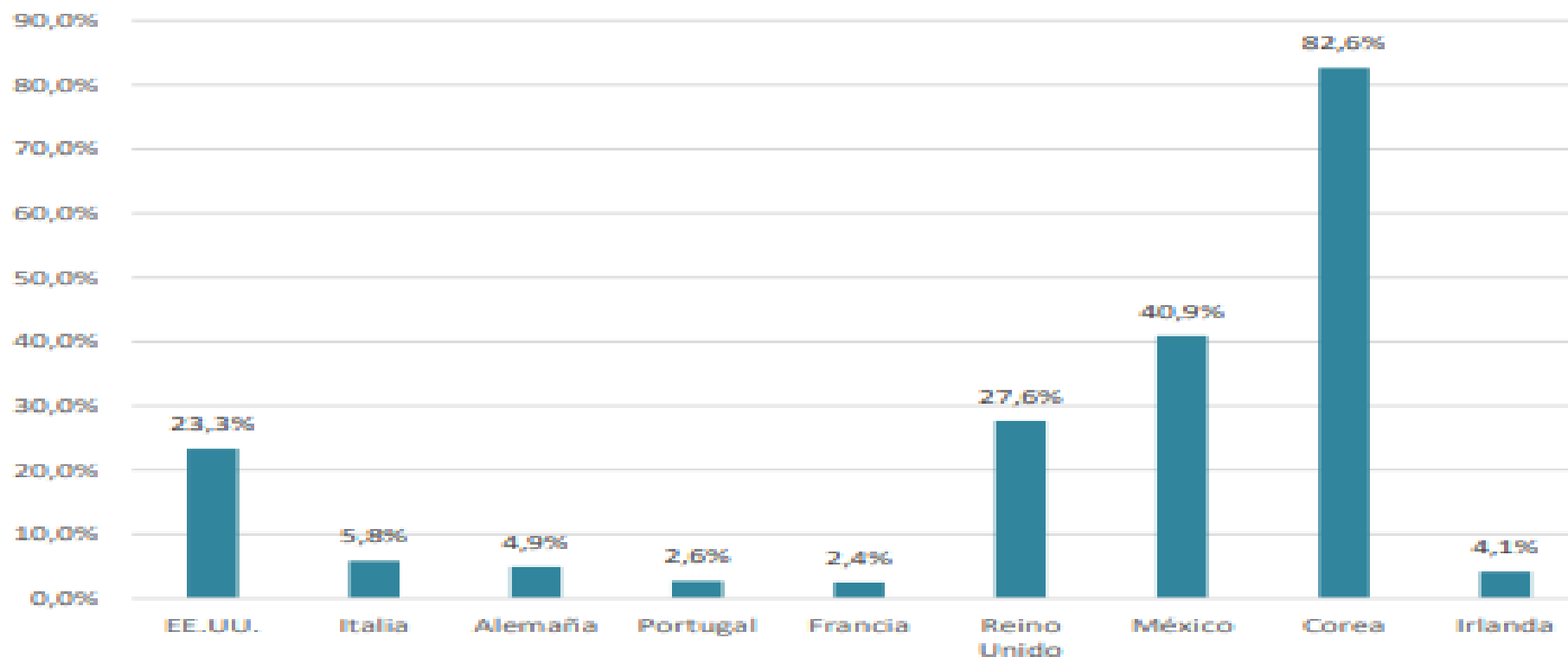
10 PAÍSES MÁIS INVERSIDORES

Fluxos de investimento bruto en miles de euros

Países	Total seleccionado	2020	2021	2022	2023
	Fluxos de investimento bruto en miles de euros	Fluxos de investimento bruto en miles de euros	Fluxos de investimento bruto en miles de euros	Fluxos de investimento bruto en miles de euros	Fluxos de investimento bruto en miles de euros
ALEMAÑA	17.753,49	54,37	0,00	49,12	17.650,00
BÉLXICA	28.903,94	1,00	28.231,37	668,57	3,00
CANADA	20.244,93	66,00	0,00	0,97	20.177,96
CHEQUIA	269.663,60				269.663,60
FRANCIA	36.228,87	8.188,64	7.833,90	10.803,93	9.402,40
ILLAS MALVINAS (FALKLANDS)	24.650,00	0,00	0,00	50,00	24.600,00
LUXEMBURGO	205.533,57	29.450,81	157.256,50	18.226,26	600,00
MÉXICO	41.223,41	31.528,14	4.526,25	1.761,80	3.407,22
PORTUGAL	17.542,42	1.032,49	5.016,81	2.346,05	9.147,07
REINO UNIDO	161.305,56	10.234,63	217,18	125.389,37	25.464,38
TOTAL	823.049,79	80.556,08	203.082,01	159.296,07	380.115,63
TOTAL TODOS OS PAÍSES	908.724,58	90.290,87	222.973,35	179.205,26	416.255,10

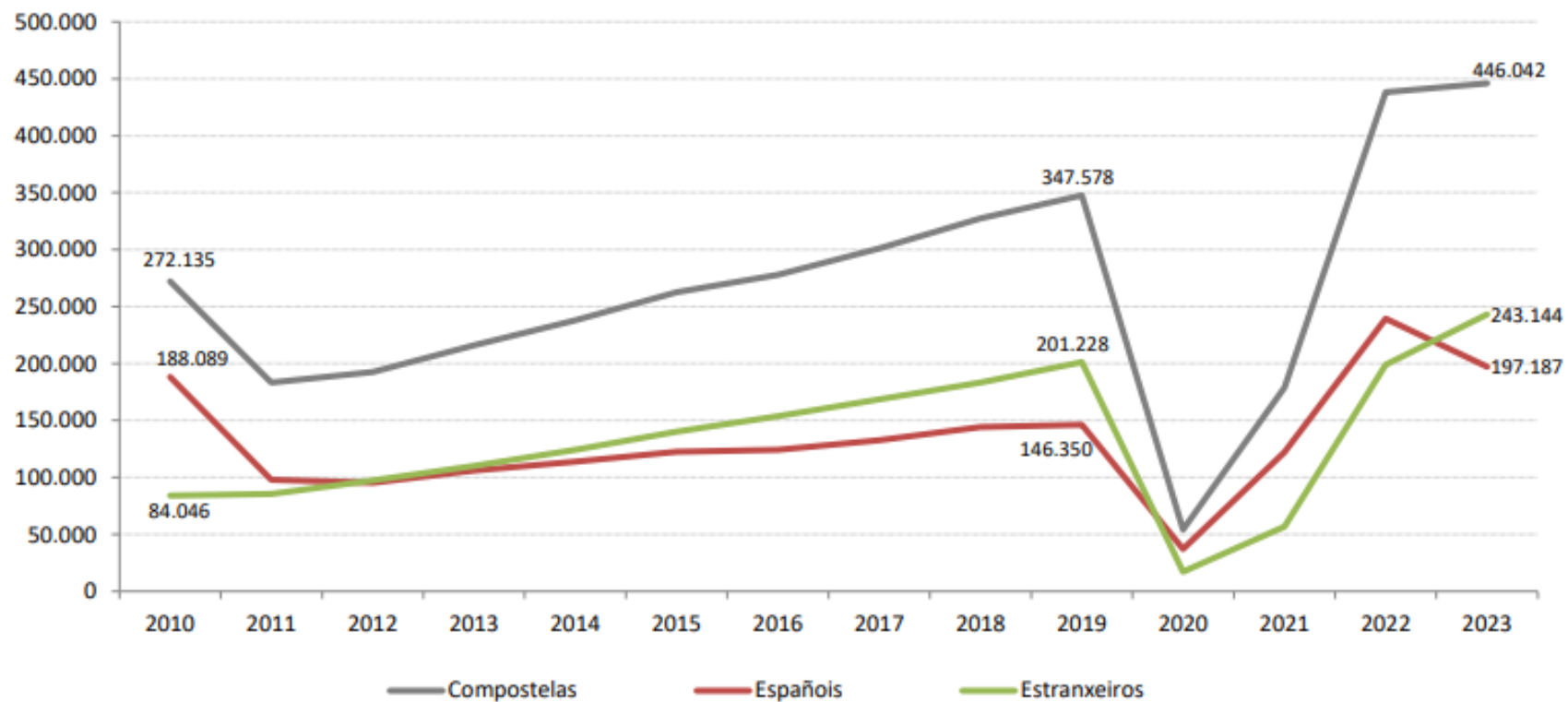
Fonte: DataInvex. Ministerio de Industria, Comercio e Turismo

**VARIACIÓN DO VOLUME DE PEREGRINOS ESTRANXEIROS.
PRINCIPAIS PAÍSES, 2023/22.**

Fonte: Turismo de Galicia

EVOLUCIÓN DE PEREGRINOS EN GALICIA. NÚMERO DE COMPOSTELAS, 2010-23

Fonte: Turismo de Galicia

EMIGRACIÓNS, INMIGRACIÓNS E SALDO MIGRATORIO

Ano	Emigración ex-terna	A outra comu-nidade autónoma	Ao estranxeiro	Inmigración externa	Doutra comuni-dade autónoma	Do estranxeiro	Saldo migrato-rio externo	Saldo co resto de España	Saldo co es-tranxeiro
2002	22.877	18.684	4.193	33.218	15.032	18.186	10.341	-3.652	13.993
2003	22.548	20.297	2.251	33.723	16.670	17.053	11.175	-3.627	14.802
2004	22.645	20.208	2.437	37.697	18.331	19.366	15.052	-1.877	16.929
2005	22.590	19.509	3.081	39.435	19.602	19.833	16.845	93	16.752
2006	25.281	21.372	3.909	42.882	19.934	22.948	17.601	-1.438	19.039
2007	28.189	22.722	5.467	47.772	21.386	26.386	19.583	-1.336	20.919
2008	26.916	19.481	7.435	44.726	22.561	22.165	17.810	3.080	14.730
2009	28.091	18.716	9.375	38.789	23.654	15.135	10.698	4.938	5.760
2010	28.842	19.672	9.170	35.489	21.611	13.878	6.647	1.939	4.708
2011	29.880	20.563	9.317	34.688	20.841	13.847	4.808	278	4.530
2012	29.441	19.551	9.890	30.687	20.365	10.322	1.246	814	432
2013	30.709	18.970	11.739	27.876	18.608	9.268	-2.833	-362	-2.471
2014	30.154	19.862	10.292	27.875	17.498	10.377	-2.279	-2.364	85
2015	30.707	19.993	10.714	29.933	17.839	12.094	-774	-2.154	1.380
2016	29.532	18.745	10.787	32.557	16.821	15.736	3.025	-1.924	4.949
2017	30.249	18.380	11.869	36.932	17.854	19.078	6.683	-526	7.209
2018	30.366	19.198	11.168	42.757	18.574	24.183	12.391	-624	13.015
2019	28.853	19.778	9.075	46.600	19.668	26.932	17.747	-110	17.857
2020	21.001	14.862	6.139	35.617	21.070	14.547	14.616	6.208	8.408
2021	26.702	18.180	8.522	41.150	21.431	19.719	14.448	3.251	11.197

Fonte: INE. Estatística de variacións residenciais. Elaboración do IGE a partir dos ficheiros proporcionados polo INE

POBOACIÓN ESPAÑOLA RESIDENTE NO ESTRANXEIRO POR PROVINCIA DE INSCRICIÓN E ANO DE REFERENCIA

Ano	2024	2023	2022	2021	2020	2019
Total nacional	2.908.649	2.790.317	2.742.605	2.654.723	2.618.592	2.545.729
A Coruña	185.832	183.303	183.691	182.096	181.961	180.662
Lugo	76.318	75.141	75.468	74.357	74.170	73.421
Ourense	115.933	114.492	115.010	113.929	114.134	113.746
Pontevedra	156.889	154.513	154.869	153.474	153.407	151.817
GALICIA	534.972	527.449	529.038	523.856	523.672	519.646
Porcentaxe Galicia/ nacional	18,39%	18,90%	19,28%	19,73%	19,99%	20,41%

Fonte: Instituto Nacional de Estatística

**POBOACIÓN GALEGA RESIDENTE NO ESTRANXEIRO POR PROVINCIA DE INSCRICIÓN, LUGAR DE NACEMENTO E
ANO DE REFERENCIA**

Porcentaxe de galegos nados no estranxeiro

Unidades: persoas (valores absolutos)

ANO	2024			2023			2022			2021			2020		
	Total	Nados no estranxeiro	%	Total	Nados no estranxeiro	%	Total	Nados no estranxeiro	%	Total	Nados no estranxeiro	%	Total	Nados no estranxeiro	%
A Coruña	185.832	133.776	72	183.303	130.244	71	183.691	128.685	70	182.096	126.571	70	181.961	125.360	69
Lugo	76.318	61.592	81	75.141	59.980	80	75.468	59.401	79	74.357	58.123	78	74.170	57.709	78
Ourense	115.933	87.724	76	114.492	85.513	75	115.010	84.648	74	113.929	83.037	73	114.134	82.626	72
Pontevedra	156.889	115.753	74	154.513	112.684	73	154.869	111.576	72	153.474	109.908	72	153.407	109.097	71
Total	534.972	398.845	75	527.449	388.421	74	529.038	384.310	73	523.856	377.639	72	523.672	374.792	72

Fonte: Instituto Nacional de Estatística